

"Toveri, kerron teille millaisia uutisia meillä on."

Venäläisen sotaväen sanomalehdet Helsingissä 1917

helmikuun vallankumouksen jälkeen

Maisterintutkielma

Reeta-Kaisa Kantanen

Historian maisteriohjelma

Humanistinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Huhtikuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Humanistinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Historian maisteriohjelma

Opintosuunta: Historia

Tekijä: Reeta-Kaisa Kantanen

Työn nimi: "Toveri, kerron teille millaisia uutisia meillä on." : Venäläisen sotaväen sanomalehdet Helsingissä 1917 helmikuun vallankumouksen jälkeen

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Huhtikuu 2021

Sivumäärä: 63

Avainsanat: 1917, Venäjä, vallankumous, Helsinki, sanomalehdet, sotaväki, sotilaat

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto (E-thesis)

Muita tietoja:

Tiivistelmä: Maisterintutkielmassani tarkastelen Helsinkiin sijoitetun venäläisen sotaväen julkaisemia ja toimittamia sanomalehtiä 1917 helmikuun vallankumouksen jälkeisenä aikana. Helmikuun vallankumous oli Venäjän historian murroskohta, joka toi mukanaan uusia mahdollisuuksia ja poliittisia muutoksia, joiden vaikutukset yltivät yhteiskunnan jokaiselle tasolle. Helsinkiin sijoitetun sotaväen keskuudessa nämä vaikutukset näkyivät erityisen hyvin Pietarin läheisyyden, sekä Suomen sodasta hiukan erillään olevan aseman takia.

Venäläinen sotaväki oli olennainen osa helsinkiläistä katuvaan ensimmäisen maailmansodan aikana ja neuvostoja perustettaessa vuonna 1917 heidän poliittinen merkityksensä ja läsnäolonsa kasvoivat huomattavasti. Venäläissotilaiden arki ei kuitenkaan ollut ainoastaan politiikkaa, vaan heidän elämänsä värittivät Helsingin viihdetarjonta ja koulutusmahdollisuudet, jotka nähtiin keinona parantaa ihmisten elintaso.

Tutkin sanomalehtien sisällön perusteella, miten eri lehdet käsittelivät Venäjän ja Suomen poliittisia tapahtumia ja ilmapiiriä vuonna 1917, sekä tarkastelen Helsingin venäläisten sotilaiden arkea. Lähdeaineistonani toimivat Helsingissä julkaistut Helsingin sotilas- ja työläisneuvoston virallinen lehti Izvestija, sekä viisi paikallista puoluelehteä, jotka edustivat poliittiselta suuntaukseltaan Venäjän sosiaalidemokraattisen työväen puolueen kahta suuntausta, menševikkejä ja bolševikkeja, sekä sosialistivallankumouksellista ja vasemmistososialistivallankumouksellista puoluetta. Käyn läpi näiden lehtien vaiheita ja tuon esille niiden sisällön keskeisiä piirteitä, vertaillen niitä samalla keskenään.

Helsingin venäjänkieliset sanomalehdet toimivat poliittisena massamediana, joilla pyrittiin sekä välittämään tietoa, että rakentamaan mielikuvia ja muokkaamaan mielipiteitä. Samaan aikaan ne kuvasivat vuoden 1917 vallankumouksien venäläisille mukanaan tuomia poliittisia ja arkisia mahdollisuuksia.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
1.1 Lähtöasetelma	1
1.2 Kysymyksenasettelu ja käsitteet	2
1.3 Lähdeaineisto ja venäläinen vasemmisto	4
1.4 Aikaisempi tutkimus	8
1.5 Venäläinen Helsinki	9
2 Venäläisten poliittinen uudelleenjärjestäytyminen	11
2.1 Neuvoston tiedonantoja	11
2.2 Aatteellisia aaltoja	16
2.3 Heinäkuun päivät	21
2.4 "Svaboodan" lahjat	23
3 Epävarmuus kasvaa	29
3.1 Poliittisen kentän pirstoutuminen	29
3.2 Luisuminen kohti vallankumousta	36
3.3 Leipää ja sirkushuveja	39
4 Neuvosto-Venäjän nousu	44
4.1 Lokakuun vallankumous ja sen jälkimainingit	44
4.2 Askel kohti tulevaisuutta	49
4.3 Sivistyksen valo	52
5 Johtopäätökset	54
Lähteet ja tutkimuskirjallisuus	58

1 Johdanto

1.1 Lähtöasetelma

“Sanan salwat owat poissa. -- Eilen aamulla, kun odottava Helsinki heräsi, niin oli sitä wastassa kaduilla ja toreilla, kotona ja ulkona, wapaa sanomalehdistö.”¹

Näin julistettiin Helsingin Sanomissa sunnuntaina 18.3.1917, kolme päivää tsaari Nikolai II:n luovuttua vallasta Pietarissa. Helmikuun vallankumous² oli viikossa saanut aikaan keisarivallan luhistumisen ja siirtänyt Venäjän ylimmän vallan väliaikaisen hallituksen käsiin. Helsingissä oli julistettu Viaporin linnoitus piiritystilaan, surmattu kymmeniä venäläisiä upseereita näiden alaisten noustua kapinaan, sekä vangittu Suomen kenraalikuvernööri. Valta oli vaihtunut ja muutoksen tuulet puhalsivat; 20.3. kumottiin suomalaisten vastustama helmikuun manifesti, purettiin sodanajan rajoituksia ja käytänteitä, mukaan lukien monet sanomalehtiä koskevat rajoitukset. Vallanvaihdon mukanaan tuomaa ennennäkemätöntä vapautta seurasivat kuitenkin myös valtatyhjiö, sekä liitoksistaan natiseva järjestys.³

Koko Suomessa vallinnut valtajärjestelmä koki helmikuun vallankumouksen seurauksena kovan kolauksen, josta se ei koskaan toipuisi. Suomen senaatti tai alempi paikallishallinto eivät tienneet, miten olisi kuulunut toimia, tai millainen heidän tarkka suhteensa Venäjän uuteen väliaikaiseen hallitukseen oli. Puhumattakaan venäläiset pyrkimyksistä täyttää syntynyt valtatyhjiö työläis- ja sotilasneuvostoilla, joille Venäjän väliaikainen hallitus oli myöntänyt paikallisen toimivallan. Venäläisten vallankumousmielisyys, vapauden huuma, sekä uudet valtarakenteet hermostuttivat Suomen porvarillisia tahoja, ja suomalaisten oma hermostuneisuus sekä ailahteleva suhtautuminen väliaikaiseen hallitukseen ja neuvostoihin hermostuttivat venäläisiä. Hermostuneisuuden noidankehä kiristi eri osapuolten välejä ja asenteita toisiaan kohtaan, ja näytti siltä, että olisi vain ajan kysymys, ennen kuin luotu jännite purkautuisi.

Vapaampi lehdistö ja vallitseva poliittinen epävarmuus nostivat sanomalehtien merkitystä sekä tiedon, että aatteen välittäjinä. Suomessa ei autonomian aikana ollut laajaa paikallisten venäläisten sanomalehtien tarjontaa, koska niitä koskivat vielä tiukemmat rajoitteet kuin suomen- ja

¹ Nimimerkki Tolari “Kirje Helsingistä” HS nro 75, 18.3.1917.

² Helmikuun vallankumous tapahtui juliaanisen, Venäjällä käytössä olleen kalenterin mukaan 23.2.–3.3.1917, ja gregoriaanisen, Suomessa käytössä olleen kalenterin mukaan 8.–16.3.1917. Lisää eri kalenterijärjestelmien huomioinnista myöhemmin.

³ Nyström 2013, s.118-123; Nyström 2015, s.93-94; Halén 2015, s.71, 77-78; Luntinen 1992b, s.148-150.

ruotsinkielisiä lehtiä. Vallankumouksen myötä ainoa säännöllisesti ilmestynyt – tosin sekin pienilevikkinen “elävä ruumis” – kenraalikuvernöörinkanslian virallinen äänenkannattaja *Finlandskaja Gazeta*, lopetti toimintansa. Sen tilalle perustettiin alle puolessa vuodessa puolen tusinaa uutta poliittista sanomalehteä täyttämään tyhjiötä.⁴

1.2 Kysymyksenasettelu ja käsitteet

Suomeen sijoitettu venäläinen sotaväki on jäänyt yleisessä suomalaisessa historiankirjoituksessa varsin usein sivulausemaininnaksi, varsinkin autonomian ajan loppupuolella. Jos käsitellään jonkinlaista merkittävää poikkeustilaa tai poliittista tapahtumaa tältä aikakaudelta, niin tekstistä liikenee keskimäärin ehkä kappale sieltä tai täältä, joskus jopa yksi kokonainen luku. Yleensä pidemmät kuvaukset venäläisten toimista ja asemasta Suomessa käsittelevät nimenomaan ensimmäistä maailmansotaa maaliskuuhun 1917 asti tai sisällissotaa keväällä 1918. Näiden kahden ajankohdan väliin sijoittuva noin kymmenen kuukauden ajanjakso on jäänyt kuitenkin vähemmälle huomiolle, vaikka venäläisellä sotaväellä oli paikoin huomattavakin rooli. Suomalaisten kirjoittamissa historiankuvauksissa ei myöskään kovin usein lähdetä erittelemään venäläisten suhtautumista meneillään olleisiin tapahtumiin, ellei kirjoitettu nimenomaan Venäjän historiasta.

Näiden kahden lähtökohdan kautta päädyin pohtimaan venäläisen sotaväen asemaa, asenteita ja elämää vuoden 1917 tapahtumien puitteissa Suomessa. Kyseessä oli vuosi, joka oli monella tapaa merkittävä murrosvaihe niin Venäjällä kuin Suomessakin. Venäläinen sotaväki oli kuitenkin koostumukseltaan sekä sijoituspaikoiltaan laajaa ja kirjavaa, joten päädyin rajaamaan tutkimukseni maantieteellisesti Helsinkiin. Sieltä löytyy sekä runsaasti lähteitä, että sinne oli keskittynyt huomattava määrä venäläisen sotaväen edustajia. Lisäksi Helsingin sijainti Pietarin läheisyydessä tarjoaisi hyvän kurkistusikkunan myös luhistuneen keisarikunnan pääkaupunkiin.

Pääasialliseksi lähdemateriaalikseni valikoituivat venäläisen sotaväen Helsingissä julkaisemat sanomalehdet, sillä ne edustivat laajasti erilaisia venäläisten keskuudessa vallinneita vasemmistolaisia aatteita, mukaan lukien aikakauden "virallista kantaa." Poliittisten sanomalehtien rikkaus lähdemateriaalina on se, että ne tarjoavat automaattisesti vaihtelevia näkökulmia. Millaisia sanomalehtiä venäläiset julkaisivat? Miksi lehtien linjat poikkesivat toisistaan ja mitä niissä kirjoitettiin? Miten lehdissä suhtauduttiin muuttuvaan poliittiseen tilanteeseen niin Suomessa kuin Venäjällä? Mitkä tekijät vaikuttivat lehtien kirjoittamiseen ja toimintaan? Mitä lehdet kertovat venäläisten arjesta ja elämästä?

⁴ Suomela 2001 s.54; Salokangas 1988 s.80.

Keskeisistä käsitteistä minun on tuotava esille kaksi vuoden 1917 aikana Venäjällä tapahtunutta vallankumousta. Suomen ja Venäjän kalentereissa olleen kolmentoista päivän eron takia niillä molemmilla on kaksi nimeä, jotka molemmat ovat periaatteessa paikkansapitäviä. Tapahtumia seuranneiden sadan vuoden aikana molemmat termit kummallekin vallankumoukselle ovat olleet vaihtelevasti käytössä. Tässä tutkielmassa olen päätenyt käyttämään juliaaniseen kalenteriin perustuvia termejä “helmikuun vallankumous” ja “lokakuun vallankumous,” koska siten ne vastaavat tutkimieni venäläisten omaa aikakäsitystä, sillä Venäjällä käytettiin juliaanista kalenteria helmikuuhun 1918 asti.⁵ Tästä valinnasta huolimatta käytän tutkielmassa kuitenkin gregoriaanista kalenteria, jotta tutkimuksen sisältö on helpompi liittää laajempaan suomalaiseen ja kansainväliseen viitekehykseen. Juliaaniset päivämäärät, eli niin sanotun vanhan luvun päivämäärät, merkitsevä gregoriaanisen päivämäärien rinnalle suluissa alaviitteisiin.

Viitatessani johonkin tiettyyn sanomalehteen, käytän sen ilmestymisnumeroa. Tein tämän ratkaisun, koska Kansalliskirjaston käyttämät lehtien julkaisupäivämäärien merkintätavat vaihtelevat eri lehtien, ja jopa saman lehden eri numeroiden, välillä. Lehtien omat toimitukset paikoittain myös muuttivat päivämäärien ilmaisutapaa.⁶ Lähdeviitteisiin olen merkinnyt molemmat päivämäärät muodossa 18.4.1917 (j. 5.4.).

Tässä tutkielmassa pyrin lähtökohtaisesti käyttämään suomenkielisestä kirjallisuudesta tuttuja translitteroituja nimimuotoja ja termejä. Muissa tapauksissa olen translitteroinnissa pyrkinyt noudattamaan Suomen Standardisoimisliiton laatimaa SFS 4900 -standardia. Lukijan on kuitenkin otettava huomioon, että venäjän kieli on muuttunut viimeisen 100 vuoden aikana ja lehdissä käytettiin muun muassa kirjaimia ja kirjoitusasuja, jotka eivät ole enää käytössä. Tästä johtuen alaviitteissä olevia alkuperäiskielisiä lainauksia on kirjoitusasultaan paikoittain modernisoitu.

Yksi olennainen käsite, joka toistuu kautta linjan vuotta 1917 käsittelevässä kirjallisuudessa, on kurin rooli Venäjän armeijassa, ja miten vallankumous johti sen pettämiseen. Sotilaskurin pohjana on lakien ja armeijan säännösten määrittelemän järjestyksen ja sääntöjen ylläpito armeijan rakenteissa ja suhteessa armeijaa ympäröivään yhteiskuntaan. Sotilaskurin tarkka luonne vaihtelee pääasiallisesti valtion ja aikakauden mukaan, mutta sitä yleensä määrittelee sovelias käytös, käskyjen noudattaminen ja hierarkian kunnioittaminen.⁷

⁵ Luukkanen 2009 s.256.

⁶ Lehdet joko aloittivat julkaisun pelkällä juliaanisella päivämäärällä ja lisäsivät myöhemmin gregoriaanisen, tai ne saattoivat vaihtaa kahden kalenterin päivämäärien järjestystä lehden kannessa.

⁷ The Great Soviet Encyclopedia.

Tämä tutkielma jakautuu kolmeen lukuun, jotka käsittelevät osittain kronologisesti ja osittain temaattisesti⁸ vuoden 1917 poliittisten murroskohtia, sekä Helsingin sanomalehtitilanteen muutoksia. Ensimmäinen osa käsittelee pääosin helmikuun vallankumouksen välittömiä seurauksia heinäkuun lopulle asti. Toinen luku kattaa elokuun kurinpalautuksen sekä Suomessa että Venäjällä. Kolmas ja viimeinen luku kuvaa lokakuun vallankumouksen, Suomen itsenäistymisen, sekä lisääntyvän jännitteen siirryttäessä kohti tammikuussa 1918 alkavaa sisällissotaa. Venäläissotilaiden arkea ja vapaa-aikaa käsittelevät osiot jakautuvat enemmän temaattisesti kuin kronologisesti.

1.3 Lähdeaineisto ja venäläinen vasemmisto

Helsingissä alettiin julkaista vuoden 1917 aikana kuutta nimekästä venäjänkielistä sanomalehteä sotaväen toimesta. Ne olivat vallankumoushenkisiä ja edustivat Venäjän politiikan vasemmistokentän skaalaa. Venäjänkielisten sanomalehtien toiminta alkoi yhdellä lehdellä, jolla ei ollut selkeää, yhteen puolueeseen vahvasti rajoittuvaa taustavoimaa, vaan sen sijaan se toimi Helsingin venäläisen sotilas- ja työväenneuvoston, lyhyemmin Helsingin neuvoston, äänenkannattajana. Kevään ja kesän kuluessa poliittinen kenttä alkoi eriytyä neuvoston linjasta, mikä ilmeni uusien, puolueskeskeisten lehtien perustamisena.

Medialla, tämän tutkielman tapauksessa sanomalehdistöllä, on merkittävä rooli yhteiskunnassa, potentiaalisesti jopa käänteentekevä.⁹ Medialla on valtaa; se määrittää niin yleisen mielipiteen kuin myös yleiset keskustelunaiheet, se määrittää, mistä asioista sen lukijakunta saa tietoa ja millaista kyseinen tieto on. Vallankumouksen mukanaan tuomat valtarakenteen muutokset edellyttivät tiukkaa yhteyttä viestimiin vallitsevan aatteen levittämisen nimissä.¹⁰

Helsingin venäjänkielisten sanomalehtien levikistä vuonna 1917 ei ole olemassa mitään yksiselitteistä taulukkoa, joten tiedot oli etsittävä muista lähteistä. Tässä tapauksessa kattavin – tosin silti puutteellinen – lähde on vuonna 1918 Helsingissä aloittanut venäläislehti *Golos Russkoi Kolonii*¹¹, jonka 13.3.1918 ilmestyneessä numerossa julkaistiin tekstianalyysi Helsingin venäjänkielisistä sanomalehdistä edelliseltä vuodelta.¹²

⁸ Eri aiheiden käsittely saattaisi muuttua turhan pirstaleiseksi, jos pitäytyisin vain ja ainoastaan kronologisessa jaossa.

⁹ Tämä tietenkin riippuu aikakaudesta ja tarjolla olevista medioista, sekä niiden saavutettavuudesta. Monopoli asemassa olevalla medialla on suurempi vaikutusvalta kuin puskaradiolla.

¹⁰ Kortti 2016 s.12, 22.

¹¹ Ven. Голосъ Русской Колонии, suom. Venäläisen siirtokunnan ääni. Julitta Suomela on analysoinut kyseistä lehteä tarkemmin vuoden 2001 väitöskirjassaan *Rajantakainen Venäjä: Venäläisten emigranttien aatteelliset ja poliittiset mielipiteet Euroopan venäläisissä sanomalehdissä 1918-1940*.

¹² Golos Russkoi Kolonii nro 1, 13.3.1918.

Lehdistä ensimmäistä, *Izvestijaa*, julkaistiin Helsingissä kahdella nimellä vuoden 1917 aikana. Suomalaisittain *Armeijan, laivaston ja Viaporin sataman työläisten edustajien Helsingin neuvoston tiedonantoja*¹³ perustettiin maaliskuussa vallankumouksen jälkeen ja ilmestyi edellä mainitulla nimellä toukokuun alkuun asti, minkä jälkeen se pudotti "Viaporin sataman" nimestään.¹⁴ Tämän tutkielman puitteissa tulen käyttämään lehden molemmista vuoden 1917 versioista nimeä "Izvestija," koska siten siihen sanomalehtien perusteella yleisesti viitattiin lyhyesti. Lehti oli nimenomaan edellä mainitun Helsingin neuvoston alainen lehti, mikä toi sen myös Pietarin neuvoston alaisuuteen. *Izvestija* oli Russkoi Koloniin mukaan "epäilemättä"¹⁵ suurin venäläisten Helsingissä julkaisemista lehdistä, ja sen raportoitu painosmäärä oli 1,5 miljoonaa maaliskuusta 1917 maaliskuuhun 1918, eli keskimäärin melkein viisi tuhatta per numero, jos lehden mahdollisia nousu- tai laskukausia ei huomioida. Lehti ilmestyi kuusi kertaa viikossa.

Toinen levitykseen päässyt lehti oli *Volna*¹⁶ joka oli Venäjän sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen bolševistisen osan äänenkannattaja. Lehden keskeinen perustajajäsenistö koostui matruuseista ja toimi Viaporin matruusikollektiivin alaisuudessa, mikä selittää nimen merellisyuden. *Volna* ilmestyi kuusi kertaa viikossa huhtikuun alusta heinäkuun lopulle, jolloin se lakkautettiin heinäkuun päivien seurauksena. Lehden suora seuraaja alkoi ilmestyä vain puolitoista viikkoa myöhemmin elokuussa nimellä *Priboj*¹⁷ ja ilmestyi niinkään kuusi kertaa viikossa. *Volnan* julkaisumääriä ei mainita Russkoi koloniissa, mutta *Priboj*'n painosmäärä oli analyysin mukaan parhaimmillaan 12 000 kappaletta, ennen kuin se laski 5000-6000 tienoille lokakuussa. Venäläinen sanomalehtimatrikkeli vuodelta 1957 antaa *Volnan* painosmääräksi 7000 kappaletta.¹⁸

*Golos Social-demokrata*¹⁹ oli Venäjän sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen menševistisen puolen lehti.²⁰ Lehti ilmestyi vain yhdeksän kertaa viikon välein elokuun alusta eteenpäin. Se poikkesi muista tutkituista lehdistä siinä, että se oli enemmän viikkolehti tai aikakauslehti kuin sanomalehti, mitä tukee myös siitä käyetty terminologia. *Golos Socia-*

¹³ Ven. Известия Гельсингфорского совета депутатов армии, флота и рабочих Свеаборгского порта (*Izvestija Gelsingforsskago Soveta Deputatov armii, flota i rabocih Sveaborgskago porta*).

¹⁴ 22.3.–3.5.1917 (j. 9.3.–20.4.1917). Lehti muutti toisen kerran nimeään keväällä 1918 kun se siirtyi Venäjän joukkojen ja omaisuuden siirtämisestä vastuussa olleen likvidointikomission alaisuuteen, minkä jälkeen sen nimi oli yksinomaan *Izvestija*.

¹⁵ Ven. безе сомнения (*beze somnenija*).

¹⁶ Ven. Волна, suom. Aalto.

¹⁷ Ven. Прибой, suom. Tyrsky. *Priboj*'sta ei ole digitaaliarkistossa saatavilla syyskuun numeroita.

¹⁸ *Russkaja perioditšeskaja petšat (1895 – oktjabr 1917): Spravotšnik*, s. 237. Kyseinen julkaisu ei anna minkään muun Helsingissä ilmestyneen sanomalehden tietoja. Oletan tämän ratkaisun johtuvan poliittisista ja aatteellisista syistä.

¹⁹ Ven. Голос социал-демократа, suom. Sosiaalidemokratian ääni.

²⁰ Hellman & Kjellberg 1988 s.89.

demokrataan viitattiin määreellä журнал (žurnal), aikakausilehti, ja muihin määreellä газета (gazeta), sanomalehti. Tässä tutkielmassa viitataan kyseiseen lehteen nimellä Golos.

Volna, Priboj ja Golos toimivat kaikki Venäjän sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen siiven alla. Puolue oli jakautunut maltillisempaan ja radikaalimpaan suuntaukseen poliittisten erimielisyyksien takia jo vuoden 1906 valtakunnanduuman, Venäjän kansanedustuslaitoksen, perustamisen yhteydessä. Radikaalimpi suuntaus, bolševikit (kirjaimellisesti enemmistöläiset), uskoivat suoraan vallankumoukseen, ja helmikuun 1917 vallankumouksen jälkeen heidän tavoitteenaan oli porvarillisdemokraattisen järjestyksen kaataminen ja maan johdattaminen sosialismiin työväestön diktatuurin kautta. Maltillisempi suuntaus, menševikit (kirjaimellisesti vähemmistöläiset), eivät uskoneet sosialistisen vallankumouksen toteutuvan Venäjällä, koska maa ei ollut tarpeeksi pitkälle kehittynyt kapitalistinen yhteiskunta, jota he Marxin teorian mukaan pitivät vallankumouksen perusedellytyksenä. Menševikkien mukaan sosialismin aika koittaisi, kun Venäjä olisi ensin kehittynyt tarpeeksi pitkälle porvarillisdemokraattisella tiellä, sillä köyhä, maanviljelyspainotteinen ja pitkälti lukutaidoton kansa ei heidän mukaansa ollut sosialismin paras perusta.²¹

*Narodnaja niva*²² toimi sosialistivallankumouksellisen puolueen siipien suojassa ja alkoi ilmestyä toukokuun alussa viidesti viikossa. Puolue oli Venäjän suurin ja vaikutusvaltaisin ennen lokakuun vallankumousta.²³ Kansalliskirjaston digitaalisesta sanomalehtiarkistosta puuttuu kymmeniä *Narodnaja niva* numeroita loka-marraskuulta 1917, sekä satunnaisia numeroita pitkin vuotta. *Narodnaja niva* yhteydestä erosi heinäkuun lopulla sosialistivallankumouksellisten radikaalimpi siipi, joka perusti *Sotsialist-Revoljutsioner*²⁴ -nimisen lehden, joka ilmestyi vaihtelevasti neljästä kuuteen kertaan viikossa. Tämän tutkielman puitteissa tulen viittaamaan näihin kahteen lehteen nimillä *Narodnaja ja Revoljutsioner*.

Sosialistivallankumouksellista puoluetta (joka toisinaan esiintyy kirjallisuudessa nimellä “eserrät”) on kuvattu populistisena, rajallisesti länsieurooppalaiseen sosialismiin nojaavana poliittisena liikkeenä, joka ammentaa voimaa ja kannatusta 1860-1880 -lukujen venäläisvallankumouksellisista, narodnikeista²⁵. Venäjän sosiaalidemokraattien mielestä kyseinen puolue on “porvarillisvallankumouksellinen ryhmittymä, jolla on näennäisocialistinen ideologia,” mikä kertoo

²¹ Brovkin 1987 s.1-2.

²² Ven. Народная нива, suom. Kansan vainio.

²³ Vielä vallankumouksen jälkeen pidetyissä vaaleissa sosialistivallankumoukselliset saivat yli kaksi kertaa enemmän ääniä kuin bolševikit. Luukkanen 2009 s. 254-255.

²⁴ Ven. Социалист-революционер, suom. Sosialistivallankumouksellinen.

²⁵ Narodnikkien olennainen tavoite oli talonpoikien sivistäminen maaorjuuden lakkauttamisen jälkeen, ja josta irrottautui Aleksanteri II:n salamurhannut *Narodnaja volja* -ryhmittymä. Luukkanen 2009 s.205-206.

myös omaa tarinaansa puolueen poliittisista linjauksista. Puolueen radikaalimpi siipi, vasemmistososialistivallankumoukselliset (vasemmistoeserrät²⁶), erosivat syksyllä 1917 omaksi puolueekseen ja toimivat bolševikkien kanssa yhteistyössä kevättalveen 1918 asti.²⁷

Narodnaja Nivan levikki oli niinkään parhaimmillaan 12 000, mutta sen painosmäärä putosi 1000 kappaleeseen loppuvuodesta 1917 ennen kuin se lakkautettiin. Russkoi Koloniin analyysin mukaan painomäärän romahtaminen johtui sekä huonosta mainostamisesta, että lehden huonosta painolaadusta, mikä ei digitoituja numeroita tutkiessa yllätä minua. Toisaalta Priboj'n digitoidut kappaleet ovat paikoittain melkein yhtä huonolaatuisia, eli Narodnajan maineesta voi olla montaa mieltä.

Sotsialist-Revoljutsioner ja Golos Social-demokrata eivät saaneet kovinkaan paljoa tilaa Russkoi koloniin analyysissä, eivätkä tarkkoja painosmääriä. Molemmat lakkautettiin Russkoi koloniin mukaan pääasiassa pienten lukijamäärien takia. Toisaalta kyseiset lehdet olivat edustamiensa puolueiden vähemmistösuuntauksien julkaisuja, joten tarkkojen julkaisumäärien puute voi johtua myös poliittisista syistä.

Helsingissä ilmestyi myös muita venäläisille lukijoille tarkoitettuja lehtiä, kuten matruusikerhon, tykistökerhon ja satamatyöläisten omat julkaisut, sekä joitakin yleisen sosialistisia julkaisuja ilman tarkemmin määriteltyä puoluekantaa, muun muassa adventistien julkaisemana.²⁸ Näistä kuitenkin harvat nimikkeet ovat päätyneet digitoitaviksi, joten rajasin tämän tutkielman ainoastaan poliittisesti nimekkäisiin julkaisuihin. Digitoitujen lehtien laatu vaihtelee eri nimikkeiden välillä; Narodnaja ja Priboj kärsivät huonosta painojäljestä ja Narodnajan numerot ovat ylipäänsä laadullisesti kärsineet eniten, mikä tekee sen lehdistä haastavampia lukea haalistuneen ja muuten suttuisen tekstin takia. Osa lehdistä on myös viallisia tai muuten puutteellisia; niissä saattaa olla repeämiä, sivuja saattaa puuttua tai sivun reuna on voinut vääristyä kuvaamisen yhteydessä. Useammin ilmestyneet lehdet olivat sivumäärältään keskimääräisesti lyhyempiä; julkaistavien lehtien yleisin sivumäärä on neljä, kun taas Golosin oli kuusitoista.

Useampia kertoja viikossa ilmestyviä lehtiä pystyi tilaamaan määräajaksi; kuukausitilauksen hinta vaihteli kolmesta yhdeksään markkaan lehdestä riippuen, tosin yleisin hinta oli noin 3,5 markkaa. Yksittäiskappaleena ostettaessa lehden hinta oli noin 10-20 penniä. Halutessaan pystyi tietysti maksamaan myös ruplilla ja kopeekoilla. Harvemmin ilmestyvä ja sivumäärältään

²⁶ Venäläisissä aikalaislähteissä käytettiin niinkään termiä "Левые с.-р" (levye s-r) eli "vasen s-r." mm. 1917 syksyn sanomalehdissä.

²⁷ Kujala 1989 s.69, 91-93.

²⁸ Hellman & Kjellberg 1988 s.89-92.

muhkeampi Golos oli hinnoittelultaan poikkeus; se luopui tilausmahdollisuudesta muutaman numeron jälkeen ja sen kappalehinta oli 40 penniä.²⁹

1.4 Aikaisempi tutkimus

Aikaisempaa tutkimusta venäläisten sotilaiden asenteista ja mielentilasta 1917 tapahtumiin liittyen löytyy jonkin verran. Kansainvälisessä tutkimuksessa aihetta on yleensä rajattu aselajin (muun muassa *Officers and Men. A Study of the Development of Political Attitudes among the Sailors of the Baltic Fleet in 1917*, (1973)) tai maantieteellisen sijainnin mukaan (muun muassa *Monikasvoinen Suomi: venäläisten mielikuvia Suomesta ja suomalaisista*, (2009)), mutta yksinomaan Helsinkiin keskittyvää tutkimusta ei ole ymmärtääkseni tehty aikaisemmin. Oletan venäläisen tutkimuksen noudattavan samoja jaottelutrendejä, kuin kansainvälinenkin tutkimus.

Muuta vuoden 1917 tapahtumiin ja venäläisiin liittyvää tutkimusta löytyy runsaasti vaihtelevista näkökulmista. Amanuenssi Harry Halén on kerännyt ja julkaissut runsaasti vaihtelevaa venäläisiä Suomessa ja Helsingissä käsittelevää materiaalia *Unholan aitta* -julkaisusarjassaan. Hänen julkaisunsa ovat hyvin seikkaperäisiä listauksia henkilöistä, paikoista, tapahtumista ja jopa varusteista, jotka perustuvat Kansallisarkiston VeSA (Venäläiset sotilasasiakirjat) -kokoelmiin. Halén käyttää teoksissaan juliaanisen kalenterin mukaisia päivämääriä ja niitä hyödyntäessään olen tarpeen mukaan muuttanut päivämäärämuotoa. Dosentti Pertti Luntinen on julkaissut valtavan määrän tutkimuskirjallisuutta, joka käsittelee venäläisten ja suomalaisten välistä suhdetta asevoimien ja puolustusstrategioiden näkökulmasta. Erityisen hyödyllisiä ovat olleet hänen Itämeren laivastoa ja Suomen puolustuksellista roolia Venäjän keisarikunnassa koskevat teoksensa ja artikkelinsa.

Vuoden 1917 tapahtumia käsittelevää kirjallisuutta on valtavasti, mutta niissä keskitytään yleensä kohdennetusti suomalaisiin Suomessa tai venäläisiin Venäjällä. Ohto Mannisen toimittama *Itsenäistymisen vuodet: 1. Irti Venäjästä* (1992), sekä muut vastaavat teokset (muun muassa Samu Nyströmin *Helsinki 1914-1918: toivon, pelon ja sekasorron vuodet* (2013), Mirko Harjulan *Itämeri 1914-1921: Itämeren laivastot maailmansodassa Venäjän vallankumouksissa ja sisällissodassa* (2010), sekä professori Tuomo Polvisen *Venäjän vallankumous ja Suomi 1917-1920* (Osa 1 1967 ja Osa 2 1971)) antavat hyvän yleiskuvan tapahtumahistoriasta sanomalehtien taustalla, mutta pyrin itse pitämään tapahtumahistoriallisen kuvauksen minimissä. Venäläisten sanomalehtien tutkiminen on myös ollut hyvin rajallista. Väinö Tainan pro gradu -tutkielma *Helsingin neuvosto ja sen*

²⁹ Vuonna 1917 10 penniä vastasi noin 13 senttiä vuoden 2019 euroissa.

sanomalehti Izvestija 1917-1918 (1983)³⁰ käsittelee osittain samaa aineistoa, mutta eri fokuksella. Aiemmin mainitsemani Julitta Suomelan väitöskirja vuodelta 2001 (*Rajantakainen Venäjä: Venäläisten emigranttien aatteelliset ja poliittiset mielipiteet Euroopan venäläisissä sanomalehdissä 1918-1940.*) käsittelee laajemmin venäläisemigranttien sanomalehtiä vuodesta 1918 eteenpäin Suomessa ja muualla.

Lukumäärien ja päivämäärien kaltaiset yksityiskohdat vaihtelevat eri teosten ja tutkijoiden välillä. Sen sijaan, että lähtisin arpomaan eri vaihtoehtojen viidakossa, pyrin nojaamaan tutkimaani sanomalehtiaineistoon – tai saatavissa oleviin virallisiin asiakirjoihin – päivämäärien osalta. Vaihtoehtoisesti valitsen tutkimuskirjallisuudessa yleisimmin esiintyvän päivämäärän. Päivämäärien vaihteluiden syyt eivät ole mitenkään ilmiselvät, mutta oletan sen johtuvan ainakin osittain ongelmista juliaanisen ja gregoriaanisen kalenterin välillä siirtymisessä tutkimus- tai kirjoitusvaiheessa.

1.5 Venäläinen Helsinki

Suomi oli Venäjän alaisuudessa 1809-1917 ja venäläisten sotavoimien läsnäolo oli olennainen osa tätä suhdetta. Sotavoimien tehtävänä oli turvata keisarikuntaa kokonaisuutena ja erityisesti sen pääkaupunkia, Pietaria, joka sijaitsi Suomenlahden pohjukassa. Helsinki oli venäläisjoukkojen keskeisimpiä sijoituspaikkoja, sillä Viapori toimi Venäjän Itämeren laivaston tukikohtana ja keskeisenä lenkkinä Pietarin puolustusstrategiassa. Lisäksi, suuriruhtinaskunnan pääkaupunkina, Suomen kenraalikuvernöörin kanslia sijaitsi Helsingissä asiaankuuluvine sotilashenkilöineen ja virkamiehineen. Ensimmäinen maailmansota oli vain kasvattanut Helsinkiin sijoitettujen joukkojen lukumäärää Venäjän valmistautuessa mahdolliseen Saksan ja saksanmielisten aiheuttamaan uhkaan lännestä.³¹

Ennen ensimmäistä maailmansotaa Suomeen oli sijoitettuna rauhanajan miehityksenä noin 30 000 venäläissotilasta.³² 1800-luvun lopulla Helsingin venäläisen seurakunnan koko oli vajaat pari tuhatta, ja kaupungin kauppiaskannasta parhaillaan 40% oli venäläisiä.³³ Koko Suomessa asuvien venäläisten määrä oli lisääntynyt huomattavasti 1900-1910, jolloin vakituisia venäläisiä asukkaita oli seitsemässä isoimmassa kaupungissa yhteensä noin 12 000.³⁴ Autonomian aikana

³⁰ Valitettavasti en kuitenkaan päässyt lukemaan kyseistä tutkielmaa, tai useaa muuta vastaavaa painamatonta teosta vallitsevien koronarajoitusten takia.

³¹ Luntinen 1983 s.34-35, 65-66; Dubrovskaja 2009 s.246-247; Virrankoski 2012 s.160, 303.

³² Närhi 1984 s.167.

³³ Lampinen 1984 s.18.

³⁴ Baschmakoff & Leinonen 2001 s. 25. Aikakauden seitsemän suurinta kaupunkia olivat Helsinki, Turku, Tampere, Viipuri, Vaasa, Oulu ja Pori.

alueella toteutettujen sotilaallisten uudistusten osatavoitteena oli tukea Suomen roolia osana Venäjän puolustuslinjaa. Lisäksi tavoitteena oli lähentää Suomea Venäjään kulttuurisesti, koska suomalaisten lojaaliudesta keisarille esiintyi satunnaisia epäilyjä. Autonomialla oli aina kriitikoita, mikä vaikutti myös asenteisiin suomalaisia kohtaan. Vuonna 1905 voimaan tullut suomalaisten täydellinen vapautus asepalveluvollisuudesta niin ikään vaikutti negatiivisesti muiden keisarikunnan kansalaisten asennoitumiseen suomalaisia kohtaan. Samana vuonna Suomi siirtyi osaksi Pietarin sotilaspiiriä, mikä satoi sen entistä tiukemmin venäläisiin sotasuunnitelmiin. Suomalaisten ensimmäisen maailmansodan aikana maksamat sotilasmiljoonat aiheuttivat niinkään kitkaa, koska suomalaiset välttivät edelleen sotilaspalveluksen, jopa sota-aikana, ja venäläisten oli uhrauduttavana heitä suojellakseen.³⁵

Ensimmäisen maailmansodan aikana Suomeen sijoitettujen venäläisten sotajoukkojen selkäranka oli 42. Armeijakunta. Se toimi Pietarin sotilaspiirin alaisessa 6. Armeijassa, jonka tehtäviin kuului Pietarin ja Suomenlahden rannikoiden suojeleminen. Helsinki oli Pietarin etuvartio niin meri- kuin maahyökkäykselle; Helsingin ja Pietarin välillä oli – ja on edelleen – suora rautatieyhteys. Vuoden 1917 alussa Helsinkiin ja Viaporiin sijoitettujen joukkojen määrä oli noin 25 000 miestä, jotka majoituivat kasarmeihin Viaporissa ja pitkin Helsinkiä. Kaupunki toimi myös monien sotatoimintaan ja sitä edesauttavaan infrastruktuuriin liittyvien virastojen ja osastojen toimipaikkana.³⁶

Helmikuun vallankumouksen myötä tämä sotaväki jäi ilman totuttuja valtarakenteita. Venäläissotilaiden määrä Suomessa oli suurimmillaan elokuussa 1917 niin sanottujen heinäkuun päivien jälkeen, epäonnistuneen Pietarin vallankaappausyrityksen seurauksena. Lähteestä riippuen sotilaiden määrä koko Suomeen sijoitettujen sotilaiden määrä vaihteli 100 000 - 125 000 välillä. Loppuvuodesta 1917 venäläissotilaiden määrä oli laskenut noin puoleen ja Suomen sisällisodan alussa heitä oli noin 40 000.³⁷

³⁵ Luntinen 1983 s.34-35, 65-66; Dubrovskaja 2009 s.246-247.

³⁶ Halén 2007 s.3-4; Halén 2015 s.68; Luntinen 1983 s.118,126.

³⁷ Luntinen 1983 s.119; Baschmakoff & Leinonen 2001 s.25, 36; Närhi 1984 s.172; Halén 2015 s.68.

2 Venäläisten poliittinen uudelleenjärjestäytyminen

2.1 Neuvoston tiedonantoja

Helmikuun vallankumous päätti tsaarinvallan Venäjällä ja mursi samalla yhden maailmanhistorian suurimman monikansallisen imperiumin vanhat valtajärjestelmät. Pinnan alla oli kytenyt jo pidempään, kun kansalaisten tyytymättömyys maan sisäiseen tilanteeseen sekä Venäjän sotamenestykseen oli kasvanut vuosien kuluessa.³⁸ Helsinkiin vallankumouksen vaikutukset saapuivat 16. maaliskuuta matruusien ja sotamiesten alkaessa surmata epäsuosituimpia upseereitaan, joita lähteestä riippuen kuoli noin 50-140 parissa vuorokaudessa. Upseerisurmien jälkeen elossa selvinneet upseerit olivat ymmärrettävän levottomia oman turvallisuutensa ja asemansa vakauden suhteen, eivätkä uskaltaneet ylläpitää sotilaskuria, tai pahimmillaan edes antaa käskyjä. Heidän alaisensa sen sijaan jäivät välinpitämättömiksi vanhaa hierarkiaa sekä sen ilmentämiä rakenteita kohtaan, eivätkä uudet rakenteet olleet omiaan valamaan uskoa upseeristoon.³⁹

Pietarissa – tai Petrogradissa, kuten kaupunkia oltiin alettu kutsua joitakin vuosia aiemmin – oli vallankumouksen seurauksena noussut valtaan väliaikainen hallitus, joka määräsi Suomen kenraalikuvernööri Seyn vangittavaksi ja toimitettavaksi Pietariin. Väliaikaisella hallituksella oli käytännössä käsissään Venäjän ylin päätäntä- ja toimivalta, ja se koostui Venäjän puolueiden maltillisesta vasemmistosta, mistä johtuen helmikuun vallankumous nähtiin enemmän porvarillisena vallankumouksena, varsinkin bolševikkien taholta. Näiden tekijöiden takia sotilaille ja työläisille Pietarin työläis- ja sotilasneuvosto oli vallankumouksen ja sen jälkiaikojen korkeampi auktoriteetti.⁴⁰

Väliaikaisen hallituksen sekä Pietarin työläis- ja sotilasneuvoston edustajat saapuivat Helsinkiin lauantaina 17.3.1917 keskustelemaan Suomen uudesta asemasta ja luomaan yhteyden venäläiseen sotaväkeen. Tarkoituksena oli rauhoitella sekä suomalaisia, että venäläisiä; suomalaiset – eritoten porvarilliset – tahot olivat järkyttyneet surmista, minkä lisäksi uusi poliittinen tilanne loi epävarmuutta suomalaisten keskuudessa. Venäläinen sotaväki sen sijaan oli paikoittain jatkanut levotonta käyttäytymistään upseerisurmien jälkeen, sekä ylipäätään laiminlyönyt velvollisuuksiaan,

³⁸ Hobsbawm 2014, s.80.

³⁹ Upseerisurmista lisää mm. Eerola, Jari yleisen historian pro gradu ”*Siunattu olkoon turvamme tuoja...*” *Upseereihin kohdistunut väkivalta Helsingin venäläisessä varuskunnassa helmikuun vallankumouksen 1917 aikana*, ja Kristiina Kalleinen: ”Helsingin upseerisurmat maaliskuussa 1917”, teoksessa *Venäläissurmat Suomessa 1914–22 – Osa 1. Sotatapahtumat 1914–22* (toim. Lars Westerlund).

Longley 1973 s.31; Kalleinen 2004 s.172; Halén 2015 s.76 ; Polvinen 2020 s.46; Harjula 2010 s.46-47.

⁴⁰ Polvinen (2020) s.21, 30, 47.

unohtamatta myöskään miten suomalaisten epäluuloinen käytös vaikutti heihin.⁴¹ Tilanne oli poliittisesti jännittynyt ja vaati tietoista kampanjointia monelta poliitiselta taholta, jotta sekä Suomessa, että Venäjällä saavutettaisiin tasapainoinen ja rauhallinen tilanne.

Helsingin venäläisten keskuudessa tämä ilmeni ottamalla mallia Pietarista. 17.3.1917 venäläisten satamatyöläisten toimesta perustettiin Helsingin sotilas- ja työväenneuvosto,⁴² joka seuraavana päivänä laajeni kattamaan jäsenistöltään myös matruusit ja sotilaat. Se otti nopeasti hallintaansa sodan aikana sotilassairaalan toimineen keisarillisen Marian palatsin, joka nimettiin Helsingin neuvoston toimeenpanevan komitean toimitiloiksi.⁴³ Toimeenpaneva komitea oli neuvoston hallitus, jonka vastuulla oli toteuttaa neuvoston päätöksiä. Neuvostot olivat uusia poliittisen voiman ja keskustelun harjoittamisen paikkoja, ja niiden tekemät päätökset oli tuotava esille laajemmille kansajoukoille. Tässä tapauksessa pääasiallisesti Helsingin venäläiselle väestölle ja sinne sijoitetulle sotaväelle. Helsingin neuvosto toimi Pietarin neuvoston alaisena paikallistasolla ja sen lisäksi, että se päätti oman alueensa toiminnasta, se välitti myös päätöksiä eteenpäin Pietarista. Sen alaisuudessa toimivat armeijan ja laivaston piirissä toimineiden ammattikohtaiset neuvostot ja komiteat. Ennen pitkää Helsingin neuvostosta kehittyi Suomen venäläisten keskusjärjestö.⁴⁴ Sen äänenkannattajaksi perustettiin Izvestija.

Izvestija oli nimellisesti neutraalein kaikista Helsingissä ilmestyneistä venäjänkielisistä lehdistä; sitä ei oltu suoraan sidottu mihinkään puolueeseen, ja Helsingin neuvostossa – jonka alaisuudessa se toimi – oli useamman puolueen edustajia.⁴⁵ Sisällöstä päätellen uskallan kuitenkin väittää, että lehden pääasiallisen suunnan määrittivät sen päätoimittaja, sekä Helsingin neuvoston valtajakauma. Lehden sävy ja sisältö painottuivat nimenomaan tiedon välitykseen; Helsingin neuvoston ja sen toimeenpanevan komitean pöytäkirjat olivat vakiosisältöä, tosin useampien päivien viiveellä, varsinkin lehden alkuaikoina.⁴⁶ Tämä johtui mahdollisesti osittain siitä, että ne olivat helposti saatavissa olevaa sekä olennaista uutissisältöä, joiden toimittaminen ei vaatinut esimerkiksi kääntäjää tai suurempia kirjoittajan lahjoja.

⁴¹ Polvinen 2020 s.35-36, 46; mm. "Valtakunnanduuman valtuutetut Helsingissä" Uusi Suometar no 75, 18.3.1917.

⁴² Alunperin Viaporin neuvosto, nimestä pudotettiin Viapori 4.5.1917 (j. 21.4. kuten Longley'n tekstissä) samoin kuin Izvestijan koko nimestä. Longley 1973, s.36; Harjula 2010, s.46-48.

⁴³ Nyström 2013 s.125, Izvestija nro 19, 20.4.1917 (j. 7.4.). Kyseessä on nykyinen Presidentinlinna. Volna nro 7 (20.4.1917 (j. 7.4.)) sitä nimitettiin myös Työläistenpalatsiksi (ven. Рабочаго Дворца - rabotšago dvortsa).

⁴⁴ Harjula 2010, s.46-48.

⁴⁵ Izvestija oli tässä vaiheessa vuotta pääasiassa sosialistivallankumouksellisten ja menševikkien kannattajien hallinnassa. Polvinen 2020 s.57.

⁴⁶ Loppuvuodesta 1917 julkaistujen pöytäkirjojen määrä väheni huomattavasti.

Tilanne alkoi muuttua Izvestijan toiminnan ammattimaistuesssa. Lehden kahden ensimmäisen numeron toimituksesta vastasi Nožhin, minkä jälkeen työhön valittiin Garin. Päätoimittajan nopean vaihtumisen syitä voi vain arvailla, mutta Nožhinin aatelistausta ja everstin arvo tsaarin armeijassa eivät ilmeisesti tehneet hänestä erityisen epäluotettavaa neuvoston silmissä, sillä hän oli jatkossakin mukana Helsingin neuvoston toiminnassa.⁴⁷ Uusi päätoimittaja aliluutnantti Garin oli jo ennen ensimmäistä maailmansotaa saanut jonkin verran mainetta kirjoittajana, minkä lisäksi hän oli ollut Venäjän sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen jäsen jo neljäntoista vuoden ajan.⁴⁸ Nämä tekijät huomioon ottaen hän oli johdonmukainen valinta virkaan; hänellä oli tehtävän vaatimia sanallisia valmiuksia, ja hänellä oli pitkäaikainen yhteys työväenaatteeseen.

Garinin jälkeen lehden johtoon nimettiin laajempi toimituskunta huhtikuun lopulla. Toimituskuntaan siirryttiin ehkä osittain sen takia, että Garin oli yhä enemmän kiinni neuvoston ja toimeenpanevan komitean toiminnassa, eikä ehtinyt enää paneutua päätoimittajan tehtäviin. Epäilen näin, koska päätoimittajan tehtäviensä alkuaikoina Garin kirjoitti tekstejä omissa nimissään enemmän, kun taas loppuvaiheessa hänen nimensä nousi esille lähinnä puheen pitäjänä tai puheenjohtajana kokouksissa tai muissa tapahtumissa. Hän aloitti useita temaattisia "pakinoita,"⁴⁹ joiden pääasiallinen tarkoitus oli luultavasti aatteellinen koulutus. Izvestija nro 3 hänellä oli osio, joka oli otsikoitu "Kirjeitä kotimaahan,"⁵⁰ jossa Garin viljeli useita vertauskuvia Venäjän kansasta slaavilaisen kansanperinteen tulilintuna, joka tuo kohtelustaan riippuen suurta onnea tai epäonnea vangitsijalleen.⁵¹ Seuraavassa numerossa hänellä oli osio nimeltä "Satuja venäläisestä kansasta,"⁵² jossa kerrottiin lyhyt tarina maanviljelijä-Ivanista ja hänen kokemuksestaan autokraattisen hallituksen kanssa.

Valtaosa armeijan ja laivaston rivijäsenistä olivat taustaltaan talonpoikia tai työläisiä,⁵³ eli tarinan tarkoitus oli mahdollisesti opettaa hyvin yksinkertaisella ja samaistuttavalla tavalla, miksi vallankumouksen jälkeen saavutettu uusi maailmanjärjestys oli edeltäjänsä parempi tavalliselle kansalle. Toisaalta, muuhun lehdissä nähtyyn sisältöön – myös Garinin kirjoittamaan sisältöön –

⁴⁷ Anatolii Jevgenevitš Nožhin (Анатолий Евгеньевич Ножин (1870–1938)), hänet teloitettiin ilmeisesti osana Stalinin puhdistuksia. Oltuaan Izvestijan päätoimittajan toimen jälkeen hän kuului ainakin osan ajasta toimeenpanevan komitean toimitusosastoon, eli oli edelleen mukana lehden toiminnassa. "Palautetut nimet" Avattu 28.2.2021, Izvestija nro 9, 4.4.1917 (j. 22.3.).

⁴⁸ Sergei Aleksandrovitš Garin (Сергей Александрович Гарин (1873–1927)), tunnetumpi runoilijana, näytelmäkirjailijana ja elokuvakäsikirjoittajana. Izvestijan päätoimittaja nro 3-25 (25.3.–27.4.1917 (j. 12.3.–14.4.)), minkä lisäksi hän toimi myös Helsingin neuvoston puheenjohtajana. Poliittiselta suuntaukseltaan Garin oli menševikki. Nikolaev 1989 s.526-527.

⁴⁹ Käytän sanaa pakina, koska se on lähin vastine, minkä keksin Garinin näiden osioiden sisällöille.

⁵⁰ Ven. Письма родине (pisma rodine), Izvestija nro 3, 25.3.1917 (j. 12.3.).

⁵¹ Ven. Жаръ- Птица (žar-ptitsa) – Budur 2005 s.151.

⁵² Ven. Сказки русскаго народа (skazki russkago naroda) – Izvestija nro 4, 27.3.1917 (j. 14.3.).

⁵³ Dubrovskaja 2009 s.246.

verrattaessa, se on kirjoitettu hyvin yksinkertaisesti, tuoden tyyliään mieleen nimenomaan sadun. Iltasaduksi lapsille sitä tuskin oltiin tarkoitettu, lehden kohdeyleisön huomioon ottaen, eli tyyliään Garin luultavasti tavoitteli tunnepohjaista kosketuspintaa lukijakunnassaan. Ehkä kyseinen osio jopa jätettiin pois tulevista numeroista sadunkaltaisen lähestymistapansa takia.

Molemmista pakinoista otsikointi ja muu konteksti antoivat ymmärtää, että tulevaisuudessa olisi ollut tulossa lisää vastaavanlaista sisältöä, mutta sitä ei tullut. Kyseessä oli kuitenkin lehden hyvin aikaisia numeroita Garinin oman päätoimittajan uran alkumetreillä, eli pakinat saattoivat hyvinkin olla osa lehden oman suunnan etsintää. Toisaalta niiden pois jääminen tulevista numeroista saattoi johtua jostain ylempänä esittelemästäni syystä; Garinin omasta ajanpuutteesta, tyyllillisistä ristiriidoista, tai inspiraation loppumisesta.

Alkuaikoinaan Izvestijalla oli huomattavia sisällöllisiä ja ulkonäöllisiä samankaltaisuuksia Finljandskaja Gazetan kanssa. Esimerkiksi takasivun kalenteriosio⁵⁴, jossa listattiin viikonpäivä, päivämäärä, auringon arvioitu nousu- ja laskuaika, pyhäpäivät, sekä päivälle olennaiset pyhimykset, oli otsikossa käytettyä kirjaintyyppiä myöten identtinen. Tämä johtui varmasti osittain siitä, että Izvestija otti käyttöönsä Finljandskajan vanhat toimitilat, mukaan lukien painokoneet ja kirjasimet, osoitteessa Korkeavuorenkatu 21.⁵⁵ Toinen syy samankaltaisuudelle, varsinkin kun ottaa huomioon Izvestijan formaatissa ja sisällössä myöhemmin tapahtuneet muutokset, johtui todennäköisesti liukuma-ajasta, jolloin sekä lehti itse, että sen toimittajakunta etsivät omaa identiteettiään ja itselleen sopivia toimintamalleja.

Izvestija oli vähän yli kahden viikon ajan ainoa venäjänkielinen Helsingissä tuotettu uutislähde ja sen pääasiallinen rooli määrittyi nimenomaan sen suhteessa Helsingin neuvostoon. Lehden oli toimittava neuvoston viestin ja poliittisten puitteiden mukaan, mikä herättää kysymyksen, että millaisia asioita lehdessä ylipäätään käsiteltiin.

"Lyhyen ajan päästä nämä tiedonannot tulevat sisältämään kaikki ne elintärkeät poliittiset kysymykset, joita ilman venäläinen kansalainen ei voi enää elää."⁵⁶

⁵⁴ Ven. Справочный отбель (spravotšnyi otbel), kirjaimellisesti referointiosa, sijaitsee lehden takasivulla.

⁵⁵ Yhteinen osoite on pääteltävissä mainittujen sanomalehtien omista julkaisutiedoista, mutta asiasta mainitaan myös Eduskunnan pöytäkirjassa 30.7.1917. Finljandskajan viimeisen numeron ja Izvestijan ensimmäisen numeron ilmestymisen välillä oli vain 3 päivää, eli muutto on tapahtunut nopeasti. Korkeavuorenkatu 21 tunnetaan paremmin lempinimellä *Ohranan talo*, sillä siellä toimivat Venäjän keisarikunnan salaisen poliisin Suomen osasto, sekä santarmihallitus. ark-byroo 2013 s.34.

⁵⁶ Ven. Вь самомъ непродолжительномъ времени вь этихъ известияхъ будутъ помещаться все те жизненные политические вопросы, безъ которыхъ русский гражданинъ теперь уже жить не можетъ. Izvestija nro 1, 22.3.1917 (j. 9.3.). Tämä ilmoitus komeili Izvestijan etusivulla, osoitettuna "kansalaisille!" Ven. граждане (graždane).

Izvestijassa käytetyn kielen perusteella kansalaiset – tai nimenomaan lehden kohderyhmään kuuluvat työläiset ja sotilaat – haluttiin tuoda aktiiviseksi osaksi poliittista prosessia; politiikasta ja poliittisista päätöksistä tehtiin tietoisesti asioita, joista kaikkien tuli olla kiinnostuneita, jos he halusivat tulla toimeen elämässään. Neuvosto ja sen toimeenpaneva komitea olivat tässä keskeisessä roolissa; ne määrittivät Helsingin – ja laajemmin Suomen – alueella toimineiden venäläisten toimintaa tiedottamalla Pietarissa tehdyistä päätöksistä ja tekemällä yhteistyötä suomalaisten ammattiliittojen ja viranomaisten kanssa, sekä tekemällä omia, alueellisia päätöksiään. Esimerkiksi Helsingin rautatieaseman päällikkö otti suoraan sähkeellä yhteyttä Helsingin neuvostoon, pyytääkseen näitä varmistamaan, että venäläissotilaat lopettaisivat pummilla matkustamisen.⁵⁷

Izvestijaa – tai muitakaan lehtiä – eivät lukeneet pelkästään venäläiset lukijat; niissä esiintyi silloin tällöin suoria viestejä suomalaisille lukijoille. Tietoisuus suomalaisista lukijoista ja lehtien poliittinen luonne kertoo siitä, että toimituksissa pyrittiin tietoisesti luomaan mielikuvia niin suomalaisille kuin venäläisillekin lukijoille. Toistuva teema erityisesti Izvestijassa oli puheiden julkaisu, joissa kerta toisensa jälkeen vakuuteltiin suomalaisten yhteistyönhalusta ja tuesta vallankumoukselle. Toisaalta näissä samoissa teksteissä tuotiin lähes poikkeuksetta venäläisille lukijoille esille myös se, että tämä jatkuisi vain niin kauan, kun venäläiset kunnioittivat suomalaisia sekä heidän elintapojaan ja omaisuuttaan. Puheita kävivät pitämässä muun muassa väliaikaisen hallituksen Suomen asiain komissaari Fjodor Roditšev,⁵⁸ sekä Pietarin neuvoston varapuheenjohtaja ja väliaikaisen hallituksen ministeri Aleksandr Kerenski.⁵⁹

Izvestijan etsiessä vielä suuntaansa sanomalehtenä, siinä julkaistiin myös joitakin käänösuutisia suomalaisista lehdistä, muun muassa Hufvudstadsbladetista, Työmiehestä ja Helsingin Sanomista. Aiheiltaan nämä uutiset käsittelivät yleensä suomalaisten suhtautumista vallankumoukseen ja sen mukanaan tuomiin muutoksiin, mutta esittelivät myös suomalaista poliittista historiaa ja poliittisten elimien toimintaa.⁶⁰ Artikkeleiden sisällöstä päätellen niiden valikoitumisessa käänösuutisiksi oli luultavasti osamotiivina suomalaisten asenteiden esille tuominen heidän omilla sanoillaan, sekä suomalaisten esittäminen sympaattisina ja johdonmukaisena kansana, joiden demokraattisia toimintatapoja oli syytä kunnioittaa. Haluttiin kuvata suomalaiset solidaarisena veljeskansana, joka oli kärsinyt tsaarinvallan alaisuudessa.

⁵⁷ Izvestija nro 16, 13.4.1917 (j. 31.3.). Neuvosto piti pyyntöä asiallisenä.

⁵⁸ Fjodor Izmailovitš Roditšev (Фёдор Измайлович Родичев (1854–1933)) Izvestija nro 3, 25.3.1917 (j. 12.3.).

⁵⁹ Aleksandr Fjodorovitš Kerenski (Алекса́ндр Фёдорович Ке́ренский (1881–1970)), oikeusministeri, myöhemmin sotaministeri ja pääministeri. Izvestija nro 7, 1.4.1917 (j. 19.3.) ja nro 8, 3.4.1917 (j. 21.3.).

⁶⁰ Izvestija nro 4, 27.3.1917 (j. 14.3.) esitteli Suomen senaatin toimintaa, kuten miten sen jäsenet valitaan ja Izvestija nro 7, 1.4.1917 (j. 19.3.) Suomen hallintomuotoa yleisesti.

Venäjän erinäisillä virallisilla tahoilla oli valtava halu yhteistyöhön suomalaisten kanssa. Se, kuinka paljon tämä halu perustui aatteeseen, etiikkaan tai geopolitiikkaan, on vaikea sanoa varmuudella. Toisaalta neuvostoilla oli tarve ajaa kaikkien työläisten asemaa, ja näyttää Suomi kärsimässä yhdessä muiden Venäjän kansalaisten kanssa "verisen despootin"⁶¹ alaisuudessa, mutta toisaalta Suomi – ja Viro – olivat maantieteellisesti avainasemassa puhuttaessa Pietarin turvallisuudesta meneillään olevassa maailmansodassa. Uskon, että kaikilla kolmella näkökulmalla oli jonkinlainen rooli venäläisten asennoitumisessa suomalaisia kohtaan. Olipa perimmäinen motiivi yhteistyölle mikä hyvänsä, rauhallinen yhteistoiminta uudessa poliittisessa tilanteessa oli kaikkien valtaapitävien tavoitteena ja siitä haluttiin aktiivisesti muistuttaa myös kaikkia Izvestijan lukijoita.

Kevään edetessä pidemmälle Helsingin venäläiset järjestäytyivät yhä enemmän; perusteeksi kävi mikä vain koettu tai todellinen samankaltaisuus. Venäjän asevoimat olivat lähes yhtä monikansallinen kokonaisuus kuin itse keisarikunta oli ollut, sama ammatti tai aselaji loivan jaetun kokemuksen vaihtelevista taustoista huolimatta.⁶² Helsingin asema Itämeren laivaston tukikohtana teki laivaston jäsenten muodostamista järjestistä erityisen voimakkaita jo vain määräenemmistön takia. Vuoden 1917 myöhempien tapahtumien kannalta merkittävin oli luultavasti Tsentrobalt,⁶³ Itämeren laivaston keskuskomitea.⁶⁴ Tämän tutkielman kannalta keskeisimmän järjestön, matruusikollektiivin, toiminta alkoi, kun se perustettiin 4.4.1917.⁶⁵

2.2 Aatteellisia aaltoja

Izvestija ei jäänyt Helsingin ainoaksi venäläiseksi sanomalehdeksi, vaan sen suhteellisen neutraalin ja asiallisen raportoinnin rinnalle perustettiin aatteellisempia lehtiä jo keväällä. Uusien lehtien taustalla olivat venäläisen kansanensemistön⁶⁶ suosiossa olevat puolueet, jotka olivat eri sosialismintulkintojen puolestapuhujia.

Venäjän sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen bolševistisellä siivellä oli vahva vaikutus erityisesti Helsinkiin sijoitetun laivaston keskuudessa, ja Viaporin matruusikollektiivi perusti Volnan huhtikuussa ajamaan nimenomaan bolševistista aatetta, ottaen samalla tietoista etäisyyttä

⁶¹ Mm. Izvestija nro 11, 6.4.1917 (j. 24.3.). Nikolai II:n verisellä maineella viitattiin todennäköisesti mm. tämän epäonnisiin kruunajaisiin, sekä vuoden 1905 verisunnuntaihin, Viaporin kapinaan 1906 ja Lena-joen verilöylyyn 1912, joista erityisesti kahteen jälkimmäiseen viitattiin usein tämän tutkielman lehtien käsitellessä tsaarinvallan epäoikeudenmukaisuutta.

⁶² Izvestija nro 9, 4.4.1917 (j. 22.3.).

⁶³ Ven. Центральный комитет Балтийского флота (Tsentralnyi komitet Baltiiskogo flota).

⁶⁴ Harjula 2010 s.54-55; Bigenc.ru 2017.

⁶⁵ Halén 2015 s.79.

⁶⁶ Kansanensemistöllä tarkoitan nimenomaan työläisiä, sotilaita, maanviljelijöitä, ja muita vastaavia alempien luokkien edustajia, koska määrällisesti he olivat venäläisten enemmistö.

puolueen menševistiseen siipeen.⁶⁷ Toukokuun puolella Venäjän valtapuolue ja vallankumouksen voittajiin lukeutuvan sosialistivallankumouksellisen puolueen Helsingin osasto perusti oman lehtensä, Narodnaja Nivan. Nämä lehdet olivat nimenomaan puoluelehtiä, sillä ne ilmoittivat puoluekantansa lehden kannessa; Izvestijan kannessa mainittiin suoraan sen rooli neuvoston työkaluna, kun taas Volnassa ja Narodnajassa julistettiin puolueiden nimiä ja iskulauseita.

"*Kaikkien maiden proletaarit, liittykää yhteen!*"⁶⁸ oli ja on edelleen todennäköisesti yksi maailman tunnetuimmista poliittisista iskulauseista ja Venäjän sosiaalidemokraattinen työväenpuolue ajoi tätä ihannetta paperilla Helsingissä. Suomen sosialidemokraattinen puolue – tuttavallisemmin SDP – oli suomalaisista poliittisista puolueista tiiveimmässä yhteistyössä venäläisen vastaparinsa kanssa, olihan molempien perustana nimenomaan ylikansallinen aate, sosialismi. Tämä ilmeni erityisen vahvasti juuri Volnan toimintaa tarkastellessa.

Volnan päätoimitus toimi jonkin aikaa, todennäköisesti toimitilojen puutteen vuoksi, samassa osoitteessa Izvestijan kanssa. Se ei kuitenkaan painattanut lehtiään siellä, vaan sai maksua vastaan painaa lehtensä Senaatin kirjapainossa, Tokoin⁶⁹ senaatin luvalla, kunnes Volnan toimitus saisi hankittua omat painokoneet.⁷⁰ Suomen senaatin jäsenistöstä puolet olivat SDP:n jäseniä, ja eduskunnassa puolueella oli 103 paikkaa, eli mahdollisuudet ja halu yhteistyöhön olivat huomattavat suomalaisten puolelta. Venäläiset, kuten ylempänä mainitsin, olivat aivan yhtä kiinnostuneita yhteistyöstä, kuten Volnan sisältö oli omiaan todistamaan. Kaikki yhteistyö ei jäänyt sanalliselle tasolle, konkreettisempi tuki ilmeni nimekkäiden bolševikkien vierailuissa SDP:n puoluekokouksiin pitkin vuotta,⁷¹ ja SDP lähetti 10 000 ruplaa rahallista tukea Venäjän sosiaalidemokraattisen työväen puolueen toimintaan, sekä paperia Pravdan⁷² julkaisuun.⁷³

Suomalaisten ensimmäinen merkittävä taistelu työläisöikeuksista vallankumouksen jälkeen, oli metallityöntekijöiden mielenosoitus kahdeksan tunnin työpäivän puolesta 18.4.1917. Volnan neljännessä ja viidennessä numerossa⁷⁴ aktiivisesti kutsuttiin venäläisen sotaväen edustajia

⁶⁷ Gretšanjuk 1990 s.114.

⁶⁸ Ven. Пролетарии всехъ странъ соединяйтесь! (proletarnii vseh stran soedinjaites)

⁶⁹ Oskari Tokoi (1873–1963), Suomen Senaatin talousosaston varapuheenjohtaja, eli käytännössä Suomen pääministeri alkuvuonna 1917.

⁷⁰ Lehtien neljännelle sivulle on painopaikaksi merkitty Типография Финляндскаго Сената (tipografija Finljandskago Senata, suom. Suomen Senaatin kirjapaino), ja asiaa käsiteltiin laajasti Eduskunnan pöytäkirjassa 30.7.1917.

⁷¹ Ekman 2017 s.275; Virrankoski 2012 s.296-297.

⁷² Ven. Правда, suom. Totuus, oli Venäjän sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen puoluelehti, joka perustettiin 1912. Se oli bolševistien alainen ja siirtyi näiden mukana kommunistisen puolueen lehdeksi, minkä alaisena se toimi vuoteen 1991 asti. Lehteä julkaistaan edelleen.

⁷³ Polvinen 2020 s.56, rahallinen tuki mainitaan myös Izvestija nro 7, 1.4.1917 (j. 19.3.).

⁷⁴ Volna nro 4, 17.4.1917 (j. 4.4.); Volna nro 5, 18.4.1917 (j. 5.4.). Volnan kuudennessa numerossa 19.4.1917 (j. 6.4.) oli ilmoitus työtaistelun voitosta, joka kattoi yhden neljäsosan koko sivusta s.3

tukemaan suomalaisten mielenosoitusta samalla kun "ryöstäjien ja parasiittien neuvosto"⁷⁵ päätti kannastaan työläisten vaatimuksiin. Volnan toimitus ylipäätään julkaisi useammin kuin kerran erinäisiä "seisomme kanssanne sortoa vastaan" -tyyppisiä viestejä, yleisten aatteellisten tekstien lomassa.

Alkuaikoinaan Volnassa keskityttiin nimenomaan aatteelliseen sisältöön ja valtaosa siinä julkaistuista teksteistä kertoi sosialismista ja sen historiasta, sekä miksi kyseistä aatetta tarvittiin Venäjällä ja koko maailmassa. Lainatessaan sisältöä muista lehdistä, sen merkittävin lähde oli, ymmärrettävästi, sen pietarilainen sisarlehti Pravda. Volnassa harjoitettiin paljon toistoa, samoja teemoja vahvistamassa aatteellista näkökulmaa numerosta toiseen, ja kerrottiin, kuinka porvaristo huijasi ja hyväksikäytti työläisiä. Yksi esimerkki tästä oli tehtaissa ilmenneiden tuotanto-ongelmien syiden analysointi; Volnassa kerrottiin ongelmien johtuvan siitä, että tehtaanjohtajat piilottelivat raaka-aineita ja väittivät tuotannon laskeneen lyhyempien työtuntien takia, ja että työläiset tekevät näin sabotoidakseen Venäjän sotamenestystä.⁷⁶ Sodan vastustaminen oli kantava teema puolueen retoriikassa, ja myös Volnassa sitä tuotiin esille painottamalla sitä, että työläiset missään maassa eivät hyötynet tästä sodasta, ja kaikkien maiden työläisten olisi tuettava toisiaan. Volnassa käytetyssä retoriikassa toistui viesti, joka jo lehden toisessa numerossa tiivistettiin sanoihin "pysyvä rauha tulee olemaan sosialismin hedelmä."⁷⁷

Volnalla ei ollut yksittäistä päätoimittajaa, vaan sitä julkaistiin toimituskunnan alaisuudessa. Sen ahkerimpiin kirjoittajiin kuului muun muassa Aleksander Iljin-Genevski,⁷⁸ ja se sai riveihinsä nimekkäitä vierailevia kirjoittajia, kuten Aleksandra Kollontain,⁷⁹ joka kirjoitti Volnan kuudennessa numerossa naisten avainroolista helmikuun vallankumouksessa, ja kuinka heidät oli sen jälkeen jätetty syrjään poliittisesta toiminnasta.⁸⁰ Vasemmiston rivien rakoilua tuotiin esille nimenomaan muutamissa naisten asemaa käsittelevissä teksteissä, sekä varoituksissa porvarien valehtelu- ja manipulointiyrityksistä, ja artikkeleissa, joissa upseerien vilpittömyyttä aatetta kohtaan kyseenalaistettiin. Vasemmistopuolueiden välisiä rajalinjoja alkaa ilmetä varsin pian; Volnan toimituksen saamassa kirjeessä valitettiin huhujen vääristelystä Helsingin neuvostossa, jotta tilanne

⁷⁵ Ven. совета разбойниковъ и паразитовъ (soveta razboinikov i parazitov), Volna nro 5, 18.4.1917 (j. 5.4.).

⁷⁶ Volna nro 3, 14.4.1917 (j. 1.4.), ja samana päivänä ilmestyneessä Izvestija nro 17 raaka-ainepulan merkitystä tekemättömän työn määrään korostettiin.

⁷⁷ Ven. прочный мир будет плодомъ социализма (protšnyi mir budet plodom sotsializma), Volna nro 2, 13.4.1917 (j. 31.3.).

⁷⁸ Aleksandr Fjodorovitš Iljin-Genevski (Александр Фёдорович Ильин-Женевский (1894–1941)), shakkimestari, toimittaja, historioitsija ja diplomaatti.

⁷⁹ Aleksandra Mihailovna Kollontai (Александра Михайловна Коллонтай (1872–1952)), marxilainen kirjailija, feministi ja diplomaatti.

⁸⁰ Volna nro 6, 19.4.1917 (j. 6.4.).

saataisiin vaikuttamaan rauhallisemmalla kuin se todellisuudessa oli.⁸¹ Izvestija korosti omissa teksteissään nimenomaan rauhallisuutta ja yhteistoimintaa, kuten olen edempänä maininnut, mutta tämä saattoi myös olla poliittinen ratkaisu, kuten Volnan lukija G. Svetlitsyn⁸² antoi ymmärtää.

Volna ehti olla Helsingin ainoa venäläinen puoluelehti vain vajaan kuukauden ennen kuin sosialistivallankumoukselliset, eli eserrät, perustivat Narodnaja nivan, jonka ensimmäinen numero ilmestyi 8.5.1917.⁸³ Eserrien pitkä perinne juonsi juurensa 1860-luvun narodnikkeihin, ja ilmeisimmin tämä ideologinen tausta tulee esille eserrien koulutuksen korostamisesta, talonpoikien toimeentulon ja sivistyksen esille nostamisesta, sekä narodnikkien vanhan iskulauseen, maa ja vapaus,⁸⁴ käyttämisestä.

Eserrien juuret narodnikkien parissa toivat Narodnajalle alusta lähtien hyvin erilaisen lähestymistavan Volnaan verrattuna; siinä missä Volna nojasi paljon nimenomaan itse aatteeseen ja tavoitteli samalla lukijoiltaan tunnereaktioita, sekä hyödynsi paljon kaupunkilaista näkökulmaa, Narodnaja oli käytännönläheisempi; sillä oli enemmän konkreettisia esimerkkejä eserrien poliittisten tavoitteiden suhteen ja sen retorinen näkökulma pyöri talonpoikien ympärillä. Lehden ensimmäisessä numerossa vaadittiin työläisen minimipalkan määrittelyä, työttömyystukea sekä työkyvyttömyyskorvauksia,⁸⁵ ja viidennessä numerossa käsiteltiin metsän- ja maankäytön uudelleenmäärittelyä.⁸⁶ Myös lehden nimivalinta, "Kansan vainio," oli omiaan korostamaan talonpoikaisretoriikkaa ja talonpoikien oikeuksia. Narodnaja, kuten muutkin tässä tutkielmassa käsitellyt lehdet, panosti kirjoittaessaan yhtenäisyyden viljelyyn puhumalla tovereista ja meistä; "*Toveri, kerron teille millaisia uutisia meillä on,*"⁸⁷ kuten asia ilmaistaan tutkielmani nimessä.

Narodnajan tavoitteena oli esittää lehden poliittinen kanta helposti ymmärrettävänä, kuten käy ilmi sen toisessa numerossa ilmestyneessä Dementii-sedän tarinassa, jossa bolševikkien ja eserrien aatteita verrattiin vaatekaupassa käyntiin; takkia kauppaavat bolševikit käyttivät paljon monimutkaisia, ulkomaisia sivistyssanoja, joista Dementii-setä ei saanut selvää ja eserrien tarjoama takki oli yksinkertainen, joten hän päätyi valitsemaan sen itselleen sopivimmaksi.⁸⁸ Toisena esimerkkinä Volnan ja Narodnajan erilaisista lähtökohdista sekä lähestymistavoista toimii niiden

⁸¹ Volna nro 5, 18.4.1917 (j. 5.4.).

⁸² Ven. Г. Светлицын, hänestä ei löydy mitään tietoa, eli hän ei todennäköisesti ollut kukaan merkittävä henkilö, mutta ilmeisesti hänestä muotoutui vakituinen osa bolševikkilehtien toimitusta, sillä vuoden edetessä hän siirtyi yleisönosastolta artikkeleiden kirjoittamiseen.

⁸³ Narodnaja niva nro 1, 8.5.1917 (j. 25.4.).

⁸⁴ Ven. Земля и Воля (zemlja i volja), *volja* tarkoittaa myös "tahtoa," mutta termi vapaus on vakiintunut käännökseksi tässä fraasissa.

⁸⁵ Narodnaja niva nro 1, 8.5.1917 (j. 25.4.).

⁸⁶ Narodnaja niva nro 5, 12.5.1917 (j. 29.4.).

⁸⁷ Ven. Товарищъ, сообщаю Вамъ какія новости у насъ. (Tovarištš, soobštšaju Vam kakija novosti u nas), lainaus on teitittelymuodossa. Narodnaja niva nro 50, 6.7.1917 (j. 23.6.).

⁸⁸ Narodnaja niva nro 2, 9.5.1917 (j. 26.4.), Дядя Деметий (djadja dementii).

suhtautuminen lukijoiden lähettämiin viesteihin ja artikkeleihin; Volna pyysi selkeää käsialaa yksipuolisilla arkeilla,⁸⁹ ja Narodnaja pyysi kirjoittajia olemaan huolestumatta kirjoitusvirheistä, koska ne voitiin korjata, ja oikeus kertoa asiansa oli tärkeämpää.⁹⁰ Lehtien lähestymistavoissa lukijakuntansa suhteen oli eroja, jotka perustuivat mielestäni lehtien edustamien aatteiden erilaisiin lähtökohtiin; käytännön puutteista liikkeelle lähtevä narodnikkeja mukailnut sosialistivallankumouksellisuus ja yhteiskuntafilosofiaan juuriltaan juontunut bolševismi.

Narodnaja painettiin Izvestijan kirjapainossa sen yhdeksän ensimmäisen numeron ajan ja se sai perustamistaan varten 100 markan lahjoituksen Helsingin neuvoston toimeenpanevalta komitealta.⁹¹ 24.4.1917 eteenpäin Narodnaja siirtyi Matvei Gorškovin⁹² perustaman yksityisen kirjapainon painettavaksi Unioninkadulle, jolloin myös kirjapaino siirtyi sosialistivallankumouksellisen puolueen omistukseen.⁹³ Samoihin aikoihin lehdelle palkattiin lisää työntekijöitä, tosin vain naispuolisen keittäjän työpaikkailmoitus ansaitsi kokonaan oman ilmoituksensa – mikä on omiaan todistamaan sen, että armeija marssii vatsallaan myös sanomalehtityössä.⁹⁴

Heinäkuun alussa Narodnajan nivaan valittiin päätoimittaja; numerosta 51 eteenpäin virassa toimi Sergei Tsion.⁹⁵ Tsionilla oli bolševikkitausta, samoin kuin kokemusta Vestnik Kazarmy⁹⁶ -nimisen lehden päätoimittajana toimimisesta. Hän oli ollut maanpaossa Englannissa Viaporin kapinan jälkeen, joten on yllättävää, että palatessaan Suomeen – ja samalla Venäjän valta-alueelle – hän liittyi sosialistivallankumouksellisiin. Tsionin päätoimittajuudesta päätettiin eserien keskuskomiteassa, ja päätöksestä ilmoittaessa pyrittiin alleviivaamaan sitä, että kyseessä ei ole konservatiivinen ratkaisu, vaan tällä yritettiin tarkentaa lehden suuntaa.⁹⁷ Samoihin aikoihin sosialistivallankumouksellisesta puolueesta erotettiin henkilöitä, jotka vain kaksi viikkoa myöhemmin perustaisivat uuden, radikaalimman lehden Helsinkiin.⁹⁸ Tsionin taustaa ja eserien toimintaa tarkastellessani sain sen mielikuvan, että maanpaossa ollessaan Tsion itse on joko

⁸⁹ Volna nro 74, 12.7.1917 (j. 29.6.) eteenpäin etusivulla.

⁹⁰ Narodnaja niva nro 1, 8.5.1917 (j. 25.4.).

⁹¹ Izvestija nro 25, 27.4.1917 (j. 14.4.).

⁹² Matvei L'vovič Gorškov (Матвей Львович Горшков, (1879–?)), kirjapainaja, menševikki, Izvestijan toimituskunnan jäsen lokakuuhun 1917, myös päätoimittaja Viaporin tykistökerhon lehti Артиллерист (artillerist), josta julkaistiin kaksi numeroa marraskuussa 1917. Izvestija nro 161 11.10.1917 (j. 28.9.); Hellman & Kjellberg 1988 s.89.

⁹³ Izvestija nro 39, 15.5.1917 (j. 2.5.).

⁹⁴ Narodnaja niva nro 10, 18.5.1917 (j. 5.5.).

⁹⁵ Sergei Anatolievitš Tsion (Сергей Анатолиевич Цион (1874–1947)), 1906 Viaporin kanijohtaja, kapteeni, sosialistivallankumouksellisen puolueen jäsen ja sen poliittisen osaston päällikkö.

⁹⁶ Ven. Вестник казармы, suom. Kasarmin sanansaattaja. Vuonna 1906 Viaporissa julkaistu bolševistinen lehti Itämeren laivaston merisotilaille.

⁹⁷ Narodnaja niva nro 51, 7.7.1917 (j. 24.6.).

⁹⁸ Dubrovskaja 1992 s.54.

leppynyt asenteeltaan, tai Venäjän poliittinen ilmapiiri ja puolueet ovat radikalisoituneet liikaa, että hän sopisi kuvioon mukaan enää vanhaan paikkaansa. Tsion ei ollut ensimmäinen tai viimeinen henkilö, joka on vaihtanut puoluettaan joko omien näkemystensä, tai puolueen näkemysten muutoksen takia.

2.3 Heinäkuun päivät⁹⁹

Yksi bolševikkien pääasiallisista poliittisista tavoitteista ja suosion syistä oli sodan vastustaminen sekä vaatimus, että Venäjän tulisi irrottautua sodasta. Väliaikaisen hallituksen päätös jatkaa osallistumista ensimmäiseen maailmansotaan oli ollut hyvin epäsuosittu ja huonon sotamenestyksen, kevään elintarvikepulan ja työtaisteluiden ohessa kansan sotaväsymys ja yleinen tyytymättömyys olivat lisääntyneet Venäjällä. Tämä oli lisännyt myös bolševikkien suosiota, erityisesti Pietarissa.¹⁰⁰ Heinäkuun puolivälissä saavutettiin kiehumispiste; työläisten mielenosoitus yltyi väliaikaista hallitusta vastustavaksi kansannousuksi, jossa vaadittiin ylimmän vallan siirtämistä neuvostoille ja yleivenäläiselle keskuskongressille.¹⁰¹ Volnan raportin mukaan rauhallinen, mutta aseistettu, mielenilmaus muuttui väkivaltaiseksi vasta kun väliaikaisen hallituksen joukot saapuivat paikalle.¹⁰² Narodnajan raportoinnin mukaan neuvostoa puoltavista poliittisista iskulauseista huolimatta tilanne oli kehittymässä nimenomaan neuvostojen vastaiseksi, että bolševikit käyttivät hyväkseen rintamalle lähetettävien miesten mielenosoitusta ja kyseenalaisti, miksi kukaan edes aseistautuisi rauhallisessa mielenosoituksessa.¹⁰³ Kansannousu kukistettiin väkivalloin ja sitä seurasivat pidätykset sekä Suomessa, että Pietarissa.¹⁰⁴

Volnan valitsema tulkinta ja esitystapa perustuivat pitkälti siihen, että vaikka kansannousu oli alkanut periaatteessa spontaanisti – ilman selkeää puoluetukea – bolševikeilla oli ollut suunnitteilla oma kansannousunsa, jota he eivät kuitenkaan ehtineet järjestää. He päättivät yrittää käyttää tilannetta hyväkseen ja ottivat vastuun heinäkuun päivistä kapinahengen yltyessä.¹⁰⁵ Volnan kirjoittamisesta päätellen he pitivät voittoa todennäköisenä, eli heinäkuun päivät olisivat vain nopeuttaneet suunniteltua vallanvaihtoa Venäjällä, mikä ei haitannut bolševikkeja.

⁹⁹ Ven. Июльские дни (ijulskie dni), on 16.–20.7.1917 (j. 3.7.–7.7.) Pietarin kansannoususta Venäjällä käytetty nimitys.

¹⁰⁰ Ekman 2017 s. 275.

¹⁰¹ Izvestija nro 91, 18.7.1917 (j. 5.7.) ja 92, 19.7.1917 (j. 6.7.); Volna nro 78, 18.7.1917 (j. 5.7.), 79, 19.7.1917 (j. 6.7.).

¹⁰² Ven. И если эта мирная, хотя и вооруженная демонстрация превратилась въ кровавое побоище, то главнымъ образомъ, благодаря повелению Бр. Прав, и Ц. И. К. Volna nro 83, 24.7.1917 (j. 11.7.).

¹⁰³ Narodnaja niva nro 60, 19.7.1917 (j. 6.7.) ja 61, 20.7.1917 (j. 7.7.).

¹⁰⁴ Izvestija nro 102-103, 31.7.–1.8.1917 (j. 18.7.–19.7.); Volna nro 83, 24.7.1917 (j. 11.7.) ja 84, 25.7.1917 (j.12.7.).

¹⁰⁵ Polvinen 2020 s.99.

"*Tervehdys, vallankumouksellinen Pietari!*"¹⁰⁶ toivotettiin Volnan kannessa useampana päivänä ja lehdessä julkaistujen artikkeleiden sävy alkoi ottaa selvästi kriittisemmän suunnan väliaikaista hallitusta kohtaan. Volna oli toki alusta asti ollut kriittinen, mutta heinäkuun päivien aikoihin siinä alettiin kirjoittaa sotilasdiktatuurin uhasta, sekä suunnitelmista tuhota bolševikit mustamaalaamisella ja kiristämällä.¹⁰⁷

Kapinan ollessa käynnissä, Helsingissä toimineet eri venäläisneuvostot – Tsentrobalt, Helsingin neuvosto, sekä venäläisten eri puolueiden Helsingin osastot – vaativat yhdessä, että kaikki valtiovalta olisi mitä pikimmiten siirrettävä yleisvenäläisen toimeenpanevan keskuskomitean käsiin, ja pyydettiin lukijoita raportoimaan huolestuttavista huhuista neuvostoille.¹⁰⁸ Toisin sanoen, Helsingissä myös muut kuin bolševikit kannattivat heinäkuun päivien kansannousua ainakin jollakin tasolla. Väliaikaisen hallituksen poliittista linjaa seuraavat puolueet vaativat tätä mahdollisesti enemmän tilanteen yleisen rauhoittamisen nimissä, mutta ne olivat kuitenkin mukana yhteisvaatimuksessa siirtää ylin valta pois väliaikaisen hallituksen käsistä.

Heinäkuun päivien kansannousun väkivaltainen kukistuminen ja väliaikaisen hallituksen paluu valta-asemaan muutti lehtien virallista linjaa. Volnassa julkaistiin 26.7. "*Vaadimme vastausta*" -niminen raportti helsinkiläisten bolševikkien lehdenmyyntiretkestä Pietariin, joka oli päättynyt pahoinpitelyyn ja vankilassa istuskeluun.¹⁰⁹ Raportin johdosta Viaporin upseerien, lääkärien ja virkamiesten tasavaltalainen liitto päätti lähettää tutkintapyynnön sotaministeri Kerenskille heti seuraavana päivänä valheiden varalta.¹¹⁰

Samoihin aikoihin myös Suomessa kohisi poliittisesti, sillä 18.7.1917 eduskunnassa äänestettiin läpi valtalaki, joka olisi siirtänyt Suomen ylimmän poliittisen päätäntävällän eduskunnalle.¹¹¹ Se todennäköisyys, että ajoitus olisi ollut sattumaa, on hyvin pieni. Volnan vakituinen "Suomen politiikan toimittaja," Wladimir Smirnoff,¹¹² oli jo ennestään osoittanut lehden tukea Suomen itsenäisyysshaaveille,¹¹³ ja nyt kun laki oli äänestetty läpi, niin hän kirjoitti, että väliaikaisella hallituksella ei ollut mitään hyvää syytä kumota sitä, kuvaamalla valtalakia

¹⁰⁶ Ven. Привет Революционному Петербургу! (Privet revoljutsionnomy Peterburgu!) Volna nro 78, 18.7.1917 (j. 5.7.). Julistus oli kolmen Volnan numeron kannessa, samoin kuin kolmessa Priboj'n kannessa myöhemmin.

¹⁰⁷ Volna nro 83, 24.7.1917 (j. 11.7.).

¹⁰⁸ Izvestija nro 92, 19.7.1917 (j. 6.7.).

¹⁰⁹ Ven. Требуемъ отвѣта (trebujem otveta). Volna nro 85, 26.7.1917 (j. 13.7.).

¹¹⁰ Izvestija nro 112, 11.8.1917 (j. 29.7.). Тапаamisen pöytäkirja julkaistiin kahden viikon viivellä.

¹¹¹ Virrankoski 2012 s.299.

¹¹² Vladimir Martynovič Smirnov (Владимир Мартынович Смирнов (1876-1952)), Helsingin yliopiston venäjän kielen ylimääräinen lehtori ja venäläisen kirjaston amanuenssi vuoteen 1918 asti, jolloin hänet erotettiin poliittisista syistä, sekä "Helsingin johtava bolševikki." Professorimatrikkeli P-Ö s.188; Vettenniemi 2019 s.183, 184. Tekstissä esiintyvä nimen kirjoitusasu professorimatrikkelista.

¹¹³ Mm. Volna nro 76, 14.7.1917 (j. 1.7.).

"menševikkien resoluution tarkimmaksi toimeenpanoksi."¹¹⁴ Lisäksi, jos bolševikit olisivat saaneet vallan heinäkuun päivien kansannousun seurauksena ja väliaikainen hallitus olisi kukistunut, niin lehtikirjoittelusta päätellen suomalaisilla – ja erityisesti SDP:llä – olisi ollut hyvä mahdollisuus saada laki läpi ilman ongelmia.¹¹⁵ Suomen itsenäisyysvaateita eivät kuitenkaan tukeneet juuri muut kuin bolševikit, sillä esimerkiksi Narodnajan päätoimittaja Tsion kuvaili valitettavaksi, että suomalaiset demokraatit eivät olleet päässeet yhteisiä etuja vastaavaan sopimukseen, ja Helsingin neuvosto määritteli koko valtalakivälikohtauksen virheeksi.¹¹⁶

Ei ollutkaan siis yllättävää, että heinäkuun päivien jälkeen bolševikkien ja SDP:n tiivistä yhteistyötä ei enää katsottu hyvällä. Helsingin neuvosto järjesti tutkinnan asian tiimoilta, sulkien Senaatin kirjapainon, jossa Volnaa oli suurimman osan sen julkaisuajasta painettu, 29.7.1917 eteenpäin.¹¹⁷ Kun ottaa huomioon, että kaksi päivää tämän jälkeen eduskunta hajotettiin valtalain seurauksena, niin Senaatin kirjapainon sulkua kuului selvästi osaltaan Venäjän väliaikaisen hallituksen toimiin palauttaa arvovaltaansa Suomessa. Viaporin upseerien, lääkärien ja virkamiesten tasavaltalaisen liiton tutkintapyyntö tuskin auttoi ainakaan Volnan tilannetta, mutta koska myös Pietarin bolševikkilehdet lakkautettiin,¹¹⁸ niin pääsyllinen Volnan kohtaloon se ei ollut. Volnan viimeinen numero julkaistiin 28.7.¹¹⁹

2.4 "Svaboodan"¹²⁰ lahjat

Suomea ja Helsinkiä oltiin Venäjän asevoimien keskuudessa sodan aikana pidetty rentona ja helppona sijoituspaikkana; siellä oltiin pääasiallisesti puolustus- ja järjestyksenpitotehtävissä, ja se sijaitsi kaukana sodan etulinjasta. Suurimpana huolena oli saksalainen laivasto, joka harvoin vaivautui Suomenlahdelle asti. Helsinkiin sijoitetut laivaston ja armeijan osastot pystyivät siis viettämään varsin rutinoitunutta ja arkista elämää ilman suurempaa huolta aktiivisesta sotimisesta. Vallankumous ei juuri muuttanut tätä tilannetta; Venäjä oli edelleen mukana sodassa, mutta sotilaille oli nyt huomattavasti enemmän vapauksia ja vapaa-aikaa, jolloin hyödyntää näitä vapauksia.¹²¹

¹¹⁴ Ven. самымъ точнымъ осуществлениемъ меньшевистской резолюции. Volna nro 80, 20.7.1917 (j. 7.7.).

¹¹⁵ Jussila 1999, s. 95-96.

¹¹⁶ Narodnaja niva nro 62, 21.7.1917 (j. 8.7.) ja 74, 4.8.1917 (j. 22.7.).

¹¹⁷ Eduskunnan pöytäkirja 30.7.1917; Izvestija nro 106, 4.8.1917 (j. 22.7.).

¹¹⁸ Priboj nro 1, 9.8.1917 (j.27.7.); Ekman 2017, s.274; Gretšanjuk 1990 s.114.

¹¹⁹ Volna nro 87, 28.7.1917 (j. 15.7.).

¹²⁰ ven. Свобода, Vapaus, otsikossa korostetun suomalainen kirjoitusasu; termiä käytettiin kuvailemaan vallankumousta seurannutta vapauden aikakautta Suomessa, tosin ajan myötä pilkalliseen sävyyn. Vettenniemi 2019 s.174.

¹²¹ Dubrovskaja 2009 s.257, 260; Halén 2015 s.68.

Izvestijan hakiessa suuntaansa ja hyödyntäessä *Finljandskaja Gazetan* vanhoja toimintamalleja sekä kirjasimia, sen takasivuilla julkaistiin tietoja Helsingin kulttuuritapahtumista. Tapahtumailmoitukset käsittelivät teatteriesityksiä, konsertteja ja taidenäyttelyitä muun muassa Svenska Teaternissa, Ateneumissa, Apollo-teatterissa, Helsingin yliopiston juhlasalissa, Kansallisteatterissa, sekä työväentalolla ja Suomen Taideyhdistyksen tiloissa. Tarjonta painottui vahvasti musiikkiin – mainostetuista teatteriesityksistäkin valtaosa oli operetteja, tosin joukkoon oli eksynyt myös ranskalainen komedia *Le Contrôleur des wagons-lits* vuodelta 1898.¹²² Musikaaliseen – ja pienemmässä määrin visuaaliseen – taiteeseen panostaminen oli todennäköisesti kielimuuriin perustuva ratkaisu; musiikista, laulusta ja kuvataiteesta voi nauttia ymmärtämättä sanaakaan, eikä teatterikaan ole täysin mahdotonta seurattavaa.

Edellä kuvaillut yleiset kulttuuritapahtumien listaukset jäivät kuitenkin hyvin pian pois ilman selkeää syytä. Kenties toimituksessa ei ollut aikaa ja rahaa etsiä suomen- ja ruotsinkielisten kulttuuritapahtumien tietoja ja kääntää niitä julkaisua varten.¹²³ Listauksen poistuminen tuskin liittyi yksinomaan rahaan,¹²⁴ vaan saattoi johtua myös toimituksen tekemistä ratkaisuihin siitä, mikä on tärkeää ja olennaista sisältöä. Toisaalta muiden maksullisten mainosten määrä Izvestijassa alkoi yleisesti lisääntyä maaliskuun lopussa – mikä oli suorassa kontrastissa Volnan rahoitusratkaisuun, sillä se rahoitti toimintansa lahjoituksilla. Volnan toimituksen mukaan se "voi olla olemassa vain Teidän tuellanne,"¹²⁵ ja julkaisi lahjoitusmäärät toimintansa alkuvaiheessa. Kenties tällä yritettiin häpeän ja velvollisuudentunteen yhdistelmällä edesauttaa lehden toimintaa ja levikkiä? Volnaan tuli myöhemmin jonkin verran mainoksia ja lahjoituslistoista luovuttiin, todennäköisesti koska toimitus halusi panostaa tekstisisältöön.¹²⁶ Izvestijaa rahoitettiin todennäköisesti ainakin osittain toimeenpanevan komitean saamalla lahjoituksilla, joista niinkään julkaistiin lahjoituslistoja lehden alkuvaiheessa. Kun yksittäiset, maksetut kulttuuritapahtumien mainokset kuitenkin palasivat Izvestijaan, kulttuurin saralle saatiin myös venäjänkielistä tarjontaa. Esimerkiksi poliittisesti kaltoin

¹²² Izvestija nro 4-8, 27.3.–3.4.1917 (j. 14.–21.3.). Mänttällä Alexandre Bissonin komediolla ei ole suomenkielistä käännöstä, tosin venäläinen käännös on tehty joskus ennen vuotta 1902 (kääntäjäksi tiedetään vuonna 1901 kuollut Anatolii Mihailovitš Gorin-Gorjainov). Näytelmä saattoi siis hyvinkin olla ennestään tuttu venäläisille katsojille, vaikka he katsoisivatkin sitä ruotsiksi.

¹²³ Mainospaikkaa ostettaessa mainoksen kieliasu ja viesti ovat mainoksen tekijän ja ostajan vastuulla, eli lehden toimitukselle on huomattavasti helpompaa julkaista valmiina toimitettuja mainostekstejä, koska silloin ne on vain ladottava painoa varten. Maksulliset mainospaikat ovat myös hyvä tulonlähde sanomalehdille, mikä on iso syy siihen, että sanomalehdet olivat ja ovat edelleen täynnä mainoksia. Kortti 2016 s.170.

¹²⁴ Izvestijan talouden uudelleenorganisoinnista oli päätetty jo aikaisemmin, mutta se ilmeni lähinnä päätöksinä olla jakamatta sitä enää ilmaiseksi sotilastahoille. Izvestija nro 10, 5.4.1917 (j. 23.3.).

¹²⁵ Ven. *может существовать только при Вашей поддержке.*

¹²⁶ Myös *Narodnaja* nivassa näkyy samanlaista kehitystä; toiminta aloitettiin lahjoituksilla ja lahjoituslistoilla. *Narodnaja* kuitenkin poikkesi Volnasta siinä, että siihen tuli paljon tapahtumien mainoksia.

kohdeltuja taiteilijoita ja lakkoilevia porvarislehtien kirjepainajia tuettiin maksullisilla tanssilloilla.¹²⁷

Kaikki lehdissä tarjottu kulttuuri ei toki edellyttänyt kulttuuririennossa pyörimistä; lehtien poliittisia aatteita kuvaavien lyhyiden tarinoiden lisäksi niissä julkaistiin runsaasti aatteellisia runoja ja laulujen sanoja. Narodnaja niva oli ahkerin runojen julkaisija ja lehden toimitus pyysi niitä aktiivisesti lukijoiltaan. Marseljeesi – Pjotr Lavrovin¹²⁸ niin sanottu Työläismarseljeesi¹²⁹ – oli vuosien 1905 ja 1917 vallankumouksien hymni ja Izvestijan artikkeleista päätellen sitä laulettiin melkein jokaisen poliittisen tapahtuman, juhlan tai kokouksen, yhteydessä.¹³⁰ Siitä myös sanoitettiin useita versioita, ja esimerkiksi Izvestijaan ilmestyi 22.4.1917 Talonpoikaismarseljeesi.¹³¹

Eräs helmikuun vallankumousta seurannut piirre, joka korostui lehdistössä, oli koulutuksen merkitys. Volnan sisältö oli hyvin aatteellista ja nojasi tavallisten ihmisten elämän esimerkkeihin ja kokemuksiin, opettaen samalla uusia tapoja ajatella ja tarkastella ympäröivää maailmaa ja vallitsevaa yhteiskunnallista tilannetta. Perinteinen koulutus korostui myös omalla tavallaan; Izvestijan viidennessä numerossa päätoimittaja Garin pyysi nimeltä erään rouva Zavarinan lehden toimitukseen opettamaan lukutaidottomia sotilaita.¹³² Tälle oli ilmeisesti valtava tarve, sillä Izvestijan mukaan lukutaidottomuus tai huono lukutaito armeijan maayksiköissä oli pahimmillaan 60% luokkaa.¹³³ Samassa yhteydessä lehti ilmoitti, että Helsingissä aloitettaisiin pääsiäisen jälkeen kampanja, jolla tähdättäisiin lukutaidon parantamiseen ja lisäämiseen, ja vaadittiin koulutettuja tarjoamaan luentoja sivistävistä aiheista.¹³⁴

Lehtien toimitukset alkoivat mainostaa koulutusmahdollisuuksia, kuten erilaisia luentoja ja kursseja, samoin kuin opistoja. Nämä mainokset pääsivät etusivulle joko niiden kansansivistävän vaikutuksen ja koetun tärkeyden takia, tai koska niistä maksettiin eniten. Toisaalta myös molemmat vaihtoehdot voivat pitää paikkansa. Narodnaja alkoi jo muutaman numeron sisällä ilmestymisestään mainostaa propaganda- ja agitaattorikursseja.¹³⁵ Yleisissä puhetilaisuuksissa pidettiin luentoja

¹²⁷ Izvestija nro 19, 20.4.1917 (j. 7.4.); Volna nro 80, 20.7.1917 (j. 7.7.).

¹²⁸ Pjotr Lavrovitš Lavrov (Пётр Лаврович Лавров (1823–1900)), venäläinen anarkisti ja sosialistifilosofi.

¹²⁹ Ven. Рабочая Марсельеза (rabotšaja marseljeza).

¹³⁰ Kappaleen yleensä oletetaan olevan uudelleensanoitettu versio ranskalaisesta *La Marseillaise*'ta, mutta sävel on Robert Schumannin *Die beiden Grenadiere*'n viimeinen säkeistö. Suomenkielinen Työläismarseljeesi sen sijaan lauletaan ranskalaiseen säveleen. Fakhredinov 2018 s.117; Rantanen 2007 s.72.

¹³¹ Ven. Крестьянская марсельеза (krestjanskaja marseljeza). Izvestija nro 21, 22.4.1917 (j. 9.4.).

¹³² Izvestija nro 5, 29.3.1917 (j. 16.3.).

¹³³ Izvestija nro 19, 20.4.1917 (j. 7.4.). Izvestija nro 9, 4.4.1917 (j. 22.3.) ilmoitettu 80 venäläisopettajasta Helsingissä.

¹³⁴ Kirjoittaja mahdollisesti myöhemmin ansioitunut neuvostokirjailija Leonid Sobolev (Леонид Сергеевич Соболев (1898–1971)), joka palveli Itämeren laivastossa.

¹³⁵ Narodnaja niva nro 7, 15.5.1917 (j. 2.5.).

esimerkiksi Ranskan vallankumouksen historiasta,¹³⁶ Viaporin kapinasta,¹³⁷ poliittisesta taloudesta,¹³⁸ sosialismin historiasta,¹³⁹ maanomistuskysymyksestä sekä sodasta ja miehityksestä.¹⁴⁰ Näillä luennoilla pyrittiin selvästi käsittelemään sekä ajankohtaisia aiheita, että vallankumouksen temaattista historiaa, ja siten tarjota kuuntelijoille tietoa ja ymmärrystä.

Venäläisten suosimia poliittisia neuvostojen ja vapaa-ajan tapaamisen kohtaamispaikkoja oli useita, kuten Aleksanterin venäläinen teatteri, joka oli ollut sodan takia osittain tyhjillään. Perinteisenä venäläisten kiertueteattereiden pysähdyspaikkana sillä ei ollut vakituista teatteriryhmää, joten toimeenpanevasta komiteasta tuli torstaiden ja sunnuntaiden vakiovuokralainen, eikä se suinkaan ollut ainoa taho, joka käytti Aleksanterin teatteria kokouspaikkana.¹⁴¹ Muita vakituksia kohtaamispaikkoja olivat Paasitornin työväentalo ja Marianpalatsi, mutta bolševikit tapasivat ainakin kerran myös Heimolan talossa¹⁴² ja eserien tukema tiedettä ja koulutusta edistävä yhteisö tapasi yleensä koulussa.¹⁴³

Matruusikollektiivi oli merkittävä tekijä Helsingissä sekä Itämeren laivaston huomattavan läsnäolon, että sen läheisten bolševikkiyhteyksien takia. Laivaston pääasiallisena sijoituspaikkana Helsinkiin sijoitettuihin joukkoihin oltiin valmiita panostamaan; heinäkuussa 1917 Venäjän meriministeriö osti Apollon kiinteistön Eteläesplanadilta 4 miljoonalla markalla. Tiloissa toimi sitä ennen sekä teatteri, että hotelli ja se tarjosi monipuoliset puitteet matruusien toiminnalle. Matruusikerhon puheenjohtaja Kirejev¹⁴⁴ kertoi Izvestijassa, että tiloissa oli tarkoitus järjestää kirjastotoimintaa, urheilutoimintaa, sekä esityksiä, kirjakerhoja, konsertteja ja tanssi-iltoja. Matruusikerhon tavoitteisiin ylipäättään kuului hänen mukaansa merimiesten poliittinen organisoituminen, taloudellisen ja moraalisen tuen tarjoaminen jäsenistölle, sekä opetusretkien järjestäminen ja paheksuttavan toiminnan rajoittaminen rohkaisemalla jäseniä muun muassa raittiuteen. Matruusikerhon kerhotalon avajaispäivänä eduskunnan puhemies Manner¹⁴⁵ oli

¹³⁶ Izvestija nro 90, 17.7.1917 (j. 4.7.).

¹³⁷ Narodnaja niva nro 52, 8.7.1917 (j. 25.6.); Izvestija nro 84, 8.7.1917 (j. 25.6.). Luennoitsijana toimi Narodnajan päätoimittaja Tsion.

¹³⁸ Narodnaja niva nro 25, 7.6.1917 (j. 25.5.).

¹³⁹ Narodnaja niva nro 59, 18.7.1917 (j. 5.7.).

¹⁴⁰ Narodnaja niva nro 43, 28.6.1917 (j. 15.6.).

¹⁴¹ Manninen 2015 s.30-31.

¹⁴² Izvestija nro 19, 20.4.1917 (j. 7.4.). Bolševikt vuokrasivat samalla oletettavasti samaa salia, jossa Suomi julistettiin itsenäiseksi noin kahdeksan kuukautta myöhemmin.

¹⁴³ Mm. Narodnaja niva nro 9, 17.5.1917 (j. 4.5.). Kyseessä oleva koulu oli luultavasti Helsingin uusi suomalainen tyttökoulu, eli nykyinen Kruunuhaan yläaste.

¹⁴⁴ Grigorii Petrovitš Kirejev (Григорий Петрович Киреев (1890–1938)), lisäksi Helsingin neuvoston merimiesosaston johtaja, Itämeren laivaston jäämarssin organisoija, myöhemmin Neuvostoliiton merivoimien komentaja, teloitettiin Stalinin vainoissa.

¹⁴⁵ Kullervo Manner (1880–1939), SDP:n puheenjohtaja, myöhemmin Suomen kommunistisen puolueen perustajajäsen ja puheenjohtaja.

vieraspuhujana ja ruokatarjoiluun kuului jäätelöä.¹⁴⁶ Mielenkiintoisena kontrastina Izvestijan pitkään raporttiin voidaan pitää hyvin lyhyttä pätkää Volnassa, jonka viestin voi lyhyesti tiivistää toivoon, että kerhon avaaminen johtaisi "merimiesmassojen kulttuurin ja tietoisuuden nousuun."¹⁴⁷

Vapaa-ajan ajanvietteiden ja erinäisten neuvostojen ohessa kevättä tahdittivat erilaiset vallankumouksen poikimat juhlatilaisuudet; 30.3.1917 pidettiin vallankumouksessa surmansa saaneiden muistojuhla, jonka yhteydessä kaksi vainajaa haudattiin juhlallisesti Kaivopuistoon;¹⁴⁸ 17.4.1917 pidettiin vallankumouksen yksikuukautisjuhlallisuuksia, joihin kuului neljä paraattia omine orkestereineen marssimassa Helsingin eri toreilta Kauppatorille, kunnialaukauksia, sotilassoittokuntia ja lipulla varustettu lentokone;¹⁴⁹ ja 1.5.1917 juhlittiin jo vappua suomalaisten ja venäläisten yhteiskulkueella.¹⁵⁰ Vallankumouksen muistojuhlasta jatkettiin puheiden julkaisua koko loppuviikon, yhteensä neljässä numerossa, kun taas vapusta kirjoittaminen poikkesi muista kevään juhlatilaisuuksista siinä mielessä, että siitä ei julkaistu yhtä laajaa raporttia Izvestijassa, vaan siitä saatavat tiedot venäläisessä lehdistössä rajoittuivat juhlasuunnitelmiin ja muutamaankin varsin lyhyeen artikkeliin.¹⁵¹ Vapun marssijärjestyksestä tekee mielenkiintoisen pari valintaa; heti Helsingin neuvoston toimeenpanevan komitean perässä, toisena koko kulkueessa, marssivat Viaporin naistyöläiset.

Naistyöläisistä ei esiintynyt kovinkaan monia mainintoja lehdissä ja toimeenpaneavassa komiteassa oli ilmeisesti vain yksi naisjäsen.¹⁵² Pidän mahdollisena, että marssijärjestys oli eräänlainen kunnianosoitus naisille helmikuun vallankumouksen aloittajina. Kulkueen ainoa nimetty puolueosasto olivat sosialistivallankumoukselliset, joka oli Venäjän valtapuolueita vallankumouksen jälkeen. Rivimerimiehet oli jätetty hyvin pitkälle joukon hännille, ja linjalaivojen

¹⁴⁶ Izvestija nro 101, 29.7.1917 (j. 16.7.). Matruusikollektiivi käytti rakennusta huhtikuuhun 1918 asti, jolloin se siirtyi Suomen Ylipäällikön esikunnan ja Senaatin sota-asiaain toimituskunnan käyttöön. ark-byroo 2017 s.21.

¹⁴⁷ Ven. поднятию культурности и сознательности всей матросской массы. Volna nro 87, 28.7.1917 (j. 15.7.).

¹⁴⁸ Izvestija nro 5, 29.3.1917 (j. 16.3.); Izvestija nro 7, 1.4.1917 (j. 19.3.): ruumakonemies Ivan Karjukin ja matruusi Kazirov, jotka siirrettiin myöhemmin Taivallahden sotilashautausmaalle. Helsingin sotasurmat; Kalleinen 2004 s.170 – Jälkimmäisessä esitetään, että Kaivopuistoon olisi haudattu useampia vainajia, mutta Izvestijassa puhutaan vain kahdesta, ja kulkueesta otetuissa valokuvissa on vain kaksi arkkua. Mm. Museoviraston Journalistisen kuva-arkiston valokuvat ja Kustannusliike Vapauden postikortti.

¹⁴⁹ Mm. Izvestija nro 18, 19.4.1917 (j. 6.4.); Nyström 2013 s.136; Izvestija nro 17, 14.4.1917 (j. 1.4.).

¹⁵⁰ Izvestija nro 28, 1.5.1917 (j. 18.4.).

¹⁵¹ Izvestija nro 29, 3.5.1917 (j. 20.4.).

¹⁵² Eric Sundströmin valokuva, toinen rivi ylhäällä, kuvan keskellä. Narodnaja nivassa mainostettiin varsin usein Venäläisen naisyhdistyksen tapahtumia, ja Izvestijassakin silloin tällöin, mm. arvonta, jonka tuotot ja tavaralahjoitukset tukisivat rintamamiehiä (Izvestija nro 91, 18.7.1917 (j. 5.7.)), mutta juuri muuta tietoa ei lehdissä ole.

kollektiivit olivat kulkueen alkupäässä; oliko tämä poliittinen kannanotto bolševikkienemmistöistä laivastoa kohtaan?

Vapaus toi mukanaan myös käänttöpuolia; venäläisten kurin puute ilmeni lisääntyvänä rikollisuutena, vaikka yleinen kurittomuus, humalainen mellakointi ja röyhkeys paikallisia kohtaan oli ollut normaalia jo ennen vallankumousta. Vallankumousta seurannut paikoin estoton vapauden juhlinta ei ollut tervetullutta; suomalaisten keskuudessa tämä aiheutti turvattomuuden tunnetta, sillä aleneva kuri lisäsi tappeluita, juopotteluja ja varkauksia, kesällä jopa raiskauksia.¹⁵³ Jatkuvasti lakkoilevat poliisit eivät juurikaan edesauttaneet järjestyksen ylläpitämisessä.¹⁵⁴ Izvestijassa ainakin osa kylvetystä kaaoksesta laitettiin saksalaisten provokaattoreiden piikkiin, mutta yleisen rauhallisuutta korostavan retoriikan huomioon ottaen venäläiset tiedostivat oman rauhattomuutensa ja sen vaikutuksen suomalaisiin.¹⁵⁵ Juopottelua yritettiin hillitä Helsingin neuvoston ja toimeenpanevan komitean toimesta vartioimalla ja takavarikoimalla alkoholikuljetuksia.¹⁵⁶

Työtaistelut mielenosoitusten ja lakkojen muodossa niinikään värittivät venäläissotilaiden elämää. 18.4.1917 metallityöläisten mielenosoitus Senaatintorilla oli kerännyt itselleen venäläisiä osallistujia Volnan ja SDP:n pyynnöstä ja oli ollut yleisesti onnistunut tapahtuma. Pari päivää myöhemmin Izvestija välitti yleisen pyynnön venäläisille olemaan osallistumatta suomalaisten lakko- ja mielenosoitustoimintaan, ellei heitä erikseen pyydetty osallistumaan SAJ:n¹⁵⁷ toimesta.¹⁵⁸

Ennen epäonnistunutta valtakia ja sitä seurannutta eduskunnan hajotusta, eduskunnassa oli käsiteltävänä useita merkittäviä lakialoitteita. Uudesta kunnallislaista ja kahdeksan tunnin työpäivästä päätettiin 14.7.1917 ja sekä SDP että SAJ hyödynsivät laajaa venäläistä tukijoukkoaan kaupungilla, kutsuen Izvestijan ja Volnan kautta osallistujia Senaatintorin mielenosoitukseen juuri sille hetkelle kun uudesta laista päätettäisiin. Kutsua edelsi venäläisten oman hyödyn alleviivaaminen – kuntaveroa maksavat venäläiset saisivat uuden lain mukaan oikeuden osallistua kunnallisvaaleihin – kuten myös porvarillisten puolueiden lain tukahduttamisyritysten alleviivaamisella. Jälkeenpäin SAJ kiitteli paikalle saapunutta väkijoukkoa, joka Volnan laskujen mukaan oli 25 000 venäläistä,¹⁵⁹ mikä antaa ymmärtää, että kaikki tai lähes kaikki Helsinkiin sijoitetut venäläiset olisivat saapuneet paikalle. Oletan numeron olleen jonkin verran liioiteltu.

¹⁵³ Dubrovskaja 2009 s.260, 262; Ekman 2017 s.272; Nyström 2013 s.199; Vettenniemi 2019 s.174.

¹⁵⁴ Nyström 2013 s.129, 140-142.

¹⁵⁵ Izvestija nro 20, 21.4.1917 (j. 8.4.). Väliaikainen hallitus paheksui yleisesti levottomuuksia kaikkialla, kuten Izvestijassa nro 18, 19.4.1917 (j. 6.4.) kirjoitettiin.

¹⁵⁶ Izvestija nro 1, 22.3.1917 (j. 9.3.) ja 15, 12.4.1917 (j. 30.3.).

¹⁵⁷ Suomen Ammattijärjestö, 1907-1930, ensimmäinen ammatillinen keskusjärjestö Suomessa.

¹⁵⁸ Izvestija nro 19, 20.4.1917 (j. 7.4.). Lehti ladottiin ja painettiin mielenosoitusta seuraavana päivänä.

¹⁵⁹ Izvestija nro 88, 14.7.1917 (j.1.7.); Volna nro 78, 18.7.1917 (j. 5.7.) ja 82, 22.7.1917 (j. 9.7.).

3 Epävarmuus kasvaa

3.1 Poliittisen kentän pirstoutuminen

Heinäkuun päivien sekä valtalain seuraukset toivat mukanaan uudenlaisen poliittisen tilanteen sekä Suomessa että Venäjällä. Venäläiset poliittiset puolueet ja sekä erinäiset neuvostot ja yhteisöt alkoivat asettua selkeämmin toisiaan vastaan, bolševikkien isot nimet oli vangittu tai pakotettu maan alle, ja väliaikaisen hallituksen valta-asema lepäsi veitsenterällä. Aleksandr Kerenski oli noussut pääministeriksi väliaikaisen hallituksen muuttaessa huomattavasti kokoonpanoan heinäkuun päivien rytäkässä.¹⁶⁰

Venäjän luotto Suomeen koki kolauksen suomalaisten yritettyä pyristellä irti entisestä keisarikunnasta bolševikkien tuella; jännitteet ja epäluulo kasvoivat. Suomeen määrättiin lisää sotilaita ja eduskunta hajotettiin, senaatin sosialidemokraattiset jäsenet erosivat yksi kerrallaan.¹⁶¹ Helsingin venäjänkielisen lehdistön kenttä alkoi niinikään pirstoutua yhä useampaan osaan. Siinä missä aiemmin olivat ilmestyneet vain Izvestija, Volna ja Narodnaja niva, nyt perustettiin uusia lehtiä; yksi vasta lakkautetun Volnan tilalle ja kaksi muuta edustamaan kahta muuta poliittista suuntausta.

Priboj oli Volnan suora seuraaja, joka toimi samoissa tiloissa, samoilla resursseilla ja samoilla tukijoukoilla. Sen ensimmäinen numero ilmestyi 9.8.1917, huokuen uhoa porvaristoa kohtaan, ja pyytäen lahjoituksia lukijoiltaan.¹⁶² Uhma ei ollut tervetullutta, sillä lehden toinen numero ja osa kirjasimista takavarikoitiin, mikä pakotti lehden hetkellisesti puolta lyhyemmäksi. Lehdelle alkoi nopeasti tulla lahjoituksia paikkaamaan jo Volnan aikana muodostuneita ja Priboj'n ensinumeroiden aikana pahentuneita taloudellisia puutteita.¹⁶³ Takavarikointivälikohtauksen tulkitsen Helsingin neuvoston pyrkimykseksi näpäyttää bolševikkeja, sillä Priboj'n ensimmäinen numero oli tiukkasanaisuudessaan verrattavissa heinäkuun päivien aikaiseen kirjoitteluun.

Priboj oli aatteellinen puoluelehti, kuten edeltäjänsä, mutta se ei panostanut yhtä paljon pitkiin, aatteellisiin teksteihin. Volnan toimitus oli alkanut jo aikaisemmin kesällä kirjoittamaan enemmän ajankohtaisia uutisia sekä Suomesta että Venäjältä, ja Priboj jatkoi samaa linjaa. Lukijan näkökulmaa pohtiessa tämä ratkaisu teki lehdestä helpommin lähestyttävän, sillä tekstien pituus sekä lyheni, että muuttui sisällöltään konkreettisemmaksi, mikä ilmeni lähinnä radikaalimpana

¹⁶⁰ Polvinen 2020 s.104; Luukkanen 2009 s.235.

¹⁶¹ Luntinen 1983 s.119; Virrankoski 2012 s.300.

¹⁶² Priboj nro 1, 9.8.1917 (j. 27.7.). Volnaa oli Priboj'n mukaan julkaistu 100 markan päivittäisellä tappiolla, eli raha tuli todellakin tarpeeseen.

¹⁶³ Izvestija nro 112, 11.8.1917 (j. 29.7.); Priboj nro 4-5, 12.–15.8.1917 (j. 29.7.–2.8.).

poliittisena retoriikkana. Lisäksi Priboj selvästi vähensi siinä julkaistujen mainosten määrää heti alusta asti, keskittyen mainostamaan poliittista toimintaa silloin kun se ylipäättään mainosti mitään. Tämä saattoi tosin johtua myös vapaaehtoisten mainostajien puutteesta, ainakin elokuussa; lehtimainoksen asettaminen maksaa, mikä teki niistä lehdelle tulonlähteen, ja bolševikkien loppukesän epäsuosio saattoi hyvinkin saada mainostajat viemään mainoksensa toisaalle.

Vasemmisto-eserrien, internationalistien, lehti Sotsialist-Revoljutsioner ehdittiin perustaa jo heinäkuun puolella, mutta sen myöhäisen saapumisen takia – ensimmäinen numero julkaistiin 22.7.1917, kaksi päivää Pietarin levottomuuksien päättymisen jälkeen – lasken sen heinäkuun päiviä seuranneeseen Helsingin venäläislehtien toiseen aaltoon. Lehden perustaminen johtui Narodnaja nivan siirtymisestä oikeistolaisempaan suuntaan ja vasemmistososialisti-vallankumouksellisten joutua erotetuksi eserrien pääpuolueesta.¹⁶⁴ On tosin mahdollista, että uudella lehdellä pyrittiin hiukan tukemaan heinäkuun päivien yhteydessä iskun saaneita bolševikkeja, sillä vasemmistoesserrät vastustivat Venäjän edelleen jatkuvaa osallistumista ensimmäiseen maailmansotaan aivan kuten bolševikit, ja heillä oli vahva tukialue Helsingissä.¹⁶⁵ Vasemmistoesserrät alkoivat syksyn myötä erottautua selkeästi omaksi puolueekseen ja erosivat lopullisesti laajemmasta sosialistivallankumouksellisesta puolueesta lokakuun vallankumouksen aikaan.¹⁶⁶

Revoljutsionerista tuli selvästi esille, että kyseessä oli pohjimmiltaan vain intensiivisempi versio Narodnaja nivan esittelemästä koulutuskeskeisestä linjasta; sen sivuilla mainostettiin useita luentoja ja parhaimmillaan siellä oli julkaistu useiden luentojen aikataulu kerralla. Lehteen kirjattujen luentojen aiheet vaihtelevat porvarilliskapitalisesta järjestelmästä siihen, mikä poliittinen puolue ylipäättään on ja mitkä olivat sen hetken Venäjän polttavimpia poliittisia kysymyksiä.¹⁶⁷ Lokakuun vallankumouksen aikoihin Revoljutsioner alkoi kuitenkin muistuttamaan sisällöltään enemmän kevään Volnaa; pitkiä, vaikeasti lähestyttäviä aatteellisia tekstejä. Vähät mainokset ja luentoaikataulut alkoivat karista myös tarjonnasta, samoin kuin uutiset.

Revoljutsionerilla oli useita samanaikaisia päätoimittajia, joilla oli lehtien julkaisutiedoista päätellen omat vastuualueensa, jotka vaihtuivat numerosta toiseen, ilmeisesti jokaisen henkilökohtaisen aikataulun ja mielenkiinnon kohteiden mukaan. Narodnajan ja Helsingin eserrien politiikan siirryttyä ideologisesti oikealle heinäkuun alussa, valtaosa Revoljutsionerin päätoimittajista oli erotettu sosialistivallankumouksellisesta puolueesta.¹⁶⁸ Osana tätä päätoimittaja-

¹⁶⁴ Dubrovskaja 1992 s.54.

¹⁶⁵ Radkey 1963 s.152; Melancon 1997 s.63.

¹⁶⁶ Radkey 1963 s.96, 104.

¹⁶⁷ Sotsialist-Revoljutsioner nro 7, 29.7.1917 (j. 16.7.).

¹⁶⁸ Dubrovskaja 1992 s.54.

kuntaa toimivat muun muassa Proš Prošjan,¹⁶⁹ Aleksei Ustinov,¹⁷⁰ Pavel Šiško¹⁷¹ ja Dmitrii Popov.¹⁷² Popov näyttäisi olleen päätoimittajista ahkerin, sillä hän sai nimensä päätoimittajan tittelin kohdalle lehden takasivuille varsin usein muihin päätoimittajakunnan jäseniin verrattuna.

Menševikkien lehden, Golos Social-demokratian, ilmestymistä oltiin alettu mainostaa Izvestijassa jo kaksi päivää epäonnistuneen vallankaappauksen jälkeen. Se, oliko ajoitus vain sattuma ja lehteä oltiin suunniteltu jo pitempään, vai oliko se nopeasti kasattu yritys edesauttaa väliaikaisen hallituksen valta-asemaa, ei voi sanoa varmuudella ilmestyneiden lehtien perusteella. Jälkimmäistä teoriaa tukee se tosiasia, että lehden ensimmäinen numero ilmestyi vasta 9.8.1917 – kaksi ja puoli viikkoa ensimmäisen mainoksensa jälkeen, Izvestijan kirjapainossa painettuna.¹⁷³ Golos poikkesi lähtökohtaisesti kaikista muista lehdistä sillä, että se ei ollut sanomalehti vaan aikakauslehti; se oli paljon paksumpi ja ilmestyi vain kerran viikossa. Joitain uutisia, lähinnä muista lehdistä lainattuina, julkaistiin lehden loppuosassa, mutta todennäköisyys, että Golos olisi ollut kenenkään ensimmäinen valinta uutislähteeksi, oli olematon. Toisaalta Izvestija säilyi menševikkien hallussa ainakin lokakuun alkupuolelle asti, joten he saivat omat tulkintansa ajankohtaisista tapahtumista ja uutisista levitettyä sen avulla.

Golosin ensimmäisessä numerossa pesäeron tekeminen bolševikkeihin tehtiin sanoutumalla päättäväisesti irti heinäkuun päivien tapahtumista. Lehden mukaan bolševikit olivat etäännyneet sosiaalidemokraattisesta aatteesta ja Lenin oli suoraan sanonut itsensä irti siitä jo keväällä. Sen lisäksi Golosin mukaan Helsingin bolševikit ja menševikit eivät voisi mitenkään saavuttaa mitään kunnollista yhteisrintamaa toukokuun jälkeen. Peusteena tälle väittämälle menševikit käyttivät bolševikkien retoriikkaa, joka ei heidän mukaansa ollut muutosten kannalta rakentavaa, vaan enemmänkin vastustajien huutamista alas.¹⁷⁴ Analyysi kuulostaa paikkansapitävältä verrattaessa Priboj'ssa käytettyihin ilmaisuihin, eikä menševikeillä ollut enää heinäkuun päivien jälkeen juurikaan mitään työkaluja, joilla yrittää rakentaa yhteisymmärrystä. Golos jäi lopulta Helsingin

¹⁶⁹ Proš Petrovitš Prošjan (Прош Перчевич Прошьян (1883–1918)), armenialaissyntyinen, myöhemmin kansankomissaarien neuvostossa, ja kapinoi 1918 bolševikkihallintoa vastaan, kuoli lavantautiin.

¹⁷⁰ Aleksei Mihailovitš Ustinov (Алексей Михайлович Устинов (1879–1937)), myöhemmin perustuslakia säättävän kansalliskokouksen jäsen ja kommunisti.

¹⁷¹ Pavel Ignatjevitiš Šiško (Павел Игнатьевич Шишко (1893–1941)), valkovenäläinen, Helsingin toimeenpanevan komitean jäsen, kuoli Stalinin vainoissa vangittuna.

¹⁷² Dmitrii Ivanovitš Popov (Дмитрий Иванович Попов (1892–1921)), yleisvenäläisen toimeenpanevan komitean jäsen, Helsingin punaisten neuvoston taisteluosaston perustaja, teki lyhyen uran Tšekän salaisessa poliisissa, kapinoi bolševikkihallintoa vastaan ja tuli teloitetuksi.

¹⁷³ Ensimmäinen mainos Izvestija nro 95, 22.7.1917 (j. 9.7.). Muut uudet poliittiset lehdet eivät saaneet vastaavaa ennakoilmoitusta omasta ilmestymisestään; Volnaa tai Sotsialist-Revoljušioneria ei mainostettu lainkaan etukäteen, Narodnajan julkaisu mainittiin eserrien kokouksen pöytäkirjassa Izvestija nro 25, 27.4.1917 (j. 14.4.) ja Priboj'n ensimmäinen maininta oli edellä mainittu takavarikointi Izvestija nro 112, 11.8.1917 (j. 29.7.).

¹⁷⁴ Golos Social-demokrata nro 1, 12.8.1917 (j. 30.7.).

merkittävistä poliittisista lehdistä lyhytikäisimmäksi, sen yhdeksännen ja viimeisen numeron ilmestyttyä lokakuun alussa 7.10.1917, samoihin aikoihin kun menševikkivaikutus alkoi haihtua myös Izvestijan puolella Matvei Gorškovin luovuttua tehtävistään.¹⁷⁵ Jäikö Goloksen julkaisu puolitiehen, koska Izvestija luopui menševikkipäätoimittajasta ja toimituksen rakenne muuttui monipuolisemmaksi?

Sanomalehden sivuilla olevista julkaisutiedoista päätellen lehden toimituksesta vastasi toimituskunta, mutta Hellmanin ja Kjellbergin bibliografian¹⁷⁶ mukaan Golosilla oli L. Nikolin¹⁷⁷ -niminen päätoimittaja, josta ei ole saatavilla mitään tietoja. Ottaen huomioon, kuinka helposti esimerkiksi Sotsialist-Revoljutsionerin toimituskunnan jäsenistä löytyy tietoa, niin Nikolinin kohdalla tiedon puute juontuu luultavasti jollain tavalla poliittisiin syihin; hänestä ei vain tämän jälkeen tullut ketään tarpeeksi merkittävää, että tietoja löytyisi helposti, ja Neuvostoliiton aikana hän on todennäköisesti jäänyt historiallisen ja poliittisen tutkimusten ulkopuolelle.

Golosin perustamisen tapahtumat ja ajoitus saavat itseni kallistumaan tulkintaan, että lehden perustamisessa oli nimenomaan kyse väliaikaisen hallituksen ja sen kannattajien valta-aseman pönkittämisestä. Golosin ensimmäisessä numerossa heinäkuun päivät laitetaan epäsuorasti Kaiser Vilhelm II:n¹⁷⁸ ja saksalaisten agitaattoreiden piikkiin, joiden tavoitteena oli heikentää Venäjää.¹⁷⁹ Ottaen huomioon, että saksalaisten uskottiin rahoittavan ja tukevan Leniniä nimenomaan tästä syystä, ja että saksalaiset agitaattorit olivat nousseet esille venäläisen tiedustelun parissa jo ennen vallankumousta, johtopäätös ei ollut yllättävä.¹⁸⁰ Yhtenäisyyden tavoittelu vaihtelevien poliittisten ideologioiden sekä ulkoisten ja sisäisten uhkien keskellä oli yleinen retorinen keino myös menševikeille. He tosin poikkesivat muista siinä, että he esittelevät useampia yhtenäisyyden uhkia kuin vain porvarit tai saksalaiset provokaattorit; heille vallankumouksen ja vapaan Venäjän uhkia olivat näiden lisäksi anarkosyndikalismi,¹⁸¹ bolševikkien ja eserrien kaltaiset poliittiset radikaalit ja Mustat sotniat.¹⁸²

¹⁷⁵ Izvestija nro 161, 11.10.1917 (j. 28.9.).

¹⁷⁶ Hellman & Kjellberg 1988 s.89.

¹⁷⁷ Ven. Л. НИКОЛИН.

¹⁷⁸ Saksalaisittain Wilhelm II. 1859-1941, Saksan keisari, vallassa 1888-1918.

¹⁷⁹ Golos Social-demokrata nro 1, 12.8.1917 (j. 30.7.). Lisäperusteena pidettiin elokuun alussa tapahtunutta saksalaisten (ja itävaltalaisten) menestystä itärintamalla.

¹⁸⁰ Vettenniemi 2019 s.193; Dubrovskaja 2009 s.251. Se, rahoittivatko saksalaiset Leniniä oikeasti, on tämän tutkimuksen kannalta toissijaista. Se sen sijaan on olennaista, että tämä oli yleinen käsitys ja siten vaikutti lehdistön kirjoittamiseen.

¹⁸¹ Työväenliikkeen anarkia, jossa ylin valta on ammattiliikkeillä.

¹⁸² Mustat sotniat (ven. Черносотенцы, Tšernosotensi) 1900-luvun alun äärinationalistinen, antisemitisminen ja pro-tsaaristinen liike, joka virallisesti lakkautettiin helmikuun vallankumouksen yhteydessä. Bigenc.ru 2017; Golos Social-demokrata nro 1, 12.8.1917 (j. 30.7.). Antisemitismistä syyttelyä oli alkanut ilmetä jo aikaisemmin ja se jatkui syksyllä eri puolueiden toimesta, tosin bolševikin ja menševikit turvautuivat siihen muita useammin.

Pirstaloitunut politiikan kenttä niin Venäjällä kuin Suomessakin, puhumattakaan Suomessa olevien venäläisten keskuudessa, ei ollut omiaan vakauttamaan tilannetta. Käsittelin jo edellisessä luvussa erinäistä rikollista ja häiriköivää toimintaa, jota Helsingin venäläiset aiheuttivat, mutta se ei tosiaankaan tarkoittanut, että suomalaiset olisivat jääneet mellakoinnissa sivurooliin. Jatkuva lakkoilu, mielenosoitukset, resurssipula, sekä jännittynyt poliittinen ilmapiiri odottivat vain purkautumistaan.¹⁸³

Työttömyys oli ollut nousussa helsinkiläisten keskuudessa helmikuun vallankumouksesta asti, linnoitustyöt ja sotahankinnat Suomessa keskeytettiin, jättäen 50 000 ihmistä työttömiksi.¹⁸⁴ Tämä, lisätynä kaikkiin edellä mainittuihin ongelmiin, myös Helsingissä alkoi vallita mellakkailmapiiri. 17.8.1917 Helsingin kaupunginvaltuusto keskusteli Pörssitalolla kaupungin hätäaputöiden rahoituksesta, kun työttömät ja sotilaat alkoivat piirittää taloa, vaatien palkkojen korotusta. Viiden tunnin piirityksen jälkeen poliisi ja vapaaehtoiset porvarilliset hajottivat väkijoukon. Näistä porvarillisista vapaaehtoisista perustettiin seuraavana päivänä Helsingin suojeluskunta.¹⁸⁵

Venäläislehtien tulkinta tapahtumien kulusta oli selvästi piirittäjien puolella; Priboj'ssa piiritystilannetta kutsuttiin leikillisesti "kotiarestiksi,"¹⁸⁶ sekä painotettiin tilanteen olleen hallinassa, eivätkä piiritykseen osallistuneet sotilaat halunneet provosoida ketään. Porvarivapaaehtoisista taas ryhdyttiin nopeasti maalailemaan yön pimeinä tunteina mielenosoituksia hajottavia, anarkiaa pelkääviä, poliisin apureita.¹⁸⁷ Izvestija kutsui hajotetun väkijoukon jäseniä huligaaneiksi ja pyysi lukijoitaan olemaan riehumatta.¹⁸⁸ Verrattaessa heinäkuuta edeltävään työtaistelu-utisointiin, Izvestijan asenteessa suomalaisia kohtaan oli selvästi tapahtunut jonkinlainen muutos, sillä keväällä Helsingin neuvosto olisi ollut mielenosoittajien puolella ainakin jollain tasolla – muuten kuin rauhoittelevana osapuolena Pörssitalolla, mitä ei edes mainita Izvestijan omassa artikkelissa, vaan Priboj'ssa.¹⁸⁹

Suojeluskunnat – tai porvarikaartit,¹⁹⁰ kuten venäläislehdistö niitä kutsuivat – eivät ymmärrettävistä syistä saaneet positiivista huomiota osakseen, silloin ne ylipäätään saivat palstatilaa. Revoljutsioner lainasi Työmiehen artikkelia, jossa koko kaartitoimintaa kuvattiin

¹⁸³ Nyström 2013 s. 153-154; Kolbe & Nyström 2008 s.38, 44.

¹⁸⁴ Virrankoski 2012 s.300; Kolbe & Nyström 2008 s.44.

¹⁸⁵ Manninen 1992a s.283-284, 305.

¹⁸⁶ Ven. домашний арест (domašnii arest).

¹⁸⁷ Priboj nro 7, 19.8.1917 (j. 6.8.). Poliisin ei sinänsä olisi pitänyt huolestuttaa bolševikkeja, sillä Helsingin poliisipäällikkönä toimi Kustaa Rovio, joka piilotteli Leniniä kotonaan elokuussa 1917. Ekman 2017 s.272; Vettenniemi 2019 s.222.

¹⁸⁸ Izvestija nro 120, 21.8.1917 (j. 8.8.).

¹⁸⁹ Priboj nro 7, 19.8.1917 (j. 6.8.).

¹⁹⁰ Ven. буржуазная гвардия (buržuaznaja gvardija).

ryöstöksi.¹⁹¹ Priboj'ssa porvarikaartien jäsenet olivat kapitalistihämähäkkejä, jotka sorsivat työläisiä ja talonpoikia, ryöstivät kansan varallisuuden ja pitivät sosialistista aatetta pilkkanaan.¹⁹² Bolševikit eivät myöskään epäröineet huomauttaa kaartien aseistamiseen liittyvästä ristiriidasta; miksi porvarillisilla järjestöillä olisi oikeus aseistautua, jos kyseinen oikeus evättäisiin työläisjärjestöiltä?¹⁹³ Pörssitalon mellakan jälkeen Priboj'ssa olikin todettu, että "-- järjestäytymätön kamppailu johtaa häviöön. Vain järjestyksessä on voimaa."¹⁹⁴ Myöhemmistä tapahtumista päätellen Smirnoff oli oikeassa.

Izvestija ja Helsingin neuvosto alkoivat yleisesti ottaa tiukemman asenteen venäläisiä sotajoukkoja kohtaan; Venäjän perustuslakia säättävän kansalliskokouksen vaalien rahankeräystä käsittelevän artikkelin yhteydessä käytettiin huomattavasti palstatilaa sotilaiden käytöksen paheksumiseen. Artikkelin mukaan suomalaiset eivät olleet valmiita aina lahjoittamaan rahaa kampanjoihin nimenomaan sen takia, että ajattelemattomasti, väkivaltaisesti ja vastenmielisesti käyttäytyvät sotilaat pelottivat suomalaisia.¹⁹⁵ Artikkelin toisti keväällä Suomessa vierailleiden poliitikkojen rauhoitteluretoriikkaa; kohdelkaa suomalaisia kunnioittavasti, niin hekin kohtelevat teitä niin.

Venäjällä yritettiin laajemmin saada sotajoukot takaisin ruotuun. Väliaikaisen hallituksen heinäkuussa kärsimän pahan arvovaltatappion jälkeen uusi pääministeri, Kerenski, yritti kurinpalautusta nimittämällä kenraali Lavr Kornilovin¹⁹⁶ Venäjän armeijan ylipäälliköksi. Samalla Kerenski antoi tälle käytännössä vapaat kädet armeijan tilanteen parantamiseksi, sekä palautti kuolemantuomion hyväksyttäväksi rintamarangaistukseksi, vaikka se oli kevään vallankumous-huomassa poistettu. Väliaikaisen hallituksen ja Kornilovin välit eivät olleet sydämelliset, kuten kävi lopullisesti ilmi siinä vaiheessa, kun Kornilov päätti yrittää vallata Pietarin 10.9.1917. Kyseinen valloitusretki tyssäsi kuitenkin kolme päivää myöhemmin hänen joukkojensa hajottua muun muassa onnistuneen bolševikkipropagandan johdosta.¹⁹⁷

Kornilovin kapina johti yleiseen julkaisukieltoon, joka koski nimenomaan tältä tulevia viestejä.¹⁹⁸ Julkaisukielto tuli kuitenkin voimaan hiukan viiveellä, joten ensimmäisissä vallankaappausyritystä käsittelevissä lehdissä julkaistiin myös Kornilovin kannanotto, luultavasti,

¹⁹¹ Sotsialist-Revoljutsioner nro 31, 26.8.1917 (j. 13.8.).

¹⁹² Priboj nro 10, 26.8.1917 (j. 13.8.) ja 23, 19.9.1917 (j.6.9.).

¹⁹³ Priboj nro 33, 4.10.1917 (j. 21.9.).

¹⁹⁴ Ven. -- неорганизованная борьба часто ведет к поражению. Только в организации - сила. Priboj nro 7, 19.8.1917 (j. 6.8.).

¹⁹⁵ Izvestija nro 128, 31.8.1917 (j. 18.8.).

¹⁹⁶ Lavr Georghievitš Kornilov (Лавр Георгиевич Корнилов (1870–1918)), sai surmansa Venäjän sisällissodassa valkoisten joukoissa.

¹⁹⁷ Luukkanen 2009 s.230, 235-236; Polvinen 2020 s.105.

¹⁹⁸ Izvestija nro 137, 11.9.1917 (j. 29.8.).

että se toisi kontekstia väliaikaisen hallituksen viestinnälle asian saralta. Kornilovin mukaan väliaikainen hallitus oli sekä bolševikkien, että Saksan alaisuudessa, ja se tappaisi Venäjän.¹⁹⁹ Hän vetosi lisäksi uskontoon ja jumalaan, jotka eivät juuri olleet saaneet huomiota lehdistössä edes retorisena tehokeinona.²⁰⁰ Ortodoksinen usko oli ollut yksi keskeinen tsaarinvaltaa tukevista kulmakivistä,²⁰¹ joten sen jääminen sosialistisen retoriikan ulkopuolelle ei ole yllättävää.

Helsingissä venäläiset olivat lähinnä pöyristyneitä, että kukaan oikeiston edustaja yritti vastavallankumouksellista vallankaappausta; Helsingin neuvosto oli heti noudattamassa väliaikaisen hallituksen ja Kerenskin ohjeita, sekä perustamassa vallankumouskomiteaa ja pohtimassa sisällissodan todennäköisyyttä.²⁰² Artikkelin alun pöyristys on myös omalla tavallaan yllättävää, kun ottaa huomioon, kuinka paljon vastavallankumouksellisen toiminnan uhista lehdissä kirjoitettiin; jotain vastavallankumouksellista yritystä oli spekuloitu jo pidemmän aikaa.

"*Voi teitä, vallankumouksellisen Venäjän petturit!*"²⁰³ päiviteltiin Revoljutsionerissa, samalla kun pohdittiin vallankaappausyrityksen potentiaalia yhdistää Venäjän rakoileva vasemmisto yhteistä vihollista vastaan.²⁰⁴ Priboj'n numeroita ei ole itse kriisin ajalta luettavissa, mutta jälkeempään lehdessä pohdittiin sitä, miltä seuraava vastavallankumouksellinen yritys tulee näyttämään, varsinkin kun Kornilov oli nyt kokeillut ja epäonnistunut sotilasvallankaappauksessa.²⁰⁵ Koska vasemmistopuolueiden kesken oltiin varmoja siitä, että yritys ei jäisi viimeiseksi.

Kornilovin muodostaman uhan edessä, pääministeri Kerenski oli päättänyt luovuttaa aseita neuvostoille sekä vapauttaa vangitut bolševikkijohtajat, jotta saisi lisävoimia Pietarin puolustamiseen.²⁰⁶ Izvestijassa vakuutettiin kaikkien aseiden olevan luetteloitu, että ne saataisiin kerättyä kunnolla talteen kun tilanne olisi rauhoittunut.²⁰⁷ Tämä kuulosti enemmän yritykseltä ylläpitää järjestystä ja rohkaista kaikkia toimimaan yhteisen hyvän vuoksi, kuin todelliselta vakuutukselta, että asiat hoituisivat. Väliaikainen hallituksella oli ennen Kornilovin kapinaa, ennen heinäkuun päiviä, ollut vaikeuksia pitää ihmiset tyytyväisinä ja saada heidät tottelemaan käskyjä. Ei

¹⁹⁹ Izvestija nro 137, 11.9.1917 (j. 29.8.).

²⁰⁰ Poikkeuksena tähän on tosin artikkeli, joka alkoi lainauksella Luukkaan evankeliumista, jossa käsketään varomaan pitkäkaappuisia kirjanoppineita (Luuk. 20:46), eli pappeja, mikä vain osaltaan vahvistaa yleistä halua erottautua kirkosta ja uskonnosta. Izvestija nro 65, 16.6.1917 (j. 3.6.).

²⁰¹ Luukkanen 2009 s.175, 177.

²⁰² Izvestija nro 137, 11.9.1917 (j. 29.8.).

²⁰³ Ven. Горе вамъ будетъ, изменники революционной России! (gore vam budet izmenniki revoljutsionnoi rossii).

²⁰⁴ Sotsialist-Revoljutsioner nro 105, 6.12.1917 (j. 23.11.).

²⁰⁵ Priboj nro 29, 27.9.1917 (j. 14.9.).

²⁰⁶ Luukkanen 2009 s.235-236; Polvinen 2020 s.105.

²⁰⁷ Izvestija nro 140, 14.9.1917 (j. 1.9.).

ollutkaan yllättävää, että Kornilovin kapinan aikana väliaikaisen hallituksen kontrolli ja arvovalta murtuivat täysin. Aseita palautettu kapinan kukistumisen jälkeen, mikä osoittautui väliaikaisen hallituksen kannalta kohtalokkaaksi vain kaksi kuukautta myöhemmin.²⁰⁸ Priboj enteili proletaarin diktatuuria ja vallankumousta Kornilovin tuotua eri yhteiskuntaluokkien tavoitteet ja näkemykset jälleen päivänvaloon.²⁰⁹

3.2 Luisuminen kohti vallankumousta

Pietarin neuvoston valta alkoi kasvaa Kornilovin kapinan epäonnistuttua; väliaikainen hallitus oli menettänyt oman arvovaltansa, sekä osan Venäjän sotavoimien komennosta, ja bolševikkijohtajat oli vapautettu vankilasta. Lev Trotski nousi Pietarin neuvoston johtoon ja Pietarin sotilasvallankumouksellinen komitea perustettiin, enteillen niinkään omalta osaltaan bolševikkien vallankumouksellisia suunnitelmia. Suomessa olleiden joukkojen komento oli siirretty aluekomitean päätöksellä väliaikaiselta hallitukselta Pietarin neuvostolle.²¹⁰ Venäjän korkein valta lepäsi yhä kiikkerämmällä pohjalla huonojen ratkaisujen ja poliittisten vastustajien nakertaessa yhä enemmän väliaikaisen hallituksen arvovaltaa.

Suomessa vallinneet sisäpoliittiset jännitteet saivat uuden purkautumiskanavan lokakuun eduskuntavaalien muodossa, joissa äänestysosakeuttaan käytti suurin prosenttiosuus väestöstä sitten vuoden 1907 vaalien.²¹¹ Suomen eduskunnan tilannetta oli alettu käsittelemään venäläisessä lehdistössä jo elokuun puolella, jolloin kenraalikuvernööri Stahovitšin²¹² Izvestijassa julkaistun raporttireferaatin mukaan väliaikainen hallitus oli harkinnut vaalien häirintää tai boikottia, mikäli ne näyttäisivät etenevän epämieluisaan suuntaan.²¹³ Asiasta saattoi hyvinkin olla puhe Stahovitšin kuvailemassa keskustelussa, mutta pidän myös mahdollisena, että Izvestija, tai Stahovitš itse, olisi jonkin verran liioitellut sanankäänteissään, jotta uusi, tiukempi linja tulisi hyvin esille. Toisaalta SDP:n tiivis yhteistyö bolševikkien kanssa oli tiedossa ja SDP oli vaalihistoriansa perusteella Suomen suosituin puolue, eli potentiaalinen uhka väliaikaisen hallituksen arvovallalle.

Helsingin venäläisessä lehdistössä käsiteltiin vaaleja varsin paljon, määrittäisiväthän ne mihin suuntaan Suomen ja Venäjän suhde etenisi. Priboj'ssa bolševikit melkeinpä juhlivat etukäteen

²⁰⁸ Luukkanen 2009 s.235-236; Polvinen 2020 s.105.

²⁰⁹ Priboj nro 29, 27.9.1917 (j. 14.9.).

²¹⁰ Luukkanen 2009 s.237; Polvinen 2020 s.115, 117, 119.

²¹¹ Suomen virallinen tilasto XXIX, 1919 s.13.

²¹² Mihail Aleksandrovitš Stahovitš (Михаил Александрович Стахович (1861–1923)), Suomen toiseksi viimeinen kenraalikuvernööri, 17.6.1917 asti, jolloin hänet korvasi Nikolai Vissarionovitš Nekrasov (Николай Виссарионович Некрасов (1879–1940)).

²¹³ Izvestija nro 119, 19.8.1917 (j. 6.8.).

SDP:n vaalivoittoa epätoivoisista porvaripuolueista; *"Toivotamme suomalaisille tovereillemme loistavaa voittoa, jonka näemme myös omana voittonamme,"*²¹⁴ julistettiin kuukausi ennen vaaleja, ja vaalipäivän demonstraatioissa liehuivat kymmenet punaiset liput iletulituksen alla. Aikaisemmissa vaaleissa puuttuneiden porvariäänestäjien ei uskottu ilmestyvän näihinkään vaaleihin, vaikka porvarilehdissä oltiin pyritty vakuuttelemaan lukijoille, että SDP:n jatkuva menestys eduskuntavaaleissa oli ollut vahinko.²¹⁵

Eduskuntavaalien lopputulos – SDP:n edustajapaikkojen vähetessä kahdeksalla, 103 > 92 – oli pettymys SDP:n lisäksi erityisesti Priboj'n bolševikeille, jotka pitivät SDP:n häviön juhlimista liian aikaisena. Oudon äänijakauman syiden jäljittämiseen ei kulunut erityisen pitkään, sillä porvaripuolueet olivat päätyneet muodostamaan vaaliliiton.²¹⁶ Ennen vaaleja Revoljutsionerissa pohdittiin suomalaisten ja väliaikaisen hallituksen eriäviä määritelmiä kansalliselle itsemääräämisoikeudelle, sekä miten se saattaisi vaikuttaa vaalien tulokseen ja niiden jälkeen tehtyihin poliittisiin ratkaisuihin.²¹⁷ Izvestijan laajin artikkeli aiheesta oli tosin lainattu suoraan Uusi Päivä -sanomalehdestä,²¹⁸ ja Golos seurasi esimerkkiä, tosin heillä nimekkäin lainattava oli Hufvudstadsbladet.²¹⁹

Hufvudstadsbladetia olisi voinut kutsua erikoiseksi lähdevalinnaksi, ellei sitä olisi valittu Golosiin nimenomaan lehden porvarillisen luonteen takia, sillä se oli ainoa porvarilehti jota Golos lainasi, kahden pienemmän vasemmisolaislehden lisäksi. Helsingin venäläisten neuvostojen ja komiteoiden suhteessa suomenruotsalaisiin oli hyvin vahvaa vastakkainasettelua; he eivät nousseet usein isolla tavalla esille venäjänkielisessä lehdistössä, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Eduskuntavaalien jälkeen Izvestijassa huomattiin, että he saivat epätavanomaisen paljon huomiota ruotsinkielisiltä porvaripiireiltä; tekstiä kuvattiin panettelevaksi, pahantahtoiseksi ja misantropiseksi, kuten oli lehdelle "ominaista,"²²⁰ sillä siinä syyllistettiin koko työväenluokka muutaman yksilön toiminnan perusteella. Izvestijan mukaan myös valtaosa venäläisiä syyllistävistä rikosraporteista on olemassa vain HBL:n omilla sivuilla.²²¹

Izvestija on hyvin tiukkasanainen tässä vastineessaan, tosin epäilen, että lehti saattoi itse vääristellä totuutta jonkin verran väittäessään, että valtaosa rikostapauksista on keksittyjä. Kyseessä kuitenkin oli poliittinen sanomalehti, jota toimittivat Venäjän kansalaiset aikana, jolloin Venäjä

²¹⁴ Ven. Мы желаемъ нашимъ финляндскимъ товарищамъ блестящей победы, на которую мы смотримъ какъ на свою собственную победу. Priboj nro 31, 30.9.1917 (j. 17.9.).

²¹⁵ Priboj nro 35, 6.10.1917 (j.23.9.).

²¹⁶ Priboj nro 40, 12.10.1917 (j. 29.9.).

²¹⁷ Sotsialist-Revoljutsioner nro 48, 27.9.1917 (j. 14.9.).

²¹⁸ Izvestija nro 143, 18.9.1917 (j. 5.9.).

²¹⁹ Golos Social-demokrata nro 9, 7.10.1917 (j. 24.9.).

²²⁰ Ven. характерной для (harakternoi dlja).

²²¹ Izvestija nro 154, 3.10.1917 (j. 20.9.).

hallitsi Suomea ja yritti pitää siitä kiinni ainakin ensimmäisen maailmansodan loppuun asti. Aikaisemmissa lehdissä oli ollut niin paljon rauhoittelevia artikkeleita ja puheenvuoroja, että niitä tuskin olisi ilman jotain syytä jatkuvasti julkaistu. Venäläiset halusivat yhteistyön toimivan suomalaisten kanssa, ja vaikka Izvestijan linja olikin tiukentunut valtalakivälikohtauksen jälkeen, niin Helsingin neuvosto ei ollut luopunut rauhoittelevasta toiminnastaan.

Matvei Gorškov luopui Izvestijan päätoimittajan tehtävistä lokakuun alussa.²²² Kymmenen päivää myöhemmin Työmies julkaisi Izvestijan suunnanmuutoksesta Suomen kysymyksen suhteen analyysin, jossa kiiteltiin Wladimir Smirnoffin palkkausta Izvestijan Suomen osaston kirjoittajaksi, koska hänellä oli paljon positiivisempi asenne suomalaisia kohtaan.²²³ Työmiehen suurin valituksen aihe oli jo kesällä, ennen heinäkuun päiviä, ilmestynyt "Käsittämätön naapuri"²²⁴ -niminen artikkeli, joka ei ollut edes Gorškovin kirjoittama. Kyseisessä artikkelissa väitettiin suomalaisten käyttävän hyväkseen venäläisten hyväuskoisuutta tehdäkseen mitä vain itse haluavat kaikista muista välittämättä. Suomea verrattaviin suulevaan Don Juaniin, joka houkuttelisi hyveellisen tyttösen, Venäjän, tottelemaan itseään.²²⁵ Artikkeli ei todellakaan ollut siitä imartelevasta päästä, joten Työmiehen toimituksen helpotus puoliksi suomalaisen, bolševistisen ja Suomea tukevan Smirnoffin nimityksestä on ymmärrettävää. Smirnoffin nimityksen kääntöpuolena on kuitenkin muistettava se, että hän vastasi myös Volnan, ja sittemmin Priboj'n Suomen uutisista, eli laaja-alainen, venäjänkielinen Suomi-uutisointi Helsingissä oli bolševikkien käsissä kaksi viikkoa ennen lokakuun vallankumousta.

Eduskuntavaalien jälkeenkin polttavin Suomen politiikkaa käsittelevä kysymys lehtien sivuilla oli kysymys Suomen ylimmästä vallasta. 28.9.1917 hajotetun eduskunnan 64 sosiaalidemokraattista kansanedustaja olivat pitäneet vielä viimeisen täysistunnon, jossa he olivat puhemies Mannerin johdolla muodollisesti vahvisti ennen elokuuta säädetyt lait.²²⁶ Venäjänkieliset sanomalehdet, ja erityisesti Priboj, muistuttivat tästä tapahtumasta aina kun kysymys ylimmästä vallasta nousi esille eduskuntavaalien jälkeen; valtalaki, kunnallislaki ja 8 tunnin työaikalaki oli kaikki vahvistettu ja ne pitäisi laittaa täytäntöön. Bolševikkien pääargumentti, jos näin ei tapahtuisi, oli SDP:n mahdollisuus boikotoida uuden eduskunnan toimintaa, samalla syöden sen tekemien päätöksiä legitimitteettiä suomalaisten työläisten silmissä.²²⁷

²²² Izvestija nro 161, 11.10.1917 (j. 28.9.).

²²³ Työmies 21.10.1917. Sama analyysi julkaistiin käännettynä myös Izvestija nro 171, 23.10.1917 (j. 10.10.).

²²⁴ Ven. Непонятная соседка (Непонятная соседка).

²²⁵ Izvestija nro 87, 12.7.1917 (j. 29.6.).

²²⁶ Luntinen 1992c s.194.

²²⁷ Priboj nro 61, 6.11.1917 (j. 24.10.); Priboj nro 65, 10.11.1917 (j. 28.10.).

Eduskunta ei kuitenkaan kuunnellut Priboj'ta ja 1.11.1917 SDP julkaisi *Me vaadimme* -nimisen julistuksen, jossa se vaati jälleen muun muassa kaikkia ennen elokuuta säädettyjä lakeja vahvistettavaksi, sekä eduskunnan hajotusta ja torpparivapautta.²²⁸ *Izvestija* asettui viimein selvästi SDP:n vaatimusten taakse.²²⁹

3.3 Leipää ja sirkushuveja

Vallankumous ei ollut helpottanut Venäjällä ja sen alusmaissa sodan takia vallinnutta elintarvikepulaa. *Narodnaja* todettiin kevään 1917 suurimman ongelman olevan elintarvikkeiden puute, eikä tilanne paranisi, sillä valtaosa maaseudun talonpojista oli rintamalla sotimassa, jättäen maanviljelyn lasten, vanhusten ja naisten harteille.²³⁰ Elintarvikkeiden musta pörssi kävi kuumana ja johti elokuussa muun muassa voimellakoihin useilla paikkakunnilla, mutta tämä kehitys oli ollut hyvin enteiltävissä jo keväällä.²³¹ Erityisesti *Izvestija* kertoi ruokatilanteesta ja siihen liittyvistä rajoituksista säännöllisesti; Helsingin toimeenpaneva komitea oli pyytänyt jo keväällä, että lihan puutteen takia sotilaiden ei tulisi pyytää lisälihaa ruokansa kanssa, ja että keskiviikoista ja perjantaista tulisi lihattomia päiviä.²³² Sotilaiden reaktioita näihin rajoituksiin ei suuremmin käsitelty lehdissä, mutta näiden yleisen, kirjallisuudessa kuvatun käyttäytymisen valossa reaktiot eivät luultavasti olleet positiivisia. Elintarvikkeiden piilottelua saattoi hyvinkin esiintyä; maaliskuussa huhuttiin, että *Uspenskin* katдераalissa oli salainen jauhovarasto, mutta *Izvestija* julisti tämän olleen valhe kun asia oltiin tarkistettu.²³³ Ruoan takavarikointi ei rajoittunut pelkästään moraalisoiviin alkoholitakavarikoihin, vaan lukkojen taakse päätyi myös voita ja sokeria,²³⁴ väliaikainen hallitus määräsi kaiken ylijäämäviljan takavarikoitavaksi valtiolle,²³⁵ ja leipäkortit otettiin käyttöön 10.4.²³⁶

Suojeluskunnan perustamiseen johtanutta Pörssitalon mellakkaa edelsi elintarvikepulan kiteytymä, Helsingin voimellakat 11.–13.8.1917, joissa vaadittiin voion hinnan alentamista ja mielenosoittajat avasivat *Valion* varastot siirtääkseen voit kauppoihin.²³⁷ Ruoka oli ja on yksi elämän perusedellytyksistä, ja kun siitä on pulaa, niin mellakat olivat odotettavissa, varsinkin kun

²²⁸ *Me vaadimme* 1917; Luntinen 1992c s.210.

²²⁹ *Izvestija* nro 184, 7.11.1917 (j. 25.10).

²³⁰ *Narodnaja niva* nro 2, 9.5.1917 (j. 26.4.); *Narodnaja niva* nro 7, 15.5.1917 (j. 2.5.).

²³¹ Manninen 1992a s.282.

²³² *Izvestija* nro 14, 11.4.1917 (j. 29.3.).

²³³ *Izvestija* nro 6, 30.3.1917 (j. 17.3.).

²³⁴ *Izvestija* nro 15, 12.4.1917 (j. 30.3.).

²³⁵ *Izvestija* nro 16, 13.4.1917 (j. 31.3.).

²³⁶ *Izvestija* nro 18, 19.4.1917 (j. 6.4.).

²³⁷ Manninen 1992a s.282-283.

ottaa huomioon, että yksi helmikuun vallankumouksen alkamisen taustasyistä oli leivän puute.²³⁸ Izvestijan raporttien mukaan Valion varastosta löydettiin huomattavasti enemmän voita kuin he olivat inventaariossa väittäneet, minkä lisäksi löytyi toinen, valtion omistama varasto.²³⁹

Mellakoiden seurauksena elintarvikkeista vastannut senaattori erosi mielenosoituksen tueksi, ja SDP julisti kunnallisen yleislakon.²⁴⁰ Kahden päivän yleislakko kattoi kaikki työt ruoka- ja vesihuoltoa, sekä sähköä, postia ja rautateitä lukuun ottamatta,²⁴¹ suomen- ja ruotsinkieliset sanomalehdet jäivät painamatta, raitiovaunut seisoivat, ja lakkolaiset vaativat sekä senaatin, että kaupunginvaltuuston eroa.²⁴² Tilanne saatiin purettua vasta kun Tokoi ja kenraalikuvernööri Stahovitš puuttuivat asiaan.²⁴³ Sekä Työmies, että sen ilmoituksen venäjäksi julkaissut Izvestija totesivat, että lakkoilua voitaisiin aina jatkaa, jos ongelmia ei korjattaisi.²⁴⁴

Ruoka ei ollut ainoa tekijä, joka hankaloitti ihmisten jokapäiväistä elämää. Laivaston terveysapumiesten liitto totesi neljä kuukautta helmikuun vallankumouksen jälkeen, että terveyden ja puhtauden puolesta tilanne venäläisjoukkojen keskuudessa ei ollut parantunut yhtään. Vallankumouksen tuhoamia vanhoja järjestelmiä ei oltu korvattu uusilla, minkä takia sekä työn laatu, että sen tekijät kärsivät huonosta puhtauden ja terveyden ylläpidosta, ja nyt liitto kutsui kaikkia alan toimijoita organisoitumaan ja suunnittelemaan parempia käytäntömalleja.²⁴⁵ Puhtauden suhteen venäläiset eivät tosin olleet täysin omillaan, sillä Iso Roobertinkadulla sijainnut Ahtolan kylpylaitos mainosti palvelujaan ahkerasti Izvestijassa loppukesän ja syksyn aikana.²⁴⁶

Vallankumouksen mukanaan tuomien muutosten vakiintuessa sen verran, että sotilaiden arkielämässä ei enää tapahtunut suurempia muutoksia, vaihtoehtoiset vapaa-ajanviettotavat lisääntyivät. Helsingissä järjestettiin useita urheilutapahtumia useissa eri lajeissa, yleensä sunnuntaisin. Uimakilpailumainoksen yhteydessä kirjoittaja ehti kauhistella sitä, että suomalaiset eivät ikinä peru kilpailujaan edes kylmän sään takia, ja jos Venäjällä uitaisiin useammin, niin hukkuneiden määrä vähentyisi.²⁴⁷ Helsingin ja Uudenmaan jahtikerhot järjestivät purjehduskilpailuja,²⁴⁸ ja Helsingin urheiluseurat järjestivät jalkapallo-otteluita, joista ajoittain julkaistiin

²³⁸ Luukkanen 2009 s.219.

²³⁹ Izvestija nro 114, 14.8.1917 (j. 1.8.).

²⁴⁰ Manninen 1992a s.282-283.

²⁴¹ Priboj nro 6, 17.8.1917 (j. 4.8.).

²⁴² Izvestija nro 114, 14.8.1917 (j. 1.8.); Izvestija nro 116, 16.8.1917 (j. 3.8.).

²⁴³ Manninen 1992a s.282-283.

²⁴⁴ Izvestija nro 119, 19.8.1917 (j. 6.8.).

²⁴⁵ Izvestija nro 92, 19.7.1917 (j. 6.7.).

²⁴⁶ Mm. Izvestija nro 99-102, 109-112, 123-126, 157-162, 27.7.–12.10.1917 (j. 14.7.–29.9.).

²⁴⁷ Izvestija nro 86, 11.7.1917 (j. 28.6.).

²⁴⁸ Izvestija nro 130, 2.9.1917 (j. 20.8.); Izvestija nro 136, 9.9.1917 (j. 27.8.).

hyvinkin yksityiskohtaisia analyysejä.²⁴⁹ Izvestijassa julkaistiin jopa vuoden 1917 Jalkapallon suurmestaruuskilpailuiden finaaliottelun raportti, jossa Helsingin Jalkapallokubi päihitti Åbo IFK:n tuloksella 4-2.²⁵⁰ Venäläiset eivät kuitenkaan ilmeisesti osallistuneet näihin urheilutapahtumiin urheilijoina, vaan olivat nimenomaan katsojia. Poikkeuksena mahdollisesti uimakilpailut, joiden osallistujien joukosta löytyi venäläisiä sukunimiä.²⁵¹ Matruusikerho oli avajaistensa yhteydessä ilmoittanut järjestävänsä urheilutoimintaa jäsenilleen, mutta niistä, mikäli niitä järjestettiin, kirjoitettiin luultavasti matruusikerhon aikakauslehdessä Morjakissa.²⁵²

Kesällä Helsingin neuvosto järjesti piirustuskilpailun, jossa oli tarkoitus suunnitella muistomerkki vallankumouksen vapaustaistelijoilta Kaivopuistoon; kilpailun voittaja saisi 5000 markkaa.²⁵³ Sen sijaan, että voittaja olisi päätetty Helsingin toimeenpanevan komitean keskuudessa, asian taholta päätettiin konsultoida Pietarin arkkitehti- ja taitelijayhdistystä.²⁵⁴ Ratkaisu ei ollut hyvä kilpailun kannalta, mutta saattoi hyvinkin olla sitä Helsingin muistomerkkitarjonnan kannalta. Kilpailu päädyttiin keskeyttämään; arkkitehti- ja taitelijayhdistyksen mukaan lähetetyt suunnitelmat eivät olleet toteutettavissa, tai niissä ei ollut tarpeeksi "taiteellista sisältöä,"²⁵⁵ mikä olisi hyvin jyrkkää palautetta tämän päivän taidekilpailussa. Tarjottu 5000 markan palkinto jaettiin pienempinä summina parhaimmille muistomerkkisuunnitelmille joka tapauksessa.²⁵⁶

Virkistävimpänä uutuuksena viihdemuotojen tarjonnassa olivat kenties elokuvat, sillä mykkäelokuvien aikakaudella kielimuuri ei tullut juurikaan tielle, ellei elokuvien mahdollisia välikortteja laskettu. Ehkä kesän ahkerimmin mainostettu elokuva oli, ajan henkeen sopien, *Luutnantti Schmidin elämä ja kuolema*²⁵⁷, joka kertoi vuoden 1905 vallankumouksen aikaisesta Sevastopolin kapinajohtajasta, Pjotr Petrovitš Schmidistä (1867-1906). Muita ajan henkeen sopivia elokuvia olivat *Tsarismin pimeydestä loistokkaaseen vapauteen*,²⁵⁸ joka ainakin nimestä päätellen ylistää vallankumouksen mukanaan tuomaa muutosta. Elokuvien hyvin ajankohtaisista aiheista

²⁴⁹ Izvestija nro 165, 16.10.1917 (j. 3.10.). Yksityiskohtaisen analyysin ei sinänsä pitäisi yllättää, sillä kirjoittaja käytti niitä kirjoittaessaan nimimerkkiä "Jalkapalloilija" (ven. Футболист, futbolist).

²⁵⁰ Izvestija nro 171, 23.10.1917 (j. 10.10.).

²⁵¹ Izvestija nro 89, 15.7.1917 (j. 5.7.).

²⁵² Моряк, suom. Merimies. Izvestija nro 101, 29.7.1917 (j. 16.7.).

²⁵³ Izvestija nro 90, 17.7.1917 (j. 4.7.).

²⁵⁴ Izvestija nro 152, 30.9.1917 (j. 17.9.).

²⁵⁵ Ven. отсутствия художественная содержания (otsytstvija hudožectbennaja coderžanija), suom. taiteellisen sisällön puute. Izvestija nro 155, 4.10.1917 (j. 21.9.).

²⁵⁶ Izvestija nro 155, 4.10.1917 (j. 21.9.).

²⁵⁷ Ven. Жизнь и смерть лейтенанта Шмидта (Žizn i smert leitenanta Šmidta, 1917), ohjaus ja käsikirjoitus Jakov Roselsky (Яков Михайлович Посельский (1894–1951)) ja Aleksandr Razumnyj (Александр Ефимович Разумный (1891–1972)). Elokuva mainostettu suomeksi ainakin nimellä "Venäläisen vapaussankarin Luutnantti Schmidin elämä ja kuolema" Työmiehessä elokuussa.

²⁵⁸ Ven. Из мрака царизма в сияние свободы (Iz mrapa tsarizma v sijanie svobody, 1917), ohjaus Dmitrii Bassalygo (Дмитрий Николаевич Бассальго (1884–1969)), esitettiin mm. Teatteri Imatrossa lokakuussa (Izvestija nro 171, 23.10.1917 (j. 10.10.)).

voitiin kiittää elokuvien nopeaa tuotantoaikataulua 1900-luvun alussa. Tekniikka ja taidemuoto olivat mollemmat vasta aluillaan ja vaikka ne mahdollistivat monia uusia ja ennennäkemömiä asioita, niin elokuvatuotannossa oli paljon vähemmän välttämättömiä askelia. Siitä huolimatta yllämainitun *Tsarismen pimeydestä loistokkaaseen vapauteen* käsikirjoitus oli pitänyt työstää hyvin nopeasti. *Luutnantti Schmidtin elämä ja kuolema* oli tuskin ollut tuotannossa paljoakaan pidempään; elokuvan teemat huomioon ottaen epäilen, että se ei olisi päässyt valtakunnan sensoreiden huomasta.

Lehdistä esiintyi useiden muidenkin elokuvien nimiä, mutta suomalaisten vastineiden tai minkään lisätiedon löytäminen on kaikkea muuta kuin helppoa. Teatteri Imatra Korkeavuorenkadulla tuntui olevan venäläisten elokuvanlevittäjien suosiossa; oletan tämän johtuvan Ohranan talon ja sen sisältämän Izvestijan päätoimituksen läheisyydestä, minkä takia alueella kulki pakostakin venäläisiä. Toisaalta Pursimiehen kadulle avattiin uudestaan Progress-niminen teatteri, jolla oli yksinoikeus moskovalaisten elokuvien levitykseen.²⁵⁹

Vakiintunut tilanne toi Helsinkiin myös venäläisiä viihteen ammattilaisia; Aleksanterin teatteri pääsi takaisin kiertueteatteriksi, tuoden samalla Helsingin sotaväelle helposti saavutettavaa viihdettä.²⁶⁰ Lavalla nähtiin muun muassa Aleksandr Ostrovskin *Ukkosilma* (1860),²⁶¹ Ivan Kotljarevskyin *Natalka Poltavka* (1819),²⁶² Sergei Turbinin vaudevillille *Денщик подвел* (1899),²⁶³ ja monia muita. Tarjonta ei rajoittunut vain venäläiseen tuotantoon, vaan lavalla nähtiin myös puolalaisia runoja²⁶⁴ ja konsertteja,²⁶⁵ sekä tanssia. Myöhemmin Japanin ensimmäisen balettikoulun perustanut Eriko Kirishima, syntyjään Helena Pavlova, esiintyi niinikään Aleksanterin teatterin lavalla kesällä 1917.²⁶⁶

Yhteishenkeä eri kansakuntien välillä juhlittiin taiteen keinoin, esimerkiksi Helsingin puolalaiset järjestivät vapaata Suomea kunnioittavan juhlaillan, jonka ohjelmaan kuului esiintyjä Pietarista, varietee-esitys, suomalais-puolalainen kuoro ja elokuvia.²⁶⁷ Näytöksistä julkaistiin myös ajoittain arvosteluja, joissa lehtikirjoittajat pääsivät pohtimaan roolisuorituksia, sekä arvostelevaan itse tarinan kulkua. Revoljutsionerin arvostelija päätyi pohtimaan näytelmän – luokkaerojen

²⁵⁹ Izvestija nro 123, 24.8.1917 (j. 11.8.).

²⁶⁰ Manninen 2015 s.30-31.

²⁶¹ Kauppiaita kritisoi yhteiskuntakriittinen draama. Izvestija nro 161, 11.10.1917 (j. 28.9.).

²⁶² Surullinen, mutta onnellisesti päättyvä ukrainalainen rakkaustarina. Izvestija nro 82,

²⁶³ Sotilaspalvelijan petos (denššik podvel); en löytänyt teokselle suomenkielistä nimeä. Izvestija nro 102, 31.7.1917 (j. 18.7.).

²⁶⁴ Izvestija nro 63, 14.6.1917 (j. 1.6.).

²⁶⁵ Мм. Izvestija nro 84, 8.7.1917 (j. 25.6.).

²⁶⁶ Ven. Елена Павлова ja Эрико Киришима (1897–1941). Venäläisen etunimen suomalainen kirjoitusasu Työmiehestä. Kawashima 2008 s.112; Izvestija nro 107, 5.8.1917 (j. 23.7.); Izvestija nro 132, 5.9.1917 (j. 23.8.).

²⁶⁷ Izvestija nro 93, 20.7.1917 (j. 7.7.).

sävyttämän rakkaustarinan – rinnastettavuutta ajankohtaiseen Venäjän poliittiseen tilanteeseen, pohtamalla kuinka moni Venäjällä haluaa viedä kurjuudesta nousseiden ihmisten vapauden. Arvostelijan yläluokkaa kohtaan tunteman paheksunnan voi aistia lainasmerkkien käytöstä; hänellä ei selvästikään ollut paljoakaan positiivista sanottavaa "herrasmiehistä"²⁶⁸ tai "aatelistosta."^{269 270}

Virkistävää vaihtelua Helsingin kulttuuritarjontaan tarjosivat niinkään kesällä kaupunkiin saapuneet sirkukset. Heinäkuussa Hakasalmen huvilalla esiintyi Sirkus Fennia,²⁷¹ Töölön kisahallia edeltäneessä ratsastusmaneesi Hippodromissa oli "suuria esityksiä," joihin kuului niin kuoleman hyppyjä pyörällä, imitaattoreita, akrobaatteja kuin tummaihoisia esiintyjäkin,²⁷² lisäksi Hesperian puistossa oli kesäkuun alussa joukko akrobaatteja, taikureita ja "kuoleman ympyrää" pystysuoralla seinällä ajava pyöräilijä²⁷³ valmiina viihdyttämään katsojia.

²⁶⁸ Ven. господами (gosbodami).

²⁶⁹ Ven. барство (barstvo).

²⁷⁰ Sotsialist-Revoljutsioner nro 13, 5.8.1917 (j. 23.7.).

²⁷¹ Izvestija nro 88, 14.7.1917 (j. 1.7.).

²⁷² Izvestija nro 129, 1.9.1917 (j. 19.8.).

²⁷³ Narodnaja niva nro 28, 10.6.1917 (j. 28.5.).

4 Neuvosto-Venäjän nousu

4.1 Lokakuun vallankumous ja sen jälkimainingit

Lokakuun vallankumouksella oli, ja on edelleen, merkittävä rooli Neuvostoliiton ja Venäjän myytissä sekä Leninin henkilökultissa. Vaikka lokakuun vallankumouksen tapahtumat kestivät lyhyemmän ajan ja olivat käytännössä vähemmän suureellisia kuin helmikuun vallankumouksessa²⁷⁴, niin Neuvostoliittolaisessa politiikassa ja historiankirjoituksessa siitä on kasvanut myyttinen tapahtuma, jollaista ei oltu koskaan aiemmin nähty. Tämä mielikuva on elänyt vahvana myös länsimaissa, kenties koska bolševikit tekivät vanhaan Venäjään palaamisesta mahdotonta ideologisella tasolla. Sitä ei voi kiistää, että lokakuun vallankumouksella oli valtaiset ja ennennäkemättömät seuraukset, jotka osaltaan määrittivät sitä, mitä Eric Hobsbawm kutsui "lyhyeksi 1900-luvuksi."²⁷⁵

Kornilovin kapinan jäljiltä Pietarin neuvostojen haltuun oli jäänyt aseita, ja nyt ne käännettiin kohti väliaikaista hallitusta. Lokakuun alussa ja marraskuun lopulla bolševikit sekä neuvostot alkoivat varustautua tulevaan vallankumoukseen, mikä ei jäänyt huomaamatta väliaikaiselta hallitukselta. Yksi kerrallaan Pietarin, Pietari-Paavalin linnoituksen ja lähialueen rykmentit julistavat Pietarin neuvoston ylimmäksi auktoriteetiksi, sekä kannattavansa vallankumousta. 6.11.1917 väliaikainen hallitus määräsi bolševistiset lehdet suljettaviksi. 7.11.1917 enää Talvipalatsi oli väliaikaisen hallituksen hallussa. Kolmessa päivässä²⁷⁶ bolševikit olivat ottaneet Venäjän ylimmän vallan haltuunsa ja maa alkoi siirtyä kohti proletariaatin diktatuuria.²⁷⁷

Helsingin venäjänkielisessä lehdistössä vallankumouksen ennakointi vaihteli puoluelinjojen mukaan. Ennen kuin tieto Pietarin tilanteesta ehti Helsinkiin asti, Izvestijan toimituksessa vuoden 1917 vallankumouksen analysoitiin saavuttaneen eräänlaisen pysähdysvaiheen, jossa kaikki olivat eri mieltä asioiden tilasta, ylevät tavoitteet tuntuivat olevan saavuttamattomissa ja maa oli sisällissodan partaalla.²⁷⁸ Kun tieto Pietarin tilanteesta sitten saapui, niin Izvestijassa ei yllätetty, sillä vastakkainasettelun lisääntyminen oli ollut aistittavissa eri tahojen aseistautuessa syksyn kuluessa. Lopputulosta he eivät kuitenkaan uskaltaneet ennustaa, mutta seurauksia spekuloitiin; joko porvarikoalition sotilasdiktatuuri hukuttaisi vallankumouksen vereen tai Venäjän hallinnosta

²⁷⁴ Väitän Romanovien 300-vuotisen vallan päättämisen olleen suurempi poliittinen muutos kuin siirtymä väliaikaisen hallituksen vallasta bolševikkien valtaan, varsinkin jos puhutaan nimenomaan vuonna 1917 tapahtuneista muutoksista.

²⁷⁵ Hobsbawm 2014 s.9-10.

²⁷⁶ Lokakuun vallankumous oli 6.–8.11.1917 (j. 24.10.–26.10.).

²⁷⁷ Luukkanen 2009 s.238-239; Polvinen 2020 s.119-121.

²⁷⁸ Izvestija nro 183, 6.11.1917 (j. 24.10.).

poistettaisiin vastavallankumoukselliset tahot.²⁷⁹ Revoljutsioner oli hyvin pitkälti samoilla linjoilla ja kannatti vallan siirtämistä pois väliaikaiselta hallitukselta, sillä Kerenskin hallituksen toimettomuus, yhteistoiminta porvareiden kanssa, jatkuva osallistuminen sotaan, sekä retuperällä oleva talous tuhoaisivat vallankumouksen ja tukahduttaisivat proletariaatin.²⁸⁰ Näiden kahden lehden kohdalla oli kuitenkin muistettava, että bolševikkien vaikutus oli lisääntynyt Izvestijan toimituksessa ja vasemmistoeserrät olivat monesta asiasta samaa mieltä bolševikkien kanssa.

Priboj oli, odotetusti, ensimmäisenä ajan tasalla Pietarin tapahtumista. Jo vallankumouksen alkamispäivänä se raportoi, että Pietarin varuskunnat ottivat käskynsä vasttan nevostoilta, ja ilmoitti bolševikkien olevan todellisia vallankumouksellisia.²⁸¹ "Eläköön neuvostojen valta!"²⁸² julistettiin seuraavana päivänä Priboj'n kannessa, sen nimetessä samalla neuvostojen vastustajat valehtelijoiksi, jotka eivät ansaitse armoa. Helmikuun vallankumouksen sankareita kutsuttiin todistamaan päässeensä irti Romanoveista ja porvariston diktatuurista.²⁸³

Bolševikit nimesivät vallankumouksen yhdeksi syyksi väliakaisen hallituksen aiheuttamia väkivaltaisia välikohtauksia, sekä kadettien ja tykistön aseistautuminen ja kerääntyminen Pietariin, tavoitteenaan nujertaa kaupungin proletariaatti.²⁸⁴ Samalla julistettua ja vallinnutta uskoa siihen, että uusi vallankumous ratkaisisi kaikki Venäjää vaivaavat ongelmat, väritti eräänlainen epätoivo. Monet varmasti uskoivat tähän väitteeseen, mutta väitän pitkän sotaväsymyksen, sorron ja puutostilan vaikuttaneen enemmän ihmisten mielialaan kuin todellisen toivon. Vallankumoustahan oli jo kertaalleen yritetty, ja vaikka useammat yritykset nostavat onnistumisen todennäköisyyttä oppimalla aikaisemmista virheistä, niin se ei taannut sitä, varsinkin kun vallankumouksen oikeuttamisen nimissä ruokittiin radikaalimpia ajatuksia.

Vallankumouksen jälkeen julistetut toimet niinkään muistuttavat keväisiä edeltäjiään; poliittiset vangit vapautettiin, kuolemantuomiot kiellettiin jälleen, entiset vallanpitäjät vangittiin, ja pyydettiin varomaan epäluotettavia armeijan komentajia.²⁸⁵ Vallanvaihdon varmistuttua lehdet uhkuivat intoa kansan mahdollisuudesta päättää omasta kohtalostaan vastavallankumouksellisen hallinnon kukistuttua ja vallan siirryttyä neuvostoille, jotka varmasti ratkaisivat teollisuuspohattojen sabotaasin aiheuttamat talousongelmat. Marianpalatsi oli tupaten täynnä hurraavia venäläisiä

²⁷⁹ Izvestija nro 185, 8.11.1917 (j. 26.10.).

²⁸⁰ Sotsialist-Revoljutsioner nro 81, 7.11.1917 (j. 25.10.); Sotsialist-Revoljutsioner nro 82 8.11.1917 (j. 26.10.).

²⁸¹ Priboj nro 61, 6.11.1917 (j. 24.10.).

²⁸² Ven. Да здравствует власть советов! (da zdravstvuet vlast sovetov).

²⁸³ Priboj nro 62, 7.11.1917 (j. 25.10.).

²⁸⁴ Priboj nro 61, 6.11.1917 (j. 24.10.); Priboj nro 63 8.11.1917 (j. 26.10.).

²⁸⁵ Priboj nro 64, 9.11.1917 (j. 27.10.); Sotsialist-Revoljutsioner nro 83, 9.11.1917 (j. 27.10.).

sotilaita Helsingin neuvostosta lukemassa sähköitä Pietarista. Ilmeisesti poliittisena päätöksensä juhlahumun keskellä päätettiin sulkea Narodnaja niva.²⁸⁶

Johdannossa kuvailin Narodnaja nivan julkaisuhistoriaa lyhyesti. Lehdestä on saatavilla tämän osan ajanjaksolta vain kaksi yksittäistä numeroa, ja niistä viimeinen, nro 152²⁸⁷, on julkaistu suurlakon toiseksi viimeisenä päivänä 18.11.1917. En tiedä, ovatko puuttuvat lehdet jossain digitoimattomina vai eikö niitä vain ole selvinnyt yhtäkään. Jälkimmäinen on sinänsä mahdollista, kun ottaa huomioon loppuvuoden 1917 tapahtumat ja Narodnajan poliittisen kannan, sekä maaliskuun 1918 analyysin Helsingin venäläissanomalehdistä.²⁸⁸ Sergei Tsion pidätettiin lokakuun vallankumouksen aikana, 8.11., ja häneen viitattiin vallankumouksellisen sotilaskomitean papereissa Narodnajan päätoimittajana. Hellman & Kjellbergin mukaan viimeinen Tsionin toimittama numero oli nro 121, joka ilmestyi 2.10.1917,²⁸⁹ ja myös lehtien omien julkaisutietojen mukaan kaikki kyseisen lehden jälkeen julkaistut numerot olivat toimituskunnan käsialaa. Vallankumouksellinen sotilaskomitea ei tosin välttämättä ollut väärässä; Gorškov oli periaatteessa ollut Izvestijan päätoimittaja, vaikka senkin toimitus oli toimituskunnan vastuulla. Tsionin pidätyksen yhteydessä sanomalehden irtaimisto siirrettiin sosialistivallankumouksellisen puolueen aluekomitean hallintaan. Narodnaja lakkautettiin lopullisesti todennäköisesti 19.11.1917 neuvostovastaisen propagandan takia ja Tsion vapautettiin.²⁹⁰

Marras-joulukuussa Helsingissä oli vain kolme merkittävää poliittista venäjänkielistä sanomalehteä; neuvoston, nyt bolševikkien valvonnassa, julkaisema Izvestija, sekä lokakuun vallankumouksen voittaneiden bolševikkien lehti Priboj ja vasemmistoeserrien Sotsialist-Revoljutsioner. Vaikka sodanvastaisuus yhdisti molempia puolueita, niin niiden suhde myös rakoili kun oli kyse demokratiasta. Vasemmistoeserrien mukaan painovapaus kuului demokratian perusoikeuksiin, mutta bolševikit eivät olleet valmiita sallimaan porvareille yhtä niiden parhaista aseista.²⁹¹ Sinänsä ratkaisu oli ymmärrettävä, tiesiväthän bolševikit itse lehdistön ja propagandan voiman, eivätkä he selvästi olleet valmiita ottamaan riskiä uudesta vastavallankumouksesta. Lisäksi, bolševikkien ideaali hallintomuoto oli proletariaatin diktatuuri, eivätkä diktatuurit määritelmällisesti ole valmiita sallimaan poikkeavia poliittisia mielipiteitä lehdistössä tai muualla. Russkoi Koloniin

²⁸⁶ Izvestija nro 186, 9.11.1917 (j. 27.10.).

²⁸⁷ Tosin Hellman & Kjellberg 1988 s.90 mukaan Narodnaja nivaa julkaistiin yhteensä 153 numeroa, missä tapauksessa viimeistä numeroa ei ole myöskään digitoitu.

²⁸⁸ Golos Russkoi Koloniin analyysi käsitelty tarkemmin johdannossa.

²⁸⁹ 2.10.1917 (j. 19.9.). Hellman & Kjellberg 1988 s.90.

²⁹⁰ Tšugaev 1966 s.154, 389; Hellman & Kjellberg 1988 s.90. Tsion ilmeisesti pakeni maasta pian tämän jälkeen.

²⁹¹ Izvestija nro 197, 22.11.1917 (j. 9.11.).

1918 analyysissä²⁹² mainittiin Priboj'n myynnin laskeneen loppuvuodessa; epäilen tämän johtuneen siitä, että Izvestija oli vallankumouksen myötä tullut bolševikkien hallintaan ja se oli Helsingin lehdistä virallisin. Priboj'hin ei kenties enää vain riittänyt yhtä paljon huomiota ja resursseja kuin aikaisemmin.

Näiden lehtien edustamat puolueet ajoivat Venäjän vetäytymistä sodasta ja lokakuun vallankumouksen yhteydessä tämä aihe nousi, ymmärrettävästi, taas esille. Priboj'n raportoidessa vallankumouksen tilannetta Pietarissa, se julkaisi lehtensä takasivulla taulukon maaliskuun 1917 jälkeisistä tappioista ensimmäisen maailmansodan pääasiallisilta osapuolilta. Venäjän tappiot olivat suurimmat kaikissa kategorioissa ja tappioita oli tullut kaikille taulukoiduille tahoille yhteensä yli 3 miljoonaa.²⁹³ Taulukon julkaisuajankohta on tässä kontekstissa aika varmasti harkittu ratkaisu; vallankumouksen jälkeen Venäjä pääsee pois sodasta ja nämä luvut eivät enää toistu.

Sodan vastustaminen oli ollut yksi pääasiallisista bolševikkien suosion syistä, ja puolue pyrki pitämään lupauksensa asian tiimoilta vallankumouksen jälkeen. Priboj'ssa julkaistiin Leninin puhe, joka satoi sodan erottamattomasti kapitalistiseen järjestelmään ja rauha vaatisi molempien elimoimista sekä työläisten veljeyttä.²⁹⁴ 20.11.1917 Venäjä ilmoitti vetäytyvänsä sodasta²⁹⁵ ja kaksi päivää myöhemmin Izvestijassa julkaistiin Leninin radiotelegrammi, jossa julistettiin Venäjän haluavan rauhanneuvotteluja sodan eri osapuolten kanssa ja kutsui edustajia Pietariin.²⁹⁶ Joulukuussa alkoi näkyä jo tuloksia; Venäjän ja Saksan välille julistettiin aselepo ja ne aloittivat Brest-Litovskin rauhanneuvottelut.²⁹⁷

Loppukesän ja alkusyksyn levottomuudet Suomessa eivät olleet vähentyneet Venäjän tilanteen kiristyessä ja muuttuessa. Ne purkautuivat työläisten massatoimintana, marraskuun yleislakkona,²⁹⁸ jolla pyrittiin painostamaan eduskuntaa Suomen ylimmän vallan tiimoilta, sekä edelleen hyväksytytyjen, mutta virallista vahvistusta vaille jääneiden kuntalakien ja 8 tunnin työaikalain tiimoilta, sekä korjaamaan tyttömyyden ja elintarvikepulpan luomia ongelmia.²⁹⁹ Priboj'n raportoinnin perusteella porvarit olivat epätoivoisia siirtämään vallan melkein kenelle tahansa, paitsi suoraan eduskunnalle, ja että toiminta saattaisi johtaa vielä vallankumoukseen.³⁰⁰

²⁹² Golos Russkoi Kolonii nro 1, 13.3.1918.

²⁹³ Priboj nro 63, 8.11.1917 (j. 26.10.).

²⁹⁴ Priboj nro 65, 10.11.1917 (j. 28.10.).

²⁹⁵ Polvinen 2020 s.142, 151, 155.

²⁹⁶ Izvestija nro 197, 22.11.1917 (j. 9.11.).

²⁹⁷ Polvinen 2020 s.149, 153.

²⁹⁸ 14.–20.11.1917.

²⁹⁹ Luntinen 1992c s.214; Izvestija nro 190, 14.11.1917 (j. 1.11.).

³⁰⁰ Priboj nro 63, 8.11.1917 (j. 26.10.); Priboj nro 69, 15.11.1917 (j. 2.11.).

Helsingin virallinen punakaarti, SDP:n järjestysmiehet, oli perustettu jo syyskuussa, mutta nyt se marssi esiin, tehtävänään järjestyksen ylläpito lakon aikana.³⁰¹ Lakon kaksi ensimmäistä päivää sujuivat rauhallisesti; punakaarti otti haltuunsa Helsingin Rautatieaseman sekä muita strategisesti merkittäviä paikkoja, kuten suojeluskuntien päämajana toimineen Kaivohuoneen. Narodnaja nivan raportin mukaan järjestyskaartit olivat toimiaan suorittaessaan yleisesti hyväntuulisia.³⁰² Kaarti sai lakon aikana haltuunsa aseita, mikä nosti levottomuutta varsinkin porvareiden keskuudessa,³⁰³ työläisten aseistautuminenhan oli ollut huolenaiheena jo alkusyksystä. Lehtien raportoinnin mukaan suurlakon ajan vältyttiin turhilta uhreilta, vaikka sen aikana kuoli ainakin 14 ihmistä ja pidätettiin yli 200, mukaan lukien muutama senaattori.³⁰⁴

Lakon tavoitteet toteutuivat eduskunnan julistautuessa Suomen ylimmän vallan käyttäjäksi ja muiden lakien mennessä läpi; lakko julistettiin Izvestijassa voitoksi.³⁰⁵ Lakon syytä pohdittaessa porvarit olivat Izvestijan mukaan valmiita laittamaan syyn kokonaan SDP:n harteille; Izvestijan oma toimitus oli tosin eri mieltä asiasta ja syytti porvareiden omaa toimintaa, joka oli saanut uhmiset näkemään lakkoilun ainoana vaihtoehtona.³⁰⁶ Yleislakkoa enteiltiin venäläislehdissä vallankumouksen ensisäveliksi, mikä on omiaan kertomaan työläisten solidaarisuuden huumasta, joka täytti Venäjän tiettyjen poliittisten tahojen mieliä.

*"Lokakuun vallankumouksemme ensimmäinen kaiku oli lakko --"*³⁰⁷

Kirjoitettiin Priboj'ssa lakon päätyttyä, mutta lainauksessa ennustettiin myös vallankumousta Suomessa. Jälkiviisaasti voimme todeta ainakin sen, että Priboj osasi selvästi lukea radikaalin työväestön mielenliikkeitä, koska työväestö yritti muuttaa suomalaista yhteiskuntaa väkipakolla. Tulkinnasta riippuen voisi myös sanoa, että Suomessa suoritettiin suhteellisen onnistunut laillisiin prosesseihin perustuva vallanvaihto, mikä ei ihan vastannut Priboj'n visiota. Lokakuun vallankumouksen suurimmat ja nopeimmat vaikutukset Suomessa olivat yleislakko ja pian sen hännillä seurannut itsenäisyysjulistus.

³⁰¹ Manninen 1992a s.334; Manninen 1992b s.346-347; Priboj nro 71, 17.11.1917 (j. 4.11.).

³⁰² Priboj nro 71, 17.11.1917 (j. 4.11.); Narodnaja niva 152, 18.11.1917 (j. 5.11.); Izvestija nro 191, 15.11.1917 (j. 2.11.).

³⁰³ Narodnaja niva 152, 18.11.1917 (j. 5.11.); Izvestija nro 196, 21.11.1917 (j. 8.11.); Priboj nro 74, 21.11.1917 (j. 8.11.).

³⁰⁴ Izvestija nro 194, 18.11.1917 (j. 5.11.); Priboj nro 74, 21.11.1917 (j. 8.11.). Kuolleiden määrä oli 16 Manninen 1992b s.357 mukaan.

³⁰⁵ Izvestija nro 195, 20.11.1917 (j. 7.11.).

³⁰⁶ Izvestija nro 202, 28.11.1917 (j. 15.11.).

³⁰⁷ Ven. Первым отзвуком нашей Октябрьской революции была забастовка -- Priboj nro 73, 20.11.1917 (j. 7.11.).

4.2 Askel kohti tulevaisuutta

Yksi yleislakon aikana keskustelua, ainakin venäläislehdistössä, herättänyt puheenaihe oli ollut uuden senaatin kokoonpano. Eduskuntapuolueiden eri ääripäät olivat ymmärrettävästi eri mieltä siitä; porvaripuolueiden enemmistö oli porvarisenaatin kannalla, SDP olisi oppositioasemastaan huolimatta – oletettavasti yleisen Venäjän alaisilla alueilla vallinneen vasemmistoilmapiirin innoittamana sen vanhojen yhteistyökumppaneiden bolševikkien noustua vasta valtaa – halunnut täyden vasemmistosenaatin. Koalitionsenaattiakin ehdotettiin, mutta venäläisten lehtikirjoittelun perusteella se ohitettiin eduskunnan keskusteluissa.³⁰⁸

Keskustelua Suomen hallinnosta monimutkaisti bolševikkien huoli siitä, että valta valuisi Saksaan mikäli porvarit pääsisivät voitolle senaatin muodostuksessa.³⁰⁹ Tämä ei sinänsä ole yllättävä johtopäätös; Venäjällä oltiin jo vuosia pelätty Suomen ja Saksan yhteistyötä, saksalaisagitaattoreita oltiin syytetty kansojen välisistä jännitteistä, ja jääkäri liikkeen olemassaolosta oli tiedetty jo 1915.³¹⁰ Näitä tekijöitä tarkastellessa tilanne tosiaankin näyttää siltä, että Suomi olisi avainasemassa, mikäli Saksalla olisi suunnitelmia hyökätä Venäjälle. Toisaalta tähän johtopäätökseeni saattavat hyvinkin vaikuttaa myöhemmät historialliset tapahtumat, varsinkin kun venäläisten saksalaisten pelosta on historiallista näyttöä tutkitulta ajanjaksolta. Venäläislehtien kriittisestä kirjoittelusta huolimatta SDP jäi lopulta Svinhufvudin senaatin ulkopuolelle.³¹¹

Eduskunta oli yleislakon jälkeen Suomen ylimmän vallan käyttäjä, mutta uusi porvarisenaatti ei tuntenut oloaan kovinkaan kotoiseksi bolševistisen Venäjän kainalossa. Mitä takeita olisi, että heitä ei syöstäisi vallasta kuten Kerenski heitä ennen? Käytännössä ei mitään, joten senaatti päätti turvautua suuntaan, jota bolševikit olivat olleet vielä kesällä olleet valmiita tukemaan, eli tavoittelemaan itsenäisyyttä. Kesällä vallinnut tilanne – mitkä poliittiset suuntauksukset olivat vallassa Suomessa ja Venäjällä, sekä millaista suhdetta niiden välillä haluttiin ylläpitää – oli keikahtanut kirjaimellisesti pääläelleen.

Itsenäisyysjulistus tuotiin eduskunnalle keksusteltavaksi 4.12.1917,³¹² ja jo seuraavana päivänä siitä oli referoitu käännös Izvestijassa, jossa esitystä kuvailtiin suomalaisten toivon ja itsetietoisuuden osoitukseksi.³¹³ Itsenäisyysjulistuksen mentyä läpi Priboj oli tukemassa suomalaisten itsenäisyysshaaveita ja toivottamassa heidät tervetulleiksi vapaiden kansakuntien joukkoon,

³⁰⁸ Priboj nro 80, 28.11.1917 (j. 15.11.); Izvestija nro 200, 25.11.1917 (j. 12.11.); Izvestija nro 202, 28.11.1917 (j. 15.11.).

³⁰⁹ Izvestija nro 121, 27.11.1917 (j. 14.11.).

³¹⁰ Dubrovskaja 2009 s.250-251; Luntinen 1992a s.137.

³¹¹ Luntinen 1992c s.222; Izvestija nro 202, 28.11.1917 (j. 15.11.).

³¹² Luntinen 1992c s.225-226.

³¹³ Izvestija nro 208, 6.12.1917 (j. 23.11.).

unohtamatta kuitenkaan lainata Otto Wille Kuusisen huolta liian vahvasta presidentistä, josta voisi kehittyä Nikolai II:n kaltainen despootti.³¹⁴ Helsingin bolševikkien keskuudessa oltiin myös varmoja siitä, että Venäjän perustuslakia säättävä yleiskokous, jonka oli määrä tavata pian ensimmäistä kertaa, ei voisi mitenkään vastustaa suomalaisten unelmia ja tavoitteita, kunhan sota olisi saatu Venäjän osalta päättymään.³¹⁵

Venäjän perustuslakia säättävän kansalliskokouksen koollekutsumista oli julistettu ja vaadittu yleisesti jo keväällä, vaaleja oltiin jouduttu lykkäämään, mikä heikensi entisestään väliaikaisen hallituksen legitimitettiin.³¹⁶ Kansalliskokouksen vaalimainoksia ilmestyi lokakuun vallankumouksen aikana ja sen jälkeen,³¹⁷ eli ainakin valtansa alkuvaiheessa bolševkit olivat valmiita ainakin näennäisesti toimimaan yhteisesti sovittujen sääntöjen mukaisesti. Bolševikkien politiikkaa tarkastellessa todennäköisyys, että he kuitenkaan olisivat noudattaneet kaikkia kansalliskokouksen ratkaisuja oli mielestäni pieni, sillä nimenomaan kansalliskokoukselle oli pitkin vuotta pyritty delegoimaan kaikki isot poliittiset ja yhteiskunnalliset päätökset.

Itsenäisyyden julistamisen jälkeen, mutta ennen sen vahvistamista, senaatti halusi ottaa etäisyyttä bolševistiseen Venäjään, joka heidän mielestään todennäköisesti kaatuisi omaan toimimattomuuteensa tai aiheuttaisi lisää poliittista eripuraa Suomessa. 14.12.1917 senaatti pyysi venäläisiä sotajoukkoja poistumaan maasta.³¹⁸ Izvestijassa tarjottiin heti pyynnön esittämisen jälkeen rahallista tukea niille Venäjän kansalaisille, jotka halusivat perheineen poistua Suomesta.³¹⁹ Venäläisten poistuminen maasta ei kuitenkaan ollut mikään nopea operaatio; sotaväkeä alettiin pikkuhiljaa vetämään maasta joulukuun aikana, mutta suurin poistuminen ajoittui huhtikuulle 1918, sisällissodan loppupuolelle.³²⁰ Poistumispyyntöjen hidas laajamittainen noudattaminen saattoi johtua joko Venäjän huonosta resurssitilanteesta, poliittisesti epävakaa tilanteesta – olihan se julistanut sodan omalta puoleltaan loppuneeksi ja silti joutunut jatkamaan taisteluita – tai koska Venäjä yritti yhä pitää Suomesta kiinni, uskoivathan bolševikit maailmanvallankumouksen vievän Suomenkin vielä pian mukanaan.³²¹

Toisaalta venäläislehdistön suhtautuminen Suomen itsenäistymiseen ei ollut pelkästään innostavan positiivinen. 20.12.1917 Izvestijassa julkaistussa artikkelissa lueteltiin pitkä lista

³¹⁴ Priboj nro 87, 7.12.1917 (j. 24.11.).

³¹⁵ Priboj nro 87-88, 7.–8.12.1917 (j. 24.–25.11.); Izvestija nro 216, 15.12.1917 (j. 2.12.).

³¹⁶ Mm. Narodnaja niva nro 10, 18.5.1917 (j. 5.5.); Izvestija nro 8, 3.4.1917 (j. 21.3.).

³¹⁷ Mm. Sotsialist-Revoljutsioner nro 80, 6.11.1917 (j. 24.10.) eteenpäin; Priboj nro 62-63, 7.–8.11.1917 (j. 25.–26.10.). Priboj'n vaalimainokset olivat vallankumouksen aikana omiaan muistuttamaan bolševikkien keskeisimmistä tavoitteista, eli rauhasta, maasta ja leivästä.

³¹⁸ Polvinen 2020 s.171.

³¹⁹ Izvestija nro 216, 15.12.1917 (j. 2.12.).

³²⁰ Baschmakoff & Leinonen 2001 s.37.

³²¹ Polvinen 2020 s.172, 197.

ongelmia suomalaisten ja venäläisten virkamiesten sekä lehdistön välillä. Tekstin mukaan porvarilehdistö syytti venäläisjoukkoja kaikista Suomen ongelmista – esimerkiksi että ruokapula johtui siitä, että venäläiset söivät kaiken³²² – minkä jälkeen Izvestija syytti suomalaisia porvareita siitä, että he haluavat seurata venäläisporvareiden esimerkkiä ja vain odottavat bolševikkihallinnon kaatuvan.³²³ Rivien välistä lukemalla tämä näyttäisi olleen joko syytös Suomen porvareiden kerenskiläisistä taipumuksista, tai uhkaus.

Venäläislehdet alkoivat joulukuussa kirjoittamaan provosoivampaan sävyyn suomalaisista porvareista. Sen sijaan, että sotilaiden häirikkökäyttäytymistä toruttaisiin suomalaisen mielipahan näkökulmasta, kuten ennen lokakuun vallankumousta, niin sen sijaan torujen motiivina oli, että häirikkökäyttäytyminen provosoisi porvareita.³²⁴ Porvareita syytettiin Suomen ja Venäjän suhteiden sabotoinnista muun muassa häiritsemällä ruokakuljetuksia ja siirtämällä syyt ongelmista venäläisten niskaan. Reaktiona tällaiseen toimintaan Izvestija raportoi virallisesta päätöksestä, jossa Suomeen saapunut tuontiruoka on tarkoitettu nimenomaan paikallisille, eivätkä venäläisjoukot saisi ottaa sitä omaan käyttöön. Artikkelin lopuksi toimitus vakuuttaa, että venäläiset poistuvat Suomesta niin pian kuin mahdollista, ja että he eivät vastusta itsenäisyyttä, vain porvareita.³²⁵ Priboj myös syytti porvareita bolševikkihallinnon huomiotta jättämisestä yrittäessään itsenäistyä ilman näiden vahvistusta, ja pyytään sitä vasta kun muiden maiden itsenäisyyden tunnustukset jäivät kiinni bolševikkien kannasta.³²⁶ Venäläislehtien hyökkäävämpi asenne Suomen porvareita kohtaan oli alkanut jo lokakuun vallankumouksen jälkeen, marraskuun yleislakon aikaan, mutta lehtien kielenkäyttö ei ollut silloin yhtä hyökkäävää kuin joulukuussa. Tulkitsen tämän vastahakoisuudeksi luopua vahvasti sosialistisesta alueesta aikana, jolloin sen ylin valta oli porvareilla. Kuka haluaisi naapurimaansa harjoittavan aatteellisesta vastakohtaista politiikkaa? Valtioiden välisiä konflikteja on historiallisesti syntynyt huomattavasti pienemmistäkin syistä kuin ideologiset erilaisuudet.

Lehdet saattoivat myös enteillä SDP:n vallankumousyritystä Suomessa keräämällä sille lehdistön kautta tukea jo etukäteen. Tämäkään ei olisi outo ratkaisu, sillä bolševikit enteilivät ideologiassaan yleisesti työläisistä lähtevää maailmanvallankumousta. Suomi olisi vain ollut looginen jatkumo Venäjälle, varsinkin kun marraskuun onnistunut yleislakko nähtiin vallankumouksen ensiaskelina Suomessa.

Neuvosto-Venäjän kansankomissaarit tunnustivat Suomen itsenäisyyden 31.12.1917.³²⁷

³²² Mainintoja suomalaisille tarkoitetuista ruokatakatavarikoista tosin ilmeni pitkin vuotta. Ekman 2017 s.274.

³²³ Izvestija nro 220, 20.12.1917 (j. 7.12.).

³²⁴ Izvestija nro 229, 30.12.1917 (j. 17.12.).

³²⁵ Izvestija nro 220, 20.12.1917 (j. 7.12.).

³²⁶ Priboj nro 108, 2.1.1918 (j. 20.12.1917); Virrankoski 2012 s.303.

³²⁷ Polvinen 2020 s.191.

4.3 Sivistyksen valo

Kesän ja syksyn vilkkaan ja vaihtelevan tarjonnan jälkeen, loppuvuodesta vapaa-ajanviettokeinoit alkoivat rajoittua vuodenajan hengessä sisätiloihin; elokuviin, teatteriin ja tanssi-iltoihin. Tanssikurssit ja tanssi-illat olivat kuuluneet vapaa-ajanviettovaihtoehtojen vakiotarjontaan loppukeväästä lähtien. Ne poikkesivat muusta tarjonnasta siinä, että ne eivät edellyttäneet paikallaan olemista ja keskittymistä samalla tavalla kuin esimerkiksi luennon kuunteleminen tai teatterissa käyminen. Tanssiminen tarjosi mahdollisuuksia liikkua ja tehdä fyysisesti, samalla kun oppi jotain uutta ja sai mahdollisuuden pitää hauskaa. Tanssi- ja tanssikurssimainosten korostuminen kertoo joko siitä, että kursseille kaivattiin epätoivoisesti lisää osallistujia, tai tanssikurssit nähtiin matalimman kynnyksen toimintana. Venäläissotilaiden paikoittain puutteellisen lukutaidon huomioon ottaen, fyysiseen tekemiseen keskittyvä kurssi saattoi hyvinkin olla houkuttelevin. Bolševikit järjestivät huhtikuun lopulla musiikki- ja draamaohjelmistolla varustetun tanssi-illan jopa Heimolan talossa,³²⁸ eikä se jäänyt ainoaksi, vaan venäläiset tanssivat siellä useita kertoja vuoden 1917 aikana.³²⁹

Matruusikerho oli kesällä saanut omistukseensa Apollo-teatterin Eteläesplanadilla ja marraskuussa se palasi kunnolla teatterikäyttöön nimellä Matruusiteatteri. Sen 500 istumapaikan katsomo oli oiva paikka nauttia teatteritarjonnan parhaimmistosta, jota kerhon jäsenten oli tarkoitus päästä katsomaan jopa ilmaiseksi. Teatterissa oli tarkoitus esittää muun muassa Anton Tšehovin, Aleksandr Ostrovskin, Fjodor Dostojevskin, Nikolai Gogolin, Carl Hauptmannin ja Henrik Ibsenin tuotantoa.³³⁰ Izvestijassa jopa intoiltiin, että osasta näytelmiä pääsee viimeinkin näkemään versioita, jotka eivät olleet joutuneet sensoreiden kynän alle.³³¹ Matruuseilla näytti olevan loputon määrä resursseja, varsinkin mikäli he olivat kesällä järjestäneet kerhonsa toiminnan kuten kerhon puheenjohtaja Kirejev oli esitellyt.

Koulutusihanteissa Helsingin venäläiset pääsivät myös uudelle tasolle; matruusikerho perusti avoimen yliopiston, jossa tarjottiin kaiken tasoista opetusta. Avajaisten jälkeisessä Izvestijan numerossa oli kolme mainosta peräjälkeen, jotka tarjosivat opetusta lukutaidottomille, toisen asteen opintoja pääsykokeet läpäisseille, sekä edistyneille historian ja kirjallisuuden osastolla luentoja Tšehovista ja Ranskan vallankumouksesta.³³² Matruusiyliopisto pyrki selvästi kattamaan eri oppiaineita mahdollisimman laajasti, sillä se tarjosi opetusta myös Tolstoista, fysiikasta,

³²⁸ Volna nro 14-15, 28.–29.4.1917 (j. 15.–16.4.).

³²⁹ Mm. Izvestija nro 173, 25.10.1917 (j. 12.10.).

³³⁰ Izvestija nro 201, 27.11.1917 (j. 14.11.).

³³¹ Izvestija nro 216, 15.12.1917 (j. 2.12.).

³³² Izvestija nro 196, 21.11.1917 (j. 8.11.).

taidehistoriasta ja mineralogiasta.³³³ Lehdessä julkaistussa avajaispuheessa toivotaan yliopiston tarjoavan työkalut siihen, että venäläisistä voisi tulla onnellisia, sivistyneitä ja toimeentulevia, 300 vuoden sorron historiasta huolimatta.³³⁴ Vaikka vuoden 1917 sanomalehtien perusteella ei voi lyhyen aikavälin takia sanoa varmuudella, että nämä tavoitteet olisivat käyneet toteen, niin kurssitarjonnan perusteella voi sanoa, että Matruusiyliopistossa tosiaankin yritettiin.

Helsingin merimiessairaalaan saapuneella puhujalla oli selvästi suuri kunnioitus koulutusta ja sen potentiaalia kohtaan, enkä voi syyttää häntä. Venäjän luokkien välistä epätasa-arvoa leimasivat nimenomaan vaihtelevat koulutustasot ja suuri määrä lukutaidottomia kansan keskuudessa. Toki vaihtelevat koulutustasot olivat liitettävissä myös taloudelliseen taustaan ja sijaintiin, mutta koulutusta oli ylipäätään hyvin vähän tarjolla.³³⁵ Tämä nähtiin valtavana epäkohtana, joka haluttiin korjata periaatteessa kaikkien käsittelemieni ryhmien taholta tavalla tai toisella. Eikä se paperilla ollut huono suunnitelma tehdä Venäjästä vauraampi ja sen kansasta onnellisempi.

Naiset kiittelivät matruusiyliopiston perustamista ja sen myös naisille tuomaa mahdollisuutta; Izvestijassa päiviteltiin, kuinka naisilla oli vielä huonompi sivistyksen taso ja mahdollisuudet edetä elämässään kuin miehillä. Naisten elämää kuvataan sorroksi, orjuudeksi ja ansaitsemattomaksi kaltoinkohteluksi, koska "*valo ja oppiminen eivät ole sinua varten.*"³³⁶ Vallankumous on tuonut uuden mahdollisuuden parempaan kaikille, kaikkien ennen sorrettujen kansanosien puhaltaessa nyt yhteen hiileen.³³⁷

³³³ Izvestija nro 229, 30.12.1917 (j. 17.12.).

³³⁴ Izvestija nro 196, 21.11.1917 (j. 8.11.).

³³⁵ Luukkanen 2009 s.200.

³³⁶ Ven. светъ и ученье не для тебя (svet i utšene ne dlja tebja). Izvestija nro 197, 22.11.1917 (j. 9.11.).

³³⁷ Izvestija nro 197, 22.11.1917 (j. 9.11.).

5 Johtopäätökset

Vuosi 1917 oli monella tasolla murroksen aikaa sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla, ja jälkikäteen tarkasteltuna kyseisen vuoden tapahtumilla oli suuri rooli, kun pystytettiin nappuloita 1900-luvun pelilaudalle. Näin 2020-luvulta tarkasteltuna näiden vaikutusten voi sanoa olevan edelleen selvästi näkyvissä puhuttaessa kansainvälisestä poliittisesta vastakkainasettelusta ja asenteista.

Helsingin venäjänkielisten sanomalehtien perusteella yksi vuoden 1917 kantavista teemoista Venäjällä ja Suomessa olivat poliittiset jännitteet, jotka juonsivat juurensa sekä meneillä olleeseen maailmansotaan, että vuosikymmenien tai parhailtaan vuosisatojen takaiseen historiaan, ja sattuivat kaikki kulmnoitumaan samaan aikaan. Toinen oli jatkuva elintarvikepula, joka omalta osaltaan vain pahensi poliittisia jännitteitä ja paheni niiden takia, kuin noidankehä. Kolmas huomattava piirre, joka päti Helsingin venäläissotilaisiin oli helpotus. Helpotus tsaarinvallan päättymisestä, helpotus vapaudesta, helpotus siitä, kuinka ratkaisuja oli saavutettavissa, sekä helpotus paremman tulevaisuuden mahdollisuudesta. Käytettävissäni olevan lähdemateriaalin perusteella en voi vetää mitään vastaavia johtopäätöksiä muualla olleiden venäläisten tai venäläissotilaiden suhteen, mutta uskon, että mielentila Pietarissa ei poikennut täysin Helsingistä.

Venäjän poliittinen ilmapiiri ja puolueet radikalisoituivat vuoden 1917 aikana; ennen sitä niitä oli yhdistänyt tyytymättömyys tsaariin ja keisarikuntaan, mutta helmikuun vallankumouksen jälkeen vanha valta oli murrettu. Venäjän poliittisten tahojen ainoaksi yhdistäväksi tekijäksi jäi tämä vanha tyytymättömyys, joka ei riittänyt kantamaan yhteishenkeä muutamaa kuukautta pidemmälle. Lisäksi radikalisoituminen ja poliittiset erimielisyydet loivat uusia jakolinjoja, jotka syvenivät entisestään, vieden entisiä liittolaisia kauemmas toisistaan. Venäjän historiaa, varsinkin 1900-luvulla, kuvaa eräänlainen vastakkainasettelun perintö; lähes poikkeuksetta oli löydettävissä jokin sisäinen tai ulkoinen uhka, jota vastaan kansan oli yhdistettävä voimansa. Tsaarin vallan murruttua, sotaväsymyksen uuvuttamina ja järjestystä tavoittelevina Venäjän puolueet kääntyivät toisiaan vastaan, minkä voi sanoa myöhemmin kulminoituneen Venäjän sisällissotaan.

Suomi, osana Venäjän keisarikuntaa ja sen vähemmän keisarillista perillistä, sai kokea osansa emämaan kehityksestä, joskin pienellä viiveellä ja pienemmässä koossa. Suomeen sijoitetut venäläisjoukot olivat tavallaan laajemman venäläisen yhteiskunnan mikrokosmos, joka oli sijaintinsa ja Suomen aseman takia astetta enemmän taka-alalla ensimmäisen maailmansodan paineista. Laajemmasta venäläisestä yhteiskunnasta mikrokosmos poikkesi tosin siten, että aatelisten ja porvareiden lukumäärä oli huomattavasti pienempi kokonaislukuun suhteutettuna. Tämän mikrokosmoksen yksi ilmenemismuoto olivat Helsingissä julkaistut poliittiset

sanomalehdet. Kaikilla lehdillä oli omat lähtökohtansa ja vakioaiheensa, mutta lyhyiden sivumäärien vuoksi kaikissa lehdissä tehtiin tietoisia ratkaisuja niiden sisällöstä. Valinnat eivät olleet kiveen hakattuja, mutta laajoja trendejä oli suhteellisen helppo löytää.

Suomen tapahtumien suhteen venäläissotilaat olivat pitkälti riippuvaisia virallisista tiedotteista, mukaan lukien sanomalehdistä, ja olivat todennäköisesti ilmestyneiden venäjänkielisten lehtien pääasiallinen kohderyhmä. Lukutaidottomuuden korkea prosentti rajoitti tiedon suoraa kulkua todennäköisestü jonkin verran, mutta sanomalehti pystyi saavuttamaan useita henkilöitä silloin, kun joku luki sitä ääneen. Venäjänkieliset sanomalehdet olivat mielipiteenmuokkaajia ja tiedonvälittäjiä, ne loivat Suomen ja suomalaiset sellaisiksi, kuin lehtien toimitukset halusivat lukijoidensa näkevän ne. Lehtien suomen- ja ruotsinkieliset lukijat tiedostettiin, mutta he olivat toissijainen yleisö, johon saattoi kenties vaikuttaa jonkin verran.

Bolševikkien uutisoinnin suunta muuttui kesän myötä, jolloin he siirtyivät aatepainotteisemmasta kirjoittamisesta enemmän ajankohtaisiin aiheisiin, vaikka lähestymistapa ja retoriikka pysyivät edelleen vahvasti aatteellisia. Bolševikit kirjoittivat suurimmalla intohimolla suomalaisten asemasta ja työtaistelusta, mikä selittyy pitkälti läheisellä suhteella SDP:n ja SAJ:n kanssa, samoin kuin pyrkimyksillä luoda vahva poliittinen tukialue. Izvestija keskittyi pitkälti tosiasioiden raportointiin niin tarkasti kuin sen kirjoittajilla oli tiedossa, tosin senkin kirjoituksiin eksyi aika ajoin erinäisiä tunnelatauksia, varsinkin valtalain ja eduskunnan hajottamisen jälkeen, sekä lokakuun vallankumouksen jälkeen. Golos oli aatteellinen julkaisu, joka keskittyi Venäjän poliittiseen tilanteeseen ja tukemaan väliaikaista hallitusta, sekä aateristiriitoihin Venäjän sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen eri suuntausten välillä. Narodnaja raportoi pääasiassa Venäjän poliittista kehitystä sekä keskittyi omiin poliittisiin lempilapsiinsa, maanviljelykysymykseen ja koulutukseen. Revoljutsioner panosti niinkään koulutukseen, mutta myös monipuolisempaan viihdetarjontaan kuin esimerkiksi aatteellisemmat Golos, Priboj ja Volna. Loppua kohden Revoljutsioner kuitenkin luopui tästä lukijaystävällisemmästä lähestymistavasta ja korvasi sen aatteellisemmalla sisällöllä.

Lehtien toimintaan vaikuttivat vuoden 1917 aikana tapahtuneet poliittiset muutokset; valtatasapainon keikahtaessa vallassa oleva taho pyrki tekemään korjausliikkeitä ja vahvistamaan omaa arvoaltaansa. Tämä näkyi erityisesti Izvestijan kirjoittelussa sen toimiessa Pietarissa sijainneiden virallisten tahojen virallisena äänitorvena. Bolševikkien lehdet niinkään ailahtelivat vuoden aikana; heinäkuun päivät johtivat radikalisoitumiseen ja kasvavaan epäsuosioon virallisten tahojen keskuudessa. Lehden lakkautuksesta nouseminen äänekkäimmäksi poliittiseksi ääneksi syksyn kuluessa oli merkittävä kehitys, joka peilasi bolševikkipuolueen yleistä kehitystä kyseisenä ajanjaksona. Muut lehdet niinkään olivat poliittisten trendien heiteltävinä, tosin niissä se ei näy

yhtä selkeästi kuin Volnassa, Priboj'ssa ja Izvestijassa. Selkeimmin politiikan vaikutus lehden toimintaan näkyi Narodnaja nivan kesäisessä suunnanmuutoksessa ja hyvin nopeassa lakkauttamisessa lokakuun vallankumouksen yhteydessä. Sotsialist-Revolutionerin syntytarina taas sitoutuu tähän samaan Narodnajan kuvioon. Goloksen perustamistarina oli oma esimerkkinsä elokuun yleisesti kurinpalautusyrityksestä.

Kaikki lehdet olivat yhtä mieltä siitä, että tsaarin Venäjä oli epäonnistunut onnellisen, sivistyneen ja toimeentulevan kansan luomisessa ja johtamisessa. Helmikuun vallankumouksen jälkeen tällaisen ihanteen saavuttamisesta tuli venäläisten keskeinen tavoite, jota kukin poliittinen suuntaus lähestys omalla tavallaan. Koulutus ja itsensä kehittäminen esimerkiksi poliittista toimintaa varten korostuivat niiden kietoutuessa toisiinsa resurssien jakautumisen sekä neuvostojen ja komiteoiden ilmentämän yhteisöllisyyden kautta. Tästä syystä poliittiset vaikutusmahdollisuudet keskittyivät näihin yhteisöihin, jotka tarjoaisivat resursseja kehittymiseen ja omien oikeuksien ajamiseen.

Uudenlaisen neuvostojen Venäjän rakentamisen nimissä kansansivistystä edistävät ajankäyttömuodot saivat paljon palstatilaa; erilaisten kurssien, luentojen ja opistojen mainoksia oli huomattavasti enemmän kuin esimerkiksi taidenäyttelyiden. Lukutaito nähtiin oleellisena poliittisesti aktiivisen kansalaisen taitona, ja se sai yleisesti kansansivistävästä kirjoittamisesta eniten huomiota. Tietopohjaa lisäävät ja sivistävät luennot vallankumouksen ja uuden yhteiskuntajärjestyksen kannalta temaattisista aiheista niinkään saivat paljon tilaa. Sivistys ja koulutus nähtiin keskeisinä tapoina parantaa venäläisten elämää, joten itsensä kehittämistä rohkaistiin juuri laajan tarjonnan keinoin.

Molempien vallankumouksien jälkeistä ilmapiiriä venäläisten keskuudessa yhdisti toivo paremmasta; nyt saataisiin kaikki yhteiskunnalliset ongelmat korjattua, nyt riittäisi ruoka, nyt olisi elämä parempaa. Helmikuun vallankumouksen jälkeen tämä toivo alkoi kuitenkin murentua Venäjän pysyessä mukana sodassa, sekä väliaikaisen hallituksen jättäessä toteuttamatta luvattuja uudistuksia tai peruuttaessa niitä syystä tai toisesta. Toisin kuin lokakuun vallankumouksen yhteydessä, helmikuun vallankumouksen jälkeen tiedostettiin paremmin uudistusten itse tekemisen välttämättömyys sekä oman työn merkitys tämän toivotun tulevaisuuden rakentamiseen. Mielestäni tämä kielii aivan omanlaisestaan väsymyksestä Venäjän kansan keskuudessa sekä toivosta, että joku tulisi ja korjaisi tilanteen, heti ja helposti. Ja bolševikit tulivat. Se, kuinka paljon bolševikkien vastaanotosta lokakuun vallankumouksen jälkeen 1917 oli oman aikansa propagandaa tai jälkeenpäin rakennettua myyttiä on vaikea arvioida, mutta he toivat jonkinlaista helpotusta tähän väsymykseen.

Oman helpotuksensa rankkoihin sotavuosiin ja poliittiseen jännitteeseen tarjosi arki, joka tarjosi helmikuun vallankumouksen jälkeen enemmän vaihtoehtoja kuin ennen sitä. Poliittinen toiminta kuvattiin tärkeäksi, kansalaisuutta määrittäväksi piirteeksi, mutta jatkuville neuvostojen ja komiteoiden tapaamisille tarjottiin runsaasti vaihtoehtoja. Arki oli maailmansodan aiheuttaman elintarvikepulan takia edelleen tiukkaa, mutta vaihteleva kulttuuritarjonta saattoi sentään viedä ajatukset muualle. Erilaisista tarjolla olleista kulttuurimuodoista teatteri nousi eniten esiin kaikkein monimuotoisimmalla tarjonnalla, useissa eri teattereissa, kautta tutkitun ajanjakson. Se ei ole ihmeekään, teatteri on helpommin lähestyttävä taiteen ja viihteen muoto, joka tarjoaa sekä visuaalista että audittiivista sisältöä. Vaikka ei voisikaan nauttia näistä molemmista tekijöitä, niin toinen yleensä paikkaa toista ainakin jollain tasolla, varsinkin kielimuurin ylittäminen helpottuu huomattavasti kun sen tukena on visuaalisia elementtejä. Lisäksi teatteri tarjosi suuremman potentiaalisen hauskuuden elementin kuin esimerkiksi klassinen tanssi. Elokuva ei sen sijaan vielä ollut teatterin haastaja – ainakaan lehtien mainossivuista päätellen – minkä lisäksi se saattoi verrattaisessa uutuudessaan olla vierastuttava viihteen muoto.

Tarjonnan määrä ei toki kerro sitä, kuinka moni venäläissotilas hyödynsi tarjolla olevia huvituksia. Pääsylippujen hinnat eivät olleet erityisen korkeita, mutta palkkoja vaivasi yleisesti sama ongelma. Kulttuuririennosta kiinnostuneen sotilaan täytyi mahdollisesti harkita tarkkaan, mihin käyttäisi vapaa-aikansa ja rahansa. Kenties kaduilla esiintyvien levottomuuksien määrä kuvasi omalla tavallaan niitä, jotka eivät voineet tai halunneet oottaa osaa maksulliseen vapaa-ajan tarjontaan? Niissä tilanteissa, kun ei ole itseä miellyttäviä vaihtoehtoja, ihmiset yleensä keksivät omat huvituksensa, kuten on nähty myös 2020–2021 poikkeusoloissa. Vuosi 1917 oli omanlaisensa poikkeusvuosi, joka muutti sekä Venäjää, että Suomea.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

Lehdet

Finljandskaja Gazeta 1917

Golos Social-demokrata 1917

Izv'estija Gel'singforsskago Sov'eta Deputatov armii, flota i rabo'cih Sveaborgskago porta 1917

Izvestija Gelsingforsskago Soveta Deputatov armii, flota i rabocih 1917

Narodnaja niva 1917

Priboj 1917 (1918)

Sotsialist-Revoljutsioner 1917

Volna 1917

Helsingin Sanomat 1917

Työmies 1917

Uusi Suometar 1917

Golos Russkoi kolonii 1918

Muut lähteet

Me vaadimme -julistus (1917). Suomen Sosialidemokraattinen Puolue. <http://itsenaisyyys100.fi/wp-content/uploads/2017/11/Me-vaadimme.pdf> Avattu 18.4.2021

Suomen virallinen tilasto XXIX (1919). Vaalitulasto : 8. *Eduskuntavaalit vuonna 1917 : Élections Pour la Diète en 1917*. Valtioneuvoston kirjapaino, Helsinki.

Tutkimuskirjallisuus

Baschmakoff, Natalia; Leinonen, Marja (2001). *Russian life in Finland 1917-1939 : A local and oral history*. Studia Slavica Finlandesia, Helsinki.

Brovkin, Vladimir N. (1987). *The Mensheviks after October: Socialist Opposition and the Rise of the Bolshevik Dictatorship*. Cornell University Press, Ithaca and London.

Budur, N. V. / Будур, Н. В. (toim.) (2005). *Skazotšnaja entsiklopedija / Сказочная энциклопедия*. Olma-Press / Олма-Пресс, Moskova.

Dubrovskaja, E. Ju. (1992). "*Russkije obšestvenno-demokratitšeskije organizatsii Finljandii v sobytijah marta-oktjabra 1917 g.*" / "*Русские общественно-демократические организации Финляндии в событиях марта-октября 1917 г.*" Sivut 51-71, Studia Slavica Finlandensia, (tomus IX). Helsinki: Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti.

Dubrovskaja, Jelena (2009). "Venäläisten asevelvollisten käsitykset Suomesta ja suomalaisista ensimmäisen maailmansodan vuosina." Sivut 246-272 teoksesta *Monikasvoinen Suomi: venäläisten mielikuvia Suomesta ja suomalaisista*. Edita Publishing Oy, Helsinki, toim. Iljuha, Olga; Tsamutali, Aleksei; Vihavainen, Timo (2009).

Ekman, Torsten (2017). *Punalippujen Helsinki. Työväenliikkeen varhaisvuodet 1883-1917*. Kustannus S&S, Helsinki.

Fakhretdinov, Rustam / Фахретдинов, Рустам (2018). "*Russkaya marseleza*": *zhestokiy romans Petra Lavrova / "Русская марсельеза": жестокий романс Петра Лаврова*. Antropologicheskij forum / Антропологический форум 2018 про 36, sivut 117–153.

Gretšanjuk, N. M. / Гречанюк, Н. М. (1990). artikkeli "Perevodoi otrjal revoljutsii" / "Передовой отряд революции" Sivut 111-124, teoksesta *Dvaždy Krasnoznamennyi Baltiiskii flot / Дважды Краснознаменный Балтийский флот*. Гречанюк Н. М. / Gretšanjuk, N. M.; Дмитриев, В. И. / Dmitriev, V. M.; Корниенко, А. И. / Kornienko, A. I. Voensdat / Воениздат, Moskova.

Halén, Harry (2007). *Venäjän sotaväki ja sen henkilötappiot Helsingin alueella 1. maailmansodan aikana*. Unholan aitta 27. Helsinki.

Halén, Harry (2015). "Venäjän vallankumous Helsingissä 1917-1918." Sivut 68-83 teoksesta *Helsinki ensimmäisessä maailmansodassa: Sotasurmat 1915-1918*. Gummerus, Helsinki, toim. Nieminen, Jarmo (2015).

Harjula, Mirko (2010). *Itämeri 1914-1921: Itämeren laivastot maailmansodassa Venäjän vallankumouksissa ja sisällissodassa*. Books on Demand, Helsinki.

Hellman, Ben; Kjellberg, Johan (1988). *Suomen venäjänkielisen kirjallisuuden bibliografia 1812–1972*. Helsinki, Yliopistopaino.

Hobsbawm, Eric (2014). *Äärimmäisyyksien aika : Lyhyt 1900-luku (1914-1991)*. Vastapaino, Tampere.

Jussila, Osmo (1999). "Suomi suuriruhtinaskuntana 1809–1917", sivut 9-98 teoksessa *Suomen poliittinen historia 1809–1999*. Jussila, Osmo; Hentilä, Seppo; Nevakivi, Jukka. WSOY, Helsinki.

Kalleinen, Kristiina (2004). "Helsingin upseeriturmat maaliskuussa 1917", s. 149–176 teoksessa *Venäläissurmat Suomessa 1914–22 – Osa 1. Sotatapahtumat 1914–22* (toim. Lars Westerlund). Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1/2004. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki.

Kawashima, Kyoko / 川島京子 (2008). "About Eliana Pavlova's art history before coming to Japan : From the collation of existing materials in Japan with field surveys." / 「エリアナ・パヴロバ来日前の芸歴について: ...」. Sivu 112, "*Dance Studies*" / 『舞踊學』 Vol. 31/2008, "Japanese Society for Dance Research."

- Kolbe, Laura; Nyström, Samu (2008). *Helsinki 1918 – Pääkaupunki ja sota*. Minerva, Helsinki.
- Kortti, Jukka (2016). *Mediahistoria : Viestinnän merkityksiä ja muodonmuutoksia puheesta bitteihin*. Tietolipas 250. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Kujala, Antti (1989). *Vallankumous ja kansallinen itsemääräämisoikeus : Venäjän sosialistiset puolueet ja suomalainen radikalismi vuosisadan alussa*. Historiallisia Tutkimuksia 152. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki.
- Kurkinen, Pauli (1984). *Venäläiset Suomessa 1809-1917*. Historiallinen arkisto 83. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki.
- Lampinen, Marja-Liisa (1984). *Venäläisyys Helsingissä : Ryskt i Helsingfors = The Russian style in Helsinki : 1809-1917*. Helsingin kaupunginmuseo.
- Longley D.A. (1973). "Officers and Men. A Study of the Development of Political Attitudes among the Sailors of the Baltic Fleet in 1917." Sivut 28-50, *Soviet Studies*, Vol. 25, No. 1, Taylor & Francis, Ltd.
- Luntinen, Pertti (1983). *Suomi Pietarin suojana ja uhkana venäläisten sotasuunnitelmissa 1854-1914*. Historiallinen Arkisto 79. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki.
- Luntinen, Pertti (1992a). "Itsenäisyysajatus itää roudan alla." Sivut 80-143, teoksessa *Itsenäistymisen vuodet 1917-1920: 1. Irti Venäjältä*. VAPK-Kustannus, Helsinki, toim. Ohto Manninen.
- Luntinen, Pertti (1992b). "Autonomian vahvistamisyritys." Sivut 144-191, teoksessa *Itsenäistymisen vuodet 1917-1920: 1. Irti Venäjältä*. VAPK-Kustannus, Helsinki, toim. Ohto Manninen.
- Luntinen, Pertti (1992c). "Itsenäisyyspäättös kypsyy." Sivut 194-243, teoksessa *Itsenäistymisen vuodet 1917-1920: 1. Irti Venäjältä*. VAPK-Kustannus, Helsinki, toim. Ohto Manninen.
- Luukkanen, Arto (2009). *Muutosten Venäjä : Venäjän historia 862-2009*. Kleio, Helsinki.
- Manninen, Turo (1992a). "Järjestysvalta järkkyy." Sivut 246-345, teoksessa *Itsenäistymisen vuodet 1917-1920: 1. Irti Venäjältä*. VAPK-Kustannus, Helsinki, toim. Ohto Manninen.
- Manninen, Turo (1992b). "Kaartit vastakkain." Sivut 346-395, teoksessa *Itsenäistymisen vuodet 1917-1920: 1. Irti Venäjältä*. VAPK-Kustannus, Helsinki, toim. Ohto Manninen.
- Melancon, Michael (1997). *The Bolsheviks in Russian Society: The Revolution and the Civil Wars*. Yale University Press. Vladimir N. Brovkin (toim.).

- Nikolaev, P. A. / Николаев, П. А. (toim.) (1989). *Russkie pisateli 1800-1917. Biografitseskii slovar. Tom 1 / Русские писатели. 1800—1917. Биографический словарь. Том 1. Sovetskaja entsiklopedija / Советская энциклопедия, Moskova.*
- Nyström, Samu (2013). *Helsinki 1914-1918: toivon, pelon ja sekasorron vuodet.* Minerva, Helsinki.
- Nyström, Samu (2015). "Каупunki ilmaan? Helsinki helvettiin? Näinkö sitä mennään?" – Helsinkiläiset taistelujen jaloissa." Sivut 88-111 teoksesta *Helsinki ensimmäisessä maailmansodassa: Sotasurmat 1915-1918.* Gummerus, Helsinki, toim. Nieminen, Jarmo (2015).
- Polvinen, Tuomo (2020). *Venäjän vallankumous ja Suomi 1917-1920.* Docendo, Jyväskylä. Historian klassikot -uusintapainos 1967 ja 1971 ilmestyneistä kirjoista.
- Radkey, Oliver H. (1963). *The sickle under the hammer; The Russian Socialist Revolutionaries in the early months of the Soviet rule.* Columbia University Press.
- Salokangas, Raimo (1988). "Finljandskaja Gazeta." Sivut 80 teoksesta *Suomen lehdistön historia. 55, Hakuteos : Aamulehti - Kotka Nyheter : sanoma- ja paikallislehdistö 1771-1985.* Kustannuskiila Oy, Kuopio, Aalto, Eeva-Liisa; Ekman-Salokangas, Ulla; Salokangas, Raimo; Tommila, Päiviö (1988).
- Suomela, Julitta (2001). *Rajantakainen Venäjä: venäläisten emigranttien aatteellis-poliittiset mielipiteet Euroopan venäläisissä sanomalehdissä 1918–1940.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Tšugaev, Dmitrii Agejevitš (toim.) Чугаев, Дмитрий Агеевич (1966). *Petrogradskii Voennno-Revoljutsionnii komitet. Dokumenty i materialy. T I-III / Петроградский Военно-Революционный комитет. Документы и материалы. Т. I-III.* Isdatelstvo Nauka / Издательство Наука, Moskova.
- Vettenniemi, Erkki (2019). *Suomi terrorin tukikohtana : Kuinka Lenin tovereineen tuhosi Venäjän suomalaisten suosiollisella avustuksella.* SKS, Helsinki.
- Virrankoski, Pentti (2012). *Suomen historia : Maa ja kansa kautta aikojen.* SKS, Helsinki.
- Westerlund, Lars (toim.) (2004). *Venäläissurmat Suomessa 1914-22. Osa 1. Sotatapahtumat 1914-22.* Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1/2004. Edita Prima Oy, Helsinki.

Painamattomat lähteet

- Eerola, Jari (1995). "*Siunattu olkoon turvamme tuoja...*" : upseereihin kohdistunut väkivalta Helsingin venäläisessä varuskunnassa helmikuun vallankumouksen 1917 aikana. Historian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Rantanen Saijaleena (2007). *Käy eespäin väki voimakas! : Joukkolaulu suurlakkotapahtumissa Tampereella ja Helsingissä 1905.* Etnomusikologian pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.

Taija, Väinö (1983). *Helsingin neuvosto ja sen sanomalehti Izvestija 1917-1918*. Historian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Sähköiset lähteet

Bigenc.ru (2017). *Bolšaja rossiiskaja entsiklopedija / Большая российская энциклопедия*.

Venäjän federaation kulttuuriministeriön ylläpitämä sähköinen sanakirja, Moskova.

"ЦЕНТРОБАЛТ." https://bigenc.ru/military_science/text/4675609 Avattu 19.04.2020.

"ЧЕРНОСОТЕНЦЫ." https://bigenc.ru/domestic_history/text/4683319 Avattu 09.04.202

Helsingin sotasurmat 1917-1918 tutkimushanke

Halén, Harry (2014). *Vallankumouksessa 1917 tapetut*.

http://www.helsinginsotasurmat.fi/?page_id=192 Avattu 27.3.2021.

"Palautetut nimet" – Возвращённые имена. Книги памяти России / Возвращённые имена. Книги памяти России: Venäjän kansalliskirjaston alainen, kirjoista internettiin siirretty projekti, jonka tavoitteena kartoittaa Stalinin vainoissa ja vuosina 1917-1953 henkensä menettäneitä ja kadonneita. <http://vizz.nlr.ru> Avattu 28.2.2021

Professorimatrikkeli 1640-1917 (P-Ö). Arkki 1640. Helsingin yliopisto. Ladattu 1.1.2021.

Rakennushistorialliset selvitykset

ark-byroo (2017). Rakennushistoriaselvitys : Eteläesplanadi 10. ark-byroo

https://www.senaatti.fi/app/uploads/2017/12/2017_ark-

[byroo_Helsinki_Etel%C3%A4esplanadi-10.pdf](https://www.senaatti.fi/app/uploads/2017/12/2017_ark-byroo_Helsinki_Etel%C3%A4esplanadi-10.pdf) Avattu 22.3.2021

ark-byroo (2013). Korkeavuorenkatu 21 : Rakennushistoriallinen selvitys.

Arkkitehtitoimisto ark-byroo, Helsinki. <https://docplayer.fi/5466850->

[Rakennushistoriallinen-selvitys-27-9-2013.html](https://docplayer.fi/5466850-Rakennushistoriallinen-selvitys-27-9-2013.html) Avattu 1.3.2021

Manninen, Markus (2015). Aleksanterin teatteri : Rakennushistoriaselvitys.

Arkkitehtitoimisto Schulman Oy, Jyväskylä. https://www.senaatti.fi/app/uploads/2017/05/3572-2015_Schulman_Hki_Aleksanterin_teatteri_RHS.pdf Avattu 27.1.2021.

Referoidut kuvat

Tuntematon A (1917). *Vallankumouksen uhrien hautajaiset Helsingissä; Funeral of the victims of revolution in Helsinki*. 30.3.1917, Journalistinen kuva-arkisto, Museovirasto, Finna. <https://www.finna.fi/Record/museovirasto.aa7b0b6f-4c5b-4ef5-92f3-ce061971303a> Avattu 11.4.2021

Tuntematon B (1917). *Vallankumouksen uhrien hautajaisista Helsingissä*. 30.3.1917. postikortti, alkup. Kustannusliike Vapaus. Museovirasto, Finna.

<https://www.finna.fi/Record/museovirasto.6305F3CE54C4F826A3BA674D236B52E0>
Avattu 11.4.2021

Sundström, Eric (1917). Helsingin sotilas- ja työväenneuvoston toimeenpaneva komitea entisessä keisarillisessa linnassa. Museovirasto, Finna.

<https://museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.25A96C85B4FCE6005C5F413A8F1A633E> Avattu 27.3.2021

Russkaja periodičeskaja petšat (1895 – oktjabr 1917) Spravotšnik / Русская периодическая печать (1895 — октябрь 1917): Справочник. Gosudarstvennoje izdatelstvo političeskoi literatury / Гос. изд-во полит. лит, Moskova, 1957. Luettavissa <http://feb-web.ru/feb/periodic/pp0-abc/pp2/pp2-2372.htm> Avattu 1.1.2021

Venäläisen kirjallisuuden ja folkloristiikan sähkökirjasto / Фундаментальная электронная библиотека "Русская литература и фольклор"

The Great Soviet Encyclopedia, 3rd Edition (1970-1979) "Military Discipline". The Gale Group, Inc. alunperin englanniksi Macmillan Publishers. Luettavissa Free Dictionaryssa <https://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Military+Discipline> Avattu 1.1.2021.